

T. C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ
BİREYLERİN CİNSEL KİMLİK GELİŞİMİ: CİNSEL
KİMLİK VE DİN EĞİTİMİ İLİŞKİSİ ÜZERİNE
FENOMENOLOJİK BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

Danışman	Hazırlayan
Prof. Dr. Cemil ORUÇ	Fatma ÇİLKAYA

MALATYA -2024

T. C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(DİN EĞİTİMİ)

BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN CİNSEL KİMLİK
GELİŞİMİ: CİNSEL KİMLİK VE DİN EĞİTİMİ İLİŞKİSİ ÜZERİNE
FENOMENOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma ÇİLKAYA

Danışman
Prof. Dr. Cemil ORUÇ

MALATYA -2024

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Cemil ORUÇ danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Beliren Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerin Cinsel Kimlik Gelişimi: Cinsel Kimlik ve Din Eğitimi İlişkisi Üzerine Fenomenolojik Bir Araştırma” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım tüm eserlerin hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilen eserlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

04/06/ 2024

Fatma ÇİLKAYA

TEŞEKKÜR

Araştırmamın yürütülmesi sürecinde emeğini, desteğini esirgemeyen birçok kişi olmuştur. Öncelikle araştırma süresince desteğini esirgemeyen, akademik gelişimim için birçok noktada yardımcı olan saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Cemil ORUÇ'a teşekkürü bir borç bildiğimi belirtmek isterim. Bilimsel araştırma yöntemlerinde bilgisini ve desteğini sunan Prof. Dr. Süleyman Nihat ŞAD hocama teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Yüksek Lisans eğitim sürecim boyunca emeği geçen Prof. Dr. Yusuf BATAR, Prof. Dr. İbrahim AŞLAMACI ve Doç. Dr. Recep UÇAR hocalarıma teşekkür ederim. Araştırmam için kıymetli vakitlerinden ayırıp tavsiyelerde bulunan Dr. Öğretim Üyesi Gülşen SAYIN, Mehmet SU ve Araştırma Görevlisi Hülya BAŞTÜRK hocalarıma teşekkür ederim.

Beni büyüten, eğitim hayatım boyunca maddi manevi fedakarlıklarda bulunan canım annem ve babama; beni yalnız bırakmayan kardeşlerime teşekkür ederim. Tez yazma sürecimde bana destek olan, her başım sıkıştığında yardımına koşan arkadaşım Tuba KARA'ya da teşekkürü borç bilirim. Son olarak her zaman desteğini hissettiğim, bana ilham olan, her koşulda yanımda olmaya gayret eden, başardığımı görmek isteyen ve eğitim sürecimdeki gelişimimden memnun olan sevgili eşime; yüksek lisans eğitim hayatımın başından sonuna kadar benimle olan canım oğlum Burak'a çok teşekkür ederim.

ÖZET

Araştırmanın amacı, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin cinsel kimlik gelişimleri ile din eğitiminin ilişkisini incelemektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik (olgubilim) desen kullanılmıştır. Araştırmanın evreni, İnönü Üniversitesinin sağlık, sosyal ve fen bilimleri alanlarında öğrenim görmekte olan 18-25 yaş arasındaki bireylerden oluşmaktadır. Örneklem grubu belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır ve 24 genç birey seçilmiştir. Nitel verilerin toplanması amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formları geliştirilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda ailede ve din eğitimi kurumlarında alınan din eğitiminin bireylerin cinsel kimlik gelişimini etkilediği görülmüştür. Katılımcılar, din eğitimi kurumlarında cinsel kimlik gelişimi hakkında yeterince eğitim verilmediğini belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda bireyler, ailenin ve din eğitimcilerinin kendileri üzerinde dini kullanarak baskı kurduklarını ve bu durumun kendilerini olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Bu nedenle, dinin baskı unsuru olarak kullanıldığı durumlarda bireylerin cinsel kimlik gelişimi açısından olumsuz yönde etkilendikleri ve bu durumun dine karşı önyargıya da neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sağlıklı cinsel kimlik kazanımı için ailede ve eğitim kurumlarında verilen eğitimlerin içeriğinin de düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Beliren Yetişkinlik, Cinsel Kimlik

ABSTRACT

The purpose of the research is to examine the relationship between religious education and sexual identity development among individuals in emerging adulthood. Phenomenological design, one of the qualitative research methods, was used in the study. The population of the research consists of individuals aged 18-25 studying in the fields of health, social and science at İnönü University. Criterion sampling method, one of the purposive sampling techniques, was used to select a sample group of 24 young individuals. Semi-structured interview forms were developed to collect qualitative data. The interviews revealed that religious education received within family and religious education institutions can affect the sexual identity development of individuals. Participants stated that there is insufficient education on sexual identity development in religious education institutions. They also reported that families and religious educators put pressure on religion by exploiting it and that this situation had a negative impact. For this reason, when religion is used as an element of oppression, individuals' sexual identity development may be negatively affected and may cause prejudice against religion. It has been concluded that the content of the training given in the family and educational institutions should be regulated in order to gain a healthy sexual identity.

Keywords: Religious Education, Emerging Adulthood, Sexual Identity

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	x
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Alt Problemler	4
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Varsayımlar	7
1.6. Sınırlılıklar.....	7
BÖLÜM II	8
KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Kavramsal Olarak Beliren Yetişkinlik Dönemi.....	8
2.2. Beliren Yetişkinlik Döneminin Temel Özellikleri	13
2.2.1. Kimlik Arayışı	15
2.2.2. İstikrarsızlık.....	16
2.2.3. Kendine Odaklanma	17
2.2.4. Sonsuz Olanaklar / İyimserlik	18
2.2.5. Arada Kalmışlık Hissi	19
2.3. Kimlik Gelişimi	20
2.4. Cinsel Kimlik Gelişimi ve Aşamaları.....	23
2.5. Beliren Yetişkinlik Döneminde Cinsel Kimlik Gelişimi.....	30
2.6. Cinsel Eğitim ve Din Eğitimi İlişkisi	33
BÖLÜM III.....	39
YÖNTEM	39
3.1. Araştırma Deseni	39
3.2. Çalışma Grubu.....	39

3.3. Veri Toplama Araçları	41
3.4. Araştırma Süreci	41
3.5. Verilerin Analizi	42
3.6. Geçerlik ve Güvenirlik	45
BÖLÜM IV	46
BULGULAR VE YORUM	46
4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	46
4.1.1. Mesleki Uyum	46
4.1.2. Tükenmeyen İlişki Arayışı	48
4.1.3. Sorumluluk Alanları	50
4.1.4. Hangi Gelişim Dönemindeyim	53
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	55
4.2.1. Kimliğin Karmaşık Gelişimi	55
4.2.2. Cinsel Kimliğim Nasıl Oluşturdu?	58
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	61
4.3.1. Cinsel Kimlik Gelişiminde Ailenin Baskın Etkisi	62
4.3.2. Cinsel Kimlik Gelişiminde Din Eğitimi Öykülerinin Etkisi	65
4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	70
4.4.1. Din Eğitiminin Cinsel Kimlik Tercihi Farklı Olan Bireylere Etkisi	71
4.4.2. Beliren Yetişkinlerin Cinsel Kimlik Kazanımında Din Eğitiminden Beklentileri	74
BÖLÜM V	79
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	79
5.1. Sonuç ve Tartışma	79
5.1.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar	79
5.1.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar	82
5.1.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar	85
5.1.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar	87
5.2. Öneriler	90
5.2.1. Ebeveynler İçin Öneriler	90
5.2.2. Eğitimciler İçin Öneriler	91
5.2.3. Araştırmacılar İçin Öneriler	92
KAYNAKÇA	94
EKLER	101
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu	101

Ek 2. Beliren Yetişkinlerin Cinsel Kimlik ve Din Eğitimi İlişkisi Görüşme Formu	102
Ek 3. Etik Kurul Onay Raporu.....	105

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 3.1 Katılımcılar	40
Tablo 3.2 Verilerin Analizi	43
Tablo 3.3 Araştırmada elde edilen temalara ait grafik	43
Tablo 4.1 Mesleki Uyum.....	46
Tablo 4.2 Tükenmeyen İlişki Arayışı.....	48
Tablo 4.3 Sorumluluk Alanları.....	50
Tablo 4.4 Hangi Gelişim Dönemindeyim	53
Tablo 4.5 Kimliğin Karmaşık Gelişimi.....	55
Tablo 4.6 Cinsel Kimliğim Nasıl Oluşturdu?	58
Tablo 4.7 Cinsel Kimlik Gelişiminde Ailenin Baskın Etkisi	62
Tablo 4.8 Cinsel Kimlik Gelişiminde Din Eğitimi Öykülerinin Etkisi.....	65
Tablo 4.10 Din Eğitiminin Cinsel Kimlik Tercihi Farklı Olan Bireylere Etkisi.....	71
Tablo 4.11 Beliren Yetişkinlerin Cinsel Kimlik Kazanımında Din Eğitiminden Beklentileri	74

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Kişi doğumdan ölüme kadar birçok alanda gelişim göstermektedir. Bu gelişim sürecinin önemli basamaklarından biri de kimlik gelişimidir. İnsanın toplumsal varoluşunun bir boyutu da kimliğidir. Kişi öncelikle kendini anlamlandırma çabasına girmektedir. Kimlik, dış dünya ile bireyin iç dünyasının temas noktasında ortaya çıkan, bireyin dış dünyaya karşı kendini ifade etme biçimi olarak ifade edilebilir. Kimlik gelişim süreci de bireyin kendini anlamlandırma çabasıdır. Bu süreç doğumdan ölüme kadar değişmekte ve gelişmektedir. Bu nedenle kimlik gelişim sürecini gelişimin yalnızca bir dönemi içerisinde ele almak doğru olmayacaktır (Arnett, 2000). Kimlik gelişimi ergenlik dönemi içerisinde ele alınmaktadır. Aslında kimlik gelişimi bu dönemde doruklarda yaşanmaktadır ancak döllenmeden ölüme kadar devam ettiğini söylemek mümkündür. Kimlik gelişiminin önemli bir yönü de cinsel kimlik gelişimidir.

Toplumu en çok ilgilendiren konulardan biri de bireyin cinsel yönden sağlıklı olmasıdır. Bireyin cinsel yönden sağlıklı olması fiziksel sağlığını etkilediği gibi ruh sağlığını ve sosyal sağlığını da etkilemektedir. Cinsel hayatın sağlıklı olabilmesi için de öncelikle bireyin cinsel kimlik gelişiminin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi gerekmektedir. Sağlıklı bir cinsel kimlik gelişimi için öncelikle cinsellik hormonlarının zamana göre uygun nitelik ve nicelikte bulunması gerekmektedir. Ancak sağlıklı cinsel kimlik gelişimi için biyolojik gelişimin sağlıklı olması yeterli değildir. Bireyin biyolojik yönden sağlıklı olduğu durumlarda da transseksüalite ya da eşcinsellik görülebilmektedir. Bu da cinsel kimlik gelişiminde yalnızca biyolojik faktörlerin etkili olmadığını göstermektedir (Güner, 2016). Bireyin içinde yaşadığı kültür, toplumsal özellikler de cinsel kimlik gelişimini etkilemektedir. Aynı zamanda bireyin kimliği içinde yaşadığı toplumu, kültürü ve ulusu da yansıtmaktadır (Bendle, 2002). Bu nedenle bireylerin cinsel kimlik gelişimi yalnızca biyolojik yönden incelenmemeli; psikolojik ve sosyolojik etkenler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Bireyin kendi benliğini ve bedenini belli bir cinsiyet içinde algılayıp kabullenmesine cinsel kimlik ya da cinsiyet kimliği denilmektedir. Günümüzde cinsel

kimlik bozukluğu (CKB) olarak da ifade edilen transseksüalite ise kişinin biyolojik cinsiyetinden rahatsız olması ve kendisini karşı cinsiyete ait hissetmesidir. Bu durumda birey karşı cinsin birincil ve ikincil özelliklerine sahip olmayı istemektedir (Keskin, Yapça, & Tamam, 2015). Cinsel yönelim ise bireyin cinsel duygu ve davranışlarının hangi cinsiyete yönelik olduğu ile ilgilidir (Öztürk & Uluşahin, 2014). Kişinin cinsel yönelimi kendi cinsiyetine ise eşcinsel ya da homoseksüel, karşı cins ise heteroseksüel, her iki cinsiyete ise biseksüel denilmektedir. Erkek eşcinseller gey, kadın eşcinseller ise lezbiyen olarak adlandırılmaktadır (Başar & Yüksel, 2014). Kişilerin sahip oldukları cinsiyetin özelliklerini yaşam boyu taşımaları beklenir. Ancak günümüzde cinsiyet ve cinsel yönelim konusu iki cinsiyetli düzen dışında geniş bir yelpaze üzerine dağılmış durumdadır. Kendini başka bir cinsiyette hissetme, cinsel yönelimin farklı olması gibi durumlar artarak devam etmektedir (Başar, 2019). Cinsel kimlik ve cinsel rol bireyin farklı gelişim dönemlerinde kademeli bir şekilde gelişmektedir. Bu gelişim evrelerinin her birinde çoklu faktörlerden etkilenilmektedir. Bu faktörler biyolojik ve psikososyal faktörler olmak üzere iki ana başlıkta incelenmektedir. (Cohen-Kettenis & Gooren, 1999).

Psikososyal gelişim kuramı öncüsü Erikson'a göre ergenlik dönemi (12-19 yaş) kimlik kazanımının yoğun yaşandığı dönemdir. Aynı zamanda Erikson ileri ergenlik döneminde de kimlik kazanımının yoğun olarak yaşandığını vurgulamıştır (Erikson, 1968). Günümüzde ergenlik ile genç yetişkinlik arasında bir dönem olan beliren yetişkinlik döneminde kimlik gelişiminin daha yoğun yaşandığı vurgulanmaktadır (Arnett, 2000). Arnett ve Erikson'un çalışmaları incelendiğinde beliren yetişkinlik dönemine denk gelen üniversite yılları kimlik gelişimi açısından önemli bir yere sahiptir. Bu dönemdeki bireylerin de kimlik gelişimi bağlamında rehberliğe ihtiyaçları vardır. Ancak ülkemizde rehberlik hizmeti ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında yürütülmektedir. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin de kimlik gelişimi noktasında rehberlik ve eğitime ihtiyaçları vardır (Morsünbül & Çok, 2013). Özellikle cinsel kimlik kavramının geniş bir yelpazeye dağılmış olduğu bir dönemde bu ihtiyaç yadsınamaz. Cinsel kimlik gelişimi noktasında verilecek eğitim ve rehberlik hizmetleri sayesinde bu dönemde ortaya çıkabilecek kimlik krizlerinin sağlıklı bir şekilde atlatılabileceği düşünülmektedir.

Bireyin hayatının bütünü ile ilgilenen din eğitimi yaklaşımlarında din eğitiminin ne zaman başlayacağı da önemli bir yere işaret etmektedir. Çocukların kişilikleri sınırlanmadığı takdirde hayatlarının ilk yıllarında edindikleri tecrübelerden oldukça etkilendikleri bilinmektedir. Bu nedenle ilk çocukluk dönemi din eğitimi için önemli bir dönemdir (Yavuz, 1998; Zeigler, 2003). Ancak din eğitimi çocukluk dönemi ile sınırlandırmak da doğru olmayacaktır. Nurettin Topçu *Türkiye'nin Maarif Davası* isimli eserinde gençliğin geleceğin tohumu olduğundan ve bu tohumun özüne bakarak geleceğimizi keşfetmenin zor olmayacağından bahsetmektedir (Topçu, 2016). Bu nedenle gençlerin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurarak çağa uygun bir eğitim verilmesi önemlidir.

Gençlik dönemi, bireyin kendi hayat felsefesini oluşturduğu kritik bir dönem olma özelliğine sahiptir. Genç, aile başta olmak üzere farklı kaynaklardan aldığı eğitim neticesinde kendi kimliğini inşa etmektedir (Gündüz, 2020). Günümüz modern dünyasında beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler, toplumsal rol edinme, evlilik ve aile yaşantısına hazırlanma, ekonomik bağımsızlığını gerçekleştirme gibi gelişim görevlerini yerine getirebilmek için rehberliğe ihtiyaç duymaktadırlar (Gander & Gardiner, 2015). Gençlerin çeşitli akımların etkisinde kaldığı da görülmektedir. Bu nedenle genç ve beliren yetişkin için en önemli adım gelişim görevlerine uygun eğitim ve rehberlik hizmeti almalarını sağlamak olacaktır (Köylü, 2011). Fırtınalı bir dönem olarak da ifade edilen gençlik döneminde dini algılayışta da farklılıklar oluşabilmektedir. Bu dönemde genç bireylerin sağlıklı bir din anlayışına sahip olabilmeleri için aldıkları din eğitiminin kalitesi de önemlidir (Gündüz, 2020; Köylü & Oruç, 2023).

Bireyin geçmişte almış olduğu ve halihazırda alıyor olduğu din eğitiminin kimlik gelişimine katkıları olmaktadır. Ancak verilen eğitimdeki yanlışlıklar nedeni ile olumsuz durumlara da neden olunabilmektedir. Bireylerin sorularına doyurucu cevaplar verilemediği takdirde dini şüphe oluşabilmektedir (Bayyigit, 1989). Bu durum çözülemediğinde problem derinleşebilmekte ve inançsız bireylerin yetişmesine neden olmaktadır. Ergenlik ve beliren yetişkinlik dönemlerinde yoğun olarak kimlik ve anlam arayışının yaşandığı bilinmektedir. Bu sürecin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için de din eğitimi rehberlik işlevi görmektedir. Söz konusu din eğitiminin gencin gelişim özelliklerine ve ihtiyaçlarına yönelik olmalıdır (Gündüz, 2020). 1989 yılında yapılan bir araştırmada gençlerin dini problemlerinin çözümünde din görevlilerinin rolünün olmadığı

sonucuna ulaşılmıştır. Bu da bireylerin aldıkları din eğitiminin ihtiyaçlara yönelik olmadığını göstermektedir (Bayyığıt, 1989). Aynı şekilde ortaokul öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışma neticesinde din görevlilerinin verdiği bilgilerin doğru bulunma olasılıkları oldukça düşük olması dikkat çekmektedir (6. Sınıflar %7.7; 7. Sınıflar 4.8; 8. Sınıflar %3.9) (Taştekin, 1998). Bu nedenle günümüzdeki toplumsal yapı ve gençlerin gelişim özellikleri dikkate alınarak din eğitiminde bazı hususlara dikkat edilmesi bir zorunluluk olarak karşımızda durmaktadır.

Kimlik gelişimi ile beraber cinsel kimlik gelişimi de bireyin yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir. Bu nedenle cinsel eğitimin paydaşları öncelikle aile ve eğitim kurumlarıdır. Yanlış ya da eksik verilen bilgiler neticesinde birçok sorun oluşabilmektedir. Bu nedenle topluma sağlıklı bireyler yetiştirebilmek adına cinsel eğitime ailede başlanması, eğitim kurumlarında da devam edilmesi gerekmektedir. Cinsel eğitimi üstlenecek kişiler ebeveynler, öğretmenler ve sağlık personelleridir. Toplumun mevcut durumu hakkında araştırmalar yapılmalı ve bunlardan elde edilen neticeye göre cinsel eğitim planlanmalıdır (Çakşak, 2018). Her toplumun kendine ait inançları ve değer yargıları bulunmaktadır. Bireyin kimlik gelişimi bu değer yargıları ile de şekillenmektedir. Bu nedenle cinsel kimlik gelişiminde din eğitiminin de işlevi bulunmaktadır (Keskiner, 2020). Yaşamın her alanını kapsayan din eğitiminin eksikliğinden kaynaklı boşluklar da oluşmaktadır (Köylü, 2011). Sonuç olarak din eğitiminde güncel problemlere çözümler üretilmelidir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin cinsel kimlik gelişimleri ile din eğitiminin ilişkisini ortaya koymaktır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıda yer alan alt problemlere cevap aranmıştır.

1.3.Alt Problemler

1. Katılımcılar beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini taşımaktalar mı?
2. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörler hakkındaki düşünceleri nelerdir?

3. Beliren yetişkinlik dönemi bireylerin din eğitimi ile cinsel kimlik gelişimi ilişkisi hakkındaki düşünceleri nelerdir?

4. Din eğitiminin cinsel kimlik tercihi farklı olan bireylere etkisi hakkındaki düşünceleri ve bireylerin din eğitiminden beklentileri nelerdir?

1.4.Araştırmanın Önemi

İnsan, döllenmeden ölüme kadar sürekli olarak gelişmektedir. Ergenlik döneminde bu değişimlerin yoğun yaşandığı bilinmektedir (Steinberg, 2002). Erikson, bireyin ergenlik döneminde kazanması gereken temel özelliğin kimlik gelişimi olduğunu ifade etmektedir (Erikson, 1968). Ancak Arnett tarafından yeni bir gelişim dönemi olarak ifade edilen beliren yetişkinlik döneminde de bireyin kimlik kazanım süreci yoğun şekilde devam etmektedir (Arnett, 2000). Bu nedenle bu dönemde devam eden cinsel kimlik gelişimi sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri inceleme ihtiyacı belirmiştir. Cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörlerden biri bireyin inançlarıdır. Marcia, kimliğin bireyin dürtülerinden, inançlarından ve kişisel geçmişinin örgütlenmesinden oluştuğunu ifade etmektedir (Marcia, 1993).

Günümüzde ilgi çeken konuların başında cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsel kimlik kavramları gelmektedir. Transseksüel, homoseksüel, heteroseksüel, lgbt kavramları ile kadın ya da erkek olmak toplum tarafından sıkça duyulan ve konuşulan meseleler haline gelmiştir. Bu nedenle konunun etraflıca ele alınması gerekmektedir (Nacak, 2020). Cinsel kimlik ve cinsel yönelim kavramlarının geniş bir yelpazeye yayıldığı görülmektedir. Kavramlar hakkında bilgi sahibi olmaktan öte bireylerin doğumdan ölüme kadar aktif bir şekilde gelişen ve değişen kimlik kazanımı süreçleri hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Aynı zamanda ebeveynler, eğitimciler ve sağlıkçılar cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörler hakkında bilgilendirilmelidir. Ülkemizde ebeveynler cinsel kimlik gelişimi hakkında konuşmaktan ve tartışmaktan kaçınma eğilimi göstermektedirler. Aynı zamanda eğitim sistemi içerisinde de cinsel kimlik gelişimi yalnızca biyolojik yönden ele alınmaktadır. Ülkemizde verilen din eğitiminde ise bu konuya yer verilmemektedir.

Cinsel kimlik gelişimi ile ilgili literatür incelendiğinde yapılan araştırmaların son yıllarda artmaya başladığı görülmektedir. Ancak bu gelişim alanının eğitim ile nasıl desteklenmesi gerektiği hakkında sınırlı araştırmalar bulunmaktadır. Genellikle çocukluk

dönemi cinsel gelişim ve eğitimi konu alan araştırmalar yapılmıştır. Deniz ve Altan (2019) çalışmasında Milli Eğitim Bakanlığı 0-36 aylık çocuklar için eğitim programında cinsel gelişim ve eğitim konusunu incelemiştir. Ceylan ve Çetin (2015), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların cinsel eğitimine ilişkin ebeveyn görüşlerini incelemiştir. Ünlüer ve İnan (2021) ise okul öncesi öğretmen adaylarının cinsel eğitim hakkındaki görüşlerini inceleyen bir çalışma ortaya koymuştur. Eser (2008), anne babaların cinsel kimlik gelişimiyle ilgili tutumlarının çocuğun cinsel kimlik kazanmasına etkisi üzerine çalışma gerçekleştirmiştir. Kocatürk (2015), çocuğun cinsel gelişimi ve eğitimi hakkında çalışma yapmıştır. Çalışandemir ve arkadaşları (2009), çocukların cinsel eğitimi sürecini incelemişlerdir. Yalçın ve Erkoç (2023) ebeveynlerin cinsel gelişim ve mahremiyet eğitimi konusundaki görüşlerini incelemişlerdir.

Ergenlik döneminde cinsel kimlik gelişimi hakkında geçmişten günümüze birçok çalışma yapılmıştır. Gelişim dönemlerini inceleyen hemen her araştırmacı ergenlerin cinsel gelişimlerine de vurgu yapmaktadırlar. Ancak ergenlik dönemi cinsel eğitim hakkında sınırlı çalışma bulunmaktadır. Sungur (1998) *Cinsel Eğitim* adlı makalesinde cinsel eğitimin bileşenleri ve amaçlarının yanısıra; içeriği, yaş uygunluğu ve başarılı cinsel eğitim programlarının oluşturulmasına engel olan etkenleri tartışmaktadır. Babacan (2003), insan seksüalitesinin kültürel ve psikososyal yönleri hakkında yaptığı araştırmasında kısaca cinsel eğitimden de bahsetmektedir. Set ve arkadaşları (2006) ise, *Ergenlerde Cinsellik* adlı çalışmalarında ergenlik dönemindeki bireylere cinsel eğitim programı sunulması gerektiğini belirtmişlerdir. Gölbaşı (2016), *Cinsel Eğitim* adlı makalesinde Cinsel eğitimin ailede başlaması ve eğitim kurumları yoluyla sürdürülmesi gerektiğini belirtmiş ve cinsel eğitimin amaçları, kapsamı ve cinsel eğitimle ilgili araştırma sonuçlarını tartışmıştır.

Ülkemizde kimlik kazanım sürecinin devam ettiği hatta yoğun yaşandığı beliren yetişkinlik dönemi cinsel kimlik gelişimi ile ilgili araştırma yapılmamıştır. Beliren yetişkinlik dönemi ile ilgili yapılan araştırmalar da son on beş yılda araştırılmaya başlanmıştır. Yapılan araştırmalar bu dönemin özellikleri hakkında yapılmış çalışmalardır. Özellikle bu dönemdeki kimlik arayışı hakkında çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmında cinsel kimlik arayışından da bahsedilmektedir. Ancak bu dönemde cinsel eğitimin gerekliliği ve din eğitiminde cinsel eğitimin yeri hakkında çalışma yapılmamıştır. Aynı şekilde din eğitiminin cinsel kimlik gelişimi ile olan ilişkisi

üzerine yapılan çalışmalar da oldukça sınırlıdır. Bu bakımdan yapılan bu çalışma beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin cinsel kimlik ve cinsel yönelimleri ile din eğitimi arasındaki ilişkiyi incelemesi açısından önem taşımaktadır.

1.5.Varsayımlar

Araştırmaya katılan beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, nitel veri toplama araçları aracılığıyla kendilerine yöneltilen sorulara, araştırılan konuyla ilgili kendi durumlarını yansıtan gerçekçi ve samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır. Ölçme aracının yeterince geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

1.6.Sınırlılıklar

1. Araştırma, İnönü Üniversitesinde sağlık, sosyal ve fen bilimleri alanlarında öğrenim görmekte olan 18-25 yaş arasındaki 24 katılımcı ile sınırlıdır.

2. Bu araştırma nitel veri toplama araçlarındaki madde ve sorular, ilgili literatür taraması, ilgili örneklem grubu ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler doğrultusunda elde edilen veriler ile sınırlıdır.

3. Cinsel kimlik gelişimini etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bu araştırmada beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin cinsel tercihleri ile din eğitimi ilişkisi üzerinde durulmaktadır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kavramsal Olarak Beliren Yetişkinlik Dönemi

Gelişim psikolojisi, döllenmeden ölüme kadar bireyin yaşamı boyunca gelişimini inceleyen bir bilim dalıdır. Bu uzun yaşam döngüsünde bireyin fiziksel ve biyolojik değişimleri göz önüne alınarak belirli yaşam dönemleri oluşturulmuştur (Doğan & Cebioğlu, 2011). İnsanın gelişimine bakıldığında üç temel gelişim dönemi olduğu görülmektedir. Bu dönemler sırasıyla çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemleridir. Her bir gelişim evresinin kendine has ayırt edici özellikleri bulunmaktadır. Ancak bu gelişim evrelerinin birbirinden bağımsız olduğu da düşünülmemelidir. Herhangi bir evrede meydana gelen olumsuzluk bir sonraki gelişim evresini de etkileyecektir (Köylü, 2011). Gelişim evrelerine ek olarak “beliren yetişkinlik” (emerging adulthood) adı verilen yeni bir dönem önerilmiştir. Bu kavram ilk kez 1994 yılında ABD’li gelişim psikoloğu Jeffrey Jensen Arnett tarafından ortaya atılmıştır. Ergenlik ile yetişkinlik arasındaki dönemi (18-25 yaş) kapsayan, yetişkinliğe geçiş olarak da görülen bir gelişim dönemidir.

Literatür incelendiğinde beliren yetişkinlik dönemi için ‘gençlik’, ‘genç yetişkinlik’, ‘ileri ergenlik’, ‘yetişkinliğe geçiş’ terimlerinin önerildiği görülmektedir. Ancak bu kavramlar beliren yetişkinlik dönemini tanımlama konusunda yetersiz kalmaktadır (Atak & Çok, 2010). Ergenliğin sonlarından yirmili yaşların ortalarına kadar olan bu dönem için “ileri ergenlik” demek doğru olmayacaktır. Çünkü bu dönem ergenlikten çok farklıdır. 18-25 yaş aralığındaki bireylerin ebeveyn kontrolünden çıkmış, daha özgür ve bağımsız bireyler olduğu görülmektedir. Yine bu dönem için “genç yetişkinlik” teriminin kullanılması da dönemi tanımlamada yetersiz kalacaktır. Bu terim erken aşamada yetişkinliğe ulaşıldığını ima etmektedir. Oysa yirmili yaşlardaki gençlerin çoğu yetişkinlik dönemindeki bireylerde görülen rollere sahip değildir. Bahsedilmesi gereken bir diğer kavram da ‘gençlik’tir. “Gençlik”, İngilizcede genel olarak çocukluk ve ergenlik dönemlerini tanımlamakta kullanılmaktadır. Gençlik terimi uzun bir geçmişe sahiptir ve sosyal bilimciler tarafından kullanılmaya devam edilmektedir. Orta çocukluktan yirmili yaşlara kadar geniş bir yaş aralığındaki insanlar için kullanılan bir

terimdir. Geçmişte kullanılan terimlerin hiçbiri, bugün onlu yaşların sonlarından yirmili yaşların sonuna kadar olan gençleri anlatmak için yeterli değildir (Arnett, 2015; Nelson, 2021).

Modern dünyada değişen ve gelişen bireyler için eşi görülmemiş bu yeni dönem için yeni bir terim kullanılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Arnett bu dönem için ‘emerging adulthood’ (beliren yetişkinlik) terimini önermiştir. Bu yaş aralığındaki bireyler kendilerini ergen olarak tanımlamamakta aynı zamanda yetişkin olarak da görmemektedirler. Hem ergenlik döneminin özelliklerinden uzak oldukları hem de yetişkinlik döneminin getirdiği sorumluluklardan kaçındıkları görülmektedir (Doğan & Cebioğlu, 2011). ‘Emerging’ kavramının en yakın Türkçe karşılığı ‘beliren’ olduğu için bu gelişimsel dönem ‘beliren yetişkinlik’ olarak adlandırılmaktadır. Türkiye’de bu dönem ile ilgili yapılan çalışmalarda araştırmacıların ‘Beliren Yetişkinlik’ terimini kullandıkları görülmektedir (Doğan & Cebioğlu, 2011).

Beliren yetişkinlik dönemi için farklı yaş aralıkları ne sürülmüştür. Genellikle 18-25 yaş aralığını kapsadığı ifade edilmektedir. Ancak bazı çalışmalarda bu dönemin st sınırının 28-29 yaş olabileceği de ifade edilmektedir (Arnett, 2000). Yapılan araştırmalar ile 18-25 yaş aralığının beliren yetişkinlik dönemi için daha uygun olabileceği söylense de Eroğlu ve Gündoğdu (2021) tarafından yapılan çalışma bulgularına göre bunun 18-30 yaş aralığı olabileceği de ifade edilmiştir. Aynı çalışmanın bulgularına göre bu dönemin hem erkekler hem de kadınlar tarafından yaşanan bir dönem olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Eroğlu & Gündoğdu, 2021). Atak (2011) tarafından yapılan betimsel çalışma ile beliren yetişkinlik döneminin alt evrelerinin olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma neticesinde beliren yetişkinliğin üç alt evreden oluştuğu ifade edilmiştir. Bu alt evrelere yalancı beliren yetişkinlik” (ortalama 19 yaş), “orta beliren yetişkinlik” (ortalama 20-24 yaş) ve “yetişkinimsi” (ortalama 25-26 yaş) isimlerini vermiştir. Arnett tarafından yapılan çalışmalarda ise 18-25 yaş aralığındaki bireylerin dönemin özelliklerini gösterme oranı 26-29 yaş aralığındaki bireylere göre daha fazladır. Ancak ele alınan konuya ve soruya bağlı olarak bu dönem için 18-25 ya da 18-29 yaş aralıkları kullanılabilir (Arnett, 2015).

Arnett tarafından kavramsallaştırılan beliren yetişkinlik dönemi, yetişkin gelişimini açıklamasına karşın hem ergenlik hem de genç yetişkinlik dönemine atıflar

yapmaktadır (Atak, Tatlı, Çokamay, Büyükpabuşçu, & Çok, 2016). Beliren yetişkinlik döneminin yetişkinlikten ayrışmasını anlayabilmek için öncelikle yetişkinlik dönemini incelemek gerekmektedir. Yetişkinliğe geçiş sosyal rollerdeki birtakım değişimler ile tanımlanmaktadır. Sosyal roller toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Yetişkinliğe geçişte toplumun büyük bölümünde değişmez olan roller; evlenmek, eğitimi tamamlamak, kalıcı bir iş sahibi olmak, ebeveyn olmak şeklinde sıralanabilir (Schlegel & Barry, 1991). Evlenme, ebeveyn olma, kalıcı bir iş edinme, ayrı eve çıkabilme gibi bireyin bağımsızlığını gösterdiği ve sorumluluk alabildiği bu olgulara günümüzde yirmili yaşların sonlarında erişildiği görülmektedir. Ancak Amerika’da yapılan bir araştırma, yetişkinliği belirli yetişkin rollerine girmekle tanımlayan bilim insanları için bazı şaşırtıcı sonuçlar içermektedir. Katılımcılara, bir insanı yetişkin kılan şeyin ne olduğu hakkındaki düşünceleri sorulmuş ve verilen cevaplar sıralandığında; eğitimi tamamlamak, tam zamanlı bir iş bulmak, evlenmek ve ebeveyn olmak gibi cevaplar en alt sıralarda yer almıştır. En önemli üç kriter, kişinin kendi sorumluluğunu kabul etmesi, bağımsız kararlar vermesi ve mali açıdan bağımsız hale gelmesi olmuştur. Bu üç kriter, bireycilik değerlerini yansıtan, kendine yetmeye odaklanan bir yetişkinlik anlayışını göstermektedir. (Arnett & Galambos, 2003; Tanner & Arnett, 2011).

Beliren yetişkinlik dönemi demografik çerçeve ile tanımlanmaktadır. Eğitimin uzun yıllar sürmesi, evliliğe ve ebeveynliğe geç geçiş, istikrarlı ve düzenli olarak bir işte çalışmaya yirmili yaşların sonlarında başlama, ergenlik ve yetişkinlik dönemleri arasında yeni bir gelişim evresi için alan açmıştır. Bu demografik değişiklikler son yarım yüzyılda dünya çapında gerçekleşmiştir ve bu nedenle beliren yetişkinliğin yükselişi uluslararası bir olgudur. Bu dönemin dünya genelinde, özellikle gelişmiş ülkeler ve giderek gelişmekte olan ülkeler için geçerli olduğu görülmektedir (Arnett, 2015).

Arnett ve Walker tarafından 2015 yılında yaşları 17-29 yaş aralığındaki 400 Danimarkalı beliren yetişkine yetişkinlik kavramları ve yetişkinlik durumları ile ilgili anket uygulanmıştır. 17-24 yaşındaki bireylerin çoğunluğu ve 25-29 yaşındakilerin neredeyse yarısı kendilerini bazı yönlerden yetişkin olarak görürken bazı yönlerden de yetişkin olarak görmemektedir. Çalışma neticesinde katılımcılar iş arkadaşları ve romantik yakınlık kurdukları arkadaşlarıyla birlikteyken daha çok yetişkin gibi hissettiklerini; anneleri, babaları, arkadaşları ile birlikte iken de daha az yetişkin gibi hissettiklerini bildirmişlerdir. Yetişkinlik için en çok kabul edilen kriterler ise kişinin

bağımsız kararlar verebilmesi, kendi sorumluluğunu üstlenmesi, maddi açıdan bağımsız olmasıdır. En az onaylanan kriterin evliliğe ve ebeveynliğe giriş olduğu dikkat çekmektedir. Arnett bu durumu yaşa bağlı gerçekleşen bir deneyim karmaşası olarak açıklar. Örneğin daha genç katılımcılar henüz çocukları ve devamlı bir işleri olmadığı için bu kriterleri yetişkinliğin önemli bir göstergesi olarak görmemişlerdir (Arnett & Walker, 2015).

Yetişkinliğe geçişin göstergelerinden biri olan evlenme yaşı ile ilgili TÜİK verilerine bakıldığında ilk evlenme yaşının arttığı görülmüştür. 2023 yılında ilk evlenme yaşı erkeklerde 28,3 iken kadınlarda 25,7 olmuştur (TÜİK, 2024). Doğumlarını 2001 yılında gerçekleştiren annelerin yaş ortalaması 26,7 iken 2022 yılında 29,2 olmuştur. İlk doğumunu 2022 yılında gerçekleştiren annelerin ortalama yaşının ise 26,8 olduğu belirtilmiştir (TÜİK, 2023). Evlenme ve çocuk sahibi olma yaşının ilerlemesinin yetişkinliğe geçişi geciktirdiği ifade edilmektedir. Aynı zamanda yükseköğrenime devam etme ve iş bulma yaşının ilerlemesi de yetişkinliğe geçişi geciktiren olgulardandır (Arnett, 2000). Eğitimin genişletilmiş lisans programları -dört, beş, altı yıl- ile uzadığı görülmektedir. Yüksek lisans veya başka eğitim programları ile desteklenmek istenildiğinde öğrenim yılı birkaç yıl daha uzamaktadır. Türkiye'de 18 yaş ve üzeri nüfustan son 12 ayda örgün veya yaygın eğitime katılanların oranı 2016 yılında %22,7 iken, bu oran 2022 yılında %22,9 olmuştur. En yüksek katılım %51,7 ile 18-24 yaş grubunda gerçekleşmiştir. Bunu, %33,2 ile 25-34 yaş grubu takip etmektedir (TÜİK, 2023). 15 ve daha yukarı yaştaki kişilerde işsiz sayısı 2024 yılı Ocak ayında bir önceki aya göre 85 bin kişi artarak 3 milyon 214 bin kişi olmuştur. İşsizlik oranı 0,2 puan artarak %9,1 seviyesinde gerçekleşmiştir (TÜİK, 2024). Gençler artık sadece yüksek maaş vadeden değil aynı zamanda zevkli ve tatmin edici iş aramaktadırlar. Bu nedenle sık sık iş değiştirdikleri bilinmektedir. En az yirmili yaşların sonuna doğru uzun süreli iş bulunduğu, eş seçiminde kalıcı tercihlerin yapıldığı görülmektedir. Bütün bu veriler, bireylerin yetişkinliğe geçiş sürecinin uzadığını göstermektedir (Arnett, 2015; Tanner & Arnett, 2011).

Arnett, beliren yetişkinlik döneminin evrensel olmadığını, toplumun kültürüne ve sosyoekonomik yapısına göre birtakım farklılıklar olabileceğini belirtmiştir (Arnett, 2000). Yetişkinlik dönemi insan hayatının en uzun dönemi olarak da bilinmektedir. Her dönemde olduğu gibi yetişkinlik döneminin de birtakım fiziksel, psikolojik, sosyal

özellikleri bulunmaktadır. Günümüzde yetişkin olmanın ölçütleri ve yaşı sürekli değişmektedir. Yalnızca yaş, yetişkinliğin başlangıcı olarak anlamlı bir gösterge değildir (Köylü, 2011). Arnett son yarım yüzyılda 18-25 yaş arası bireylerin rollerinde değişiklikler olduğunu vurgulamıştır. Bu yaş aralığındaki bireylerin yetişkin bireylerin almış olduğu sorumluluklardan kaçındıklarını ve bunları ertelediklerini belirtmiştir (Arnett, 2000). Bireylerin değişen roller ve ekonomik, psikolojik, kültürel özelliklerden etkilenmesi nedeniyle ‘beliren yetişkinlik’ terimi ortaya çıkmıştır ve bu dönem yetişkinliğe geçişi açıklamaktadır. Evlilik, çocuk sahibi olma, eğitimi tamamlama, iş bulma gibi önemli eylemlerin yirmili yaşların ortalarında veya sonlarında yaşandığı görülmektedir. Demografik değişimlerin yetişkinliğe geçişi uzattığı ifade edilebilir. Bu değişiklikler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. Batılı toplumlarda rastlanan bu değişikliklerin artık Türkiye’de de yaşanıyor olması dikkat çekmektedir (Atak, Tatlı, Çokamay, Büyükpabuşçu, & Çok, 2016).

Beliren yetişkinlik dönemindeki genç için farklı seçenekleri yaşama özgürlüğü heyecan vericidir. Büyük hayalleri ve yüksek umutları vardır. Daha önce olmadıkları kadar özgürdürler ve yetişkin sorumluluklarının ağırlığını üstlenmemişlerdir. Ancak bu dönem aynı zamanda endişe ve kafa karışıklığı yaşatmaktadır. Çünkü gençler kararsızdır, keşifleri ve deneyimlerinin nereye varacağı belirsizdir (Arnett, 2015).

Bu alanda yapılan ilk araştırmalar genellikle beliren yetişkinlik döneminin varlığını sorgulamaktadır. Daha sonraki çalışmalar ise beliren yetişkinlik döneminin özelliklerini ortaya koymaktadır. Hem demografik veriler hem de yetişkinliğe geçişi sağlayan değişimler incelenerek bu dönemin farklı bir gelişim dönemi olduğu kanıtlanmıştır (Atak & Çok, 2010). Aynı zamanda, beliren yetişkinlik önümüzdeki yıllarda önemi artacak olan bir yaşam dönemi olarak değerlendirilmektedir (Arnett, 2000).

Beliren yetişkinlik dönemi birçok araştırmacı tarafından kabul edilse de bu dönemin var olduğunu kabul etmeyen araştırmacılar da bulunmaktadır. 18-25 yaş aralığındaki bireylerin özellikleri konusunda her ne kadar Arnett ile hemfikir olsalar da yeni bir yaşam dönemi olarak adlandırılmasını gereksiz görmektedirler (Atak, Tatlı, Çokamay, Büyükpabuşçu, & Çok, 2016). Özellikle James Cote, araştırmacıların, yetişkinliğe uzun süreli geçişin, beliren yetişkinlik terimiyle eşanlamlı olduğunu

varsaymaktan vazgeçmeleri gerektiğini, Arnett'in formülasyonunun sadece kafa karışıklığına sebep olduğunu ifade etmiştir (Cote, 2014).

2.2.Beliren Yetişkinlik Döneminin Temel Özellikleri

Gelişimsel dönemlerin kendine özgü temel özellikleri vardır. Beliren yetişkinlik döneminin de kendine has özellikleri bulunmaktadır. Arnett'e göre bu dönemin beş belirgin özelliği bulunmaktadır. İlk özellik 'kimlik arayışı' dönemi olmasıdır. Ergenlik dönemi ile başlayan kimlik arayışının bu dönemde de devam ettiği görülmektedir. Bireyin bu dönemde özellikle aşkta ve işte olmak üzere çeşitli yaşam seçeneklerini denemesi kimlik arayışının devam ettiğinin göstergesidir. Dönemin kendine has bir diğer özelliği 'istikrarsız'lıktır. Yetişkinliğe hazırlanan ve kimlik arayışında olan birey farklı iş tecrübeleri ve romantik ilişki deneyimleri ile istikrarsız görülmektedir. Üçüncü özellik ise bireyin 'kendine odaklı' olmasıdır. Başkalarına karşı yükümlülüklerinin en düşük olduğu bu dönemde birey kendine odaklanmıştır. Dönemin dördüncü özelliği umutların yeşerdiği 'sonsuz olanaklar' dönemi olmasıdır. Son olarak beşinci özelliği ise bireyin 'arada kalmışlık' hissine kapılmasıdır. Birey bu dönemde kendisini ergen gibi görmemektedir. Aynı zamanda bir yetişkin gibi de sorumluluklar alamamaktadır. Kendisini ergenlik ile yetişkinlik arasında gidip gelirken bulmaktadır (Arnett, 2015).

Arnett 18-29 yaşındakilerin bazı "evrensel" özellikleri olduğunu iddia etmemektedir. Aksine, farklı kültürlerde başka özelliklerin bulunabileceğini ifade etmektedir. Arnett'in beliren yetişkinlik dönemi için sunduğu bu beş özellik, son 20 yılda yaptığı araştırmalara dayanmaktadır. Bu özellikler beliren yetişkinliğe özgüdür ancak sadece bu döneme has değildir. Yani bu özellikler diğer yaşam evrelerinde de deneyimlenebilirler. Ancak diğer evrelere göre bunların beliren yetişkinlikte daha yaygın ve belirgin olduğu öne sürülmektedir (Arnett, 2015).

Beliren yetişkinlik dönemi özellikleri yalnızca demografik verilerle incelenmemiş aynı zamanda ölçme araçları ile de araştırılmıştır. Alan Reifman tarafından 2007 yılında bu beş özelliği test eden 'Inventory of the Dimensions of Emerging Adulthood (IDEA)' isimli bir ölçek geliştirilmiştir. Arnett'in kuramı ile tutarlı olarak yirmili yaşlardaki katılımcıların daha genç ve yaşlı katılımcılara göre beş özelliği temsil etme oranı daha yüksektir (Arnett, 2015). Reifman tarafından geliştirilen IDEA ölçeği çeşitli ülkelerde farklı dillere çevrilmiştir. Türkçeye de Atak ve Çok (2008) tarafından uyarlanmıştır.

2012 yılında Arnett, Clark Üniversitesi Beliren Yetişkinler Anketi ile beş özellikle ilgili maddeleri içeren bir araştırma yapmıştır. Araştırma örneklemini 18-19 yaş aralığındaki 1009 genç oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, beş özelliğin 18-29 yaş aralığındaki bireylerin çoğunda görüldüğü ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmanın sonuçları aşağıdaki gibidir (Arnett, 2014).

Kimlik Arayışı	
Bu, gerçekten kim olduğumu bulmak için hayatımın bir zamanı.	%77
İstikrarsızlık / Kararsızlık	
Hayatımın bu dönemi değişikliklerle dolu.	%83
Kendine Odaklanma	
Bu, hayatımın kendime odaklanma zamanı.	%69
Arada Kalmışlık Hissi	
Yetişkinliğe ulaştığınızı hissediyor musunuz?	
Hayır	%5
Bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır.	%45
Evet	%50
Sonsuz Olanaklar	
Hayatımın bu döneminde hala her şey mümkünmüş gibi görünüyor.	%82

Arnett, beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini araştırırken yalnızca demografik verilerden yararlanmamış aynı zamanda 18-29 yaş aralığındaki bireyler ile görüşmeler de yapmıştır. Görüşme yaptığı dört bireyin de (Steve, Charles, Rosa, Angela) bir keşif döneminde oldukları ve bunu istikrarsızlık ile birlikte ilerlettikleri görülmektedir. Yetişkin yaşamlarına temel oluşturacak seçimleri henüz yapmadıklarının farkında olduklarını ifade etmektedirler. Kendilerini ne ergen ne de yetişkin olarak görmektedirler. Her şeyin onlar için mümkün görüldüğünü ve umutlarının yüksek olduğunu ifade etmektedirler. Mutlu bir evlilik ve anlamlı bir iş bulmayı ummaktadırlar (Arnett, 2015). Yapılan araştırma her ne kadar beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin tamamının

özelliklerini yansıtacak örnekleme sahip olmasa da bu beş özelliğin varlığını destekler niteliktedir.

2.2.1. Kimlik Arayışı

Gelişim psikolojisi çalışmaları kimlik arayışı ve kimlik oluşumunu daha çok ergenlik dönemi ile ilişkilendirilmektedir. Ergenlik döneminde meydana gelen fiziksel, psikolojik ve zihinsel değişimler bireyde sarsıcı etkiler oluşturmaktadır. Bu etkiler sayesinde genç, çevresinden uzaklaşarak bağımsız kişiliğini kazanmaya çalışır (Köylü, 2011). Erikson, kimlik ve rol karmaşalarının ergenlik döneminde yaşandığını ve bu dönemin kriz merkezinin kimlik arayışı olduğunu öne sürmüştür (Erikson, 1950). Erikson'un bu fikri dile getirmesini takip eden yıllarda, kimlik üzerine araştırmaların odak noktası ergenlik olmuştur. Ancak Erikson daha sonra kaleme aldığı eserinde sanayileşmiş toplumlarda görülen uzun süreli ergenlik döneminde bireyin hala kimlik arayışında olduğunu dile getirmiştir (Erikson, 1968).

Erikson'un (1950) teorisinde belirtildiği gibi, kimlik gelişimi geleneksel olarak ergenlikle ilişkilendirilse de bugün ergenlikten ziyade beliren yetişkinlik dönemi içerisinde de zikredilmektedir. Kimlik arayışı ve kimlik bunalımı ergenlik döneminde başlamaktadır ancak kimlik sorunlarının en yoğun olduğu dönem beliren yetişkinlik yıllarıdır. Bu dönemde bireyler aşk, iş ve ideoloji konusunda kalıcı seçimler yapmaya yönelmektedirler. Clark Anketinde, 18 ila 29 yaşındaki bireylerin %77'si "Bu, gerçekten kim olduğumu bulmak için bir yaşam zamanı" demiştir (Arnett, 2014). Arnett'e göre beliren yetişkinlik dönemindeki birey hayatının birçok alanında -özellikle meslek seçimi ve romantik ilişkilerde- arayış içerisinde. Ergenlik dönemindeki keşiflerin daha çok belirsiz ve geçici keşifler olduğu bilinmektedir (Arnett, 2000).

Beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler ergenlik çağına göre daha bağımsız olsalar da henüz yetişkinlik yaşamına özgü rollere geçiş yapmamışlardır. Beliren yetişkinliğin en ayırt edici özelliği, gençlerin -özellikle aşk ve iş gibi çeşitli alanlarda- yaşamları için mevcut seçenekleri keşfettikleri bir dönem olmasıdır. Bu keşifler sırasında birey bir kimlik geliştirir. Kim olduğuna, hayattan ne istediğine dair duyguları netleşir (Tanner & Arnett, 2011).

Beliren yetişkinlik döneminde birey üniversite dönemi ile kimlik arayışı için ideal bir ortam bulmaktadır. Aile ortamından çıkıp farklı dünya görüşleri ile tanışan birey kim olduğunu, hayattan ne istediğini, becerilerini ve sınırlarını tanımaya çalışır. Üniversite sonrasında birey mesleki alanında kendini daha iyi tanımaya gayret eder ve kendisini tatmin edecek bir işte istikrarlı olarak çalışmayı amaçlar. Ergenlik dönemindeki bir bireylerin ise daha düşük vasıflı hizmet işlerinde kısa süreli çalıştığı bilinmektedir. Amerikalı ergenlerin çoğu lisede yarı zamanlı bir işte çalışmakta ancak çoğunun işi en fazla birkaç ay sürmektedir. Yetişkinlikte yapmayı umdukları meslek ile ilgisi olmayan işlerde, mesleki hazırlık amacından ziyade para elde etme gayesi ile işe başlamaktadırlar (Arnett, 2015).

Romantik ilişkilere gelince, ergenlik dönemindeki bireyin bu alandaki arayışı daha çok eğlenebileceği arkadaşlarını seçme niteliğindedir ve geçici olma eğilimindedir. Ancak beliren yetişkinlikteki bireyin bu alandaki arayışı ileride yuva kuracağı, çocuk sahibi olacağı eşini seçmeye yöneliktir (Arnett, 2007).

Bireylerin bu dönemde fonksiyonel konfüzyon yaşadıkları da bilinmektedir. Konfüzyon; zamana, yere ya da kişiye karşı yönelim bozukluğunun görüldüğü bilinç bozukluklarıdır. Hem güncel hem de çocukluk çağındaki travmatik yaşam deneyimlerinin varlığının, fonksiyonel konfüzyon için en önemli risk faktörü olduğu düşünülmektedir (Kağızman & Hocaoglu, 2024).

2.2.2. İstikrarsızlık

Beliren yetişkinlik yılları, büyük bir istikrarsızlık dönemidir. Yaşamın en istikrarsız dönemi de denilebilir. Clark Anketinde, 18-29 yaşındakilerin %83'ü, “Hayatımın bu dönemi değişikliklerle dolu” ifadesine katılmaktadır. Beliren yetişkinlerin romantik ilişkilerde, eğitimde ve işte farklı olasılıkları keşfettikçe sık sık değişiklik yaptıkları görülür. ABD Çalışma Bakanlığı'na göre, 2012 yılında ortalama bir Amerikalı 18-29 yaşları arasında 8 farklı işte çalışmıştır. Beliren yetişkinliğin bu istikrarsızlığı kısmen kimlik arayışlarının yansıması olarak da görülür (Arnett, 2014).

Kimlik arayışları ile aşk ve işteki değişen seçimleri, bu yaşam aşamasını son derece istikrarsız hale getirmektedir. Gelişmekte olan yetişkinler her zaman bir planları

olması gerektiğini bilirler. Ancak hemen hemen hepsi için, beliren yetişkinlik yıllarındaki planları sayısız revizyona tabidir (Tanner & Arnett, 2011). Bu revizyonlar onların keşiflerinin doğal bir sonucudur. Üniversiteye girerler ve bir bölüm seçerler, sonra bölümün görüldüğü kadar ilginç olmadığını keşfederler. Ya da liseden sonra işe girerler ama bir ya da iki yıl sonra eğer iyi para kazanmayı umuyorlarsa daha fazla eğitime ihtiyaçları olduğunu keşfederler. Bir erkek ya da kız arkadaş ile tanışır ve birlikte bir gelecek hayal etmeye başlarlar, ancak birlikte bir geleceklerinin olmadığını keşfederler. Bütün bu keşifleri ile planlarında değişimler yaparlar ve kendileri hakkında yeni şeyler öğrenirler. Tüm bunlar, beliren yetişkinliği istikrarsız bir dönem haline getirmektedir. Ancak bu istikrarsızlıkları aynı zamanda beliren yetişkin yıllarında gerçekleşen kimlik arayışlarını da yansıtmaktadır. Gelişmekte olan yetişkinlerin yaptığı hareketlerin çoğu, aşkıta, işte veya eğitimde yeni bir keşif döneminin amacıdır. Bu dönemde kimlik keşfi ve istikrarsızlık el ele gitmektedir (Arnett, 2015).

2.2.3. Kendine Odaklanma

Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin başkalarına karşı yükümlülüklerinin nispeten az olduğu bilinmektedir. Bu nedenle bireyin bu yaşam döneminde kendine odaklı olduğu görülmektedir. Ergenler ebeveynlerinin, okul yetkililerinin taleplerine cevap vermelidirler. Yetişkinler ise aile ve iş rollerinin getirdiği yükümlülüklerle sahiptir. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin her ne kadar sorumlulukları olsa da bu, diğer yaşam evrelerinde olduğundan daha azdır. Başkalarına karşı günlük yükümlülükler ve taahhütler gerektiren çok az bağları vardır.

Twenge (2009) *Ben Nesli* adlı eserinde 35 yaş altı gençleri ben nesli olarak görmektedir. Toplumsal kültüre, “bireyin sadece kendine odaklanması” fikri aşılandıktan sonra doğan neslin, görev ve sorumlulukların kişisel benliğin önüne geçtiği bir dünyayla tanışmadığını ifade etmektedir (Twenge, 2022). Nitekim Clark Anketinde de bireylerin %71’i “Bu, hayatımın kendime odaklanma zamanıdır” ifadesine katılmaktadır (Arnett, 2014). Eroğlu ve Gündoğdu (2011) tarafından 750 birey ile yapılan nicel çalışma sonucunda da beliren yetişkinlik döneminin bir takım sorumluluklardan kaçılan bir dönem olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma sonucunun beliren yetişkinlik kuramı ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Bireyin kendine odaklı olması bencil olduğu anlamına gelmemelidir. Kendine odaklı olma normal, geçici ve sağlıklı bir süreçtir. Beliren yetişkinler kendilerine odaklanarak kim olduklarını, hayattan ne istediklerini anlarlar ve günlük yaşam becerileri geliştirirler. Kendine odaklanmanın amacı tek başına ayakta kalmayı öğrenmektir. Ancak bunu kalıcı bir durum olarak görmezler (Arnett, 2015).

2.2.4. Sonsuz Olanaklar / İyimsenlik

Beliren yetişkinlik, birçok farklı geleceğin mümkün olduğu, bir kişinin yaşamdaki yönü hakkında çok az şeyin kesin olarak kararlaştırıldığı, olasılıklar çağıdır. Hayallerinin çok azı gerçek hayatta test edildiğinden yüksek umutlar ve büyük beklentiler çağı olma eğilimindedir (Arnett, 2015). Gençleri daha sonraki gelişim dönemlerinde başarıya hazırlayacak şekilde olanakların değerlendirildiği ciddi anlamda benzersiz bir dönemdir (Nelson, 2021).

Birey yaşamının bu döneminde geleceğe bakar ve iyi maaşlı bir iş, ruh eşi ile sevgi dolu bir evlilik ve mutlu çocuklar hayal eder. Gelecek yıllarda karşılaşılabileceği zorlu iş ortamını, boşanmayı, hayal kırıklığı oluşturacak çocukları hayal etmez. Beliren yetişkinliğin önemli bir özelliği de bireylerin ailelerinden ayrılmış olmaları ancak henüz yeni bir ilişki ve yükümlülöklere sahip olmamalarıdır. Bu özellik, zor koşullarda büyüyen gençler için önemlidir. Mutsuz ve kaotik aile evinden ayrılmaları ile birlikte, gençlerin hayatlarını değiştirmeleri için eşsiz bir fırsat başlamaktadır. Bu dönemde birey kendi kararlarını verebilmek adına geniş bir alana sahiptir. Kendisini dönüştürmek için bir fırsattır ve nasıl bir insan olmak istedikleri konusunda bağımsız kararlar alırlar (Arnett, 2015).

Clark Anketinde 18-29 yaşındaki 10 kişiden 9'u (%89) "Bir gün hayattan istediklerimi elde edeceğime eminim" ifadesine katılmaktadır. Benzer şekilde, %83'ü de "Hayatımın bu döneminde her şey mümkün" demektedir. Hayallerini ebeveynlerinin yaşamlarıyla olumlu bir şekilde karşılaştırmışlardır. %77'si "Genel olarak hayatımın ailemin hayatından daha iyi olacağına inanıyorum" şeklinde ifade etmişlerdir (akt., Arnett, 2014). Eroğlu ve Gündoğdu tarafından yapılan çalışma neticesinde de beliren yetişkinlerin, diğer bireylere göre deneyime açıklık puanlarının ortalamaları daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu da beliren yetişkinlerin yaşamsal deneyimlere açık oldukları

anlamına gelmektedir (Eroğlu & Gündoğdu, 2021). Yapılan çalışmalar beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin daha iyi bir yaşam için olasılıkları deneyimlemeye çalıştıklarını göstermektedir.

Bu dönemdeki bireyler yaşamlarında karşılaştıkları farklılıkları deneyimleme konusunda daha cesaretlidirler. Aileden ayrılan bireyler için hayatlarını değiştirmek noktasında eşsiz fırsatlar başlamaktadır. Kendisini biseksüel bir erkek olarak tanımlayan Manny Cherry, lisedeyken cinselliği konusunda açık olamadığını ve üniversiteye girdikten sonra diğer eşcinsel insanlarla bağlantı kurabildiği ve bir destek grubu kazanabildiği için çok heyecanlandığını belirtmiştir. Yaşamının bu döneminde destekleyici akran, arkadaş ve okul ortamına sayesinde benzer deneyimlere sahip olma fırsatı yakaladığını ifade etmiştir (Cherry, 2017).

2.2.5. Arada Kalmışlık Hissi

Beliren yetişkinlik, ergenlik ile yetişkinlik arasında bir aşama olarak önerilmiştir. Beliren yetişkinlik dönemindeki birçok birey de bu şekilde hissetmektedir. Kendilerini ne ergen ne de yetişkin olarak görürler. Yetişkinliğe giden yoldadırlar. Birçok ülkede, gelişmekte olan yetişkinlere “Yetişkinliğe ulaştığınızı hissediyor musunuz?” sorusu sorulduğunda, en yaygın yanıt “bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır” olmuştur. Clark Anketinde, 18-29 yaşındakilerin %45'i "Bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır." yanıtını seçmiştir ve diğer %5'i "hayır" yanıtını vermiştir. 18-21 yaşındakilerin %61'i "bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır" ı seçerken, 26-29 yaşındakiler arasında bu oran %39'a düşmektedir (Arnett, 2014).

Arnett (2015), yetişkinliğe eriştiklerini hissedip hissetmediklerini sorduğunda, 25 yaşındaki Lillian soruyu şu şekilde yanıtlamıştır:

Sanırım bazı yönlerden yetişkinmişim gibi hissediyorum. Oldukça sorumlu bir insanım. Yani, eğer bir şeyler yapacağımı söylersem yapıyorum. İşimden çok sorumluyum. Finansal olarak paramdan oldukça sorumluyum. Ama bazen sosyal ortamlarda ne yapmam gerektiğini bilmiyormuş gibi kendimi rahatsız hissediyorum ve ben hala küçük bir çocuk gibi hissediyorum. Bu yüzden çoğu zaman kendimi gerçekten bir yetişkin gibi hissetmiyorum.

Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin arada kalmışlık hislerinin nedeni yetişkin olmak için önemli görülen üç kriterden açıkça anlaşılmaktadır. Amerika Birleşik

Devletleri'nin çeşitli bölgelerinde, çeşitli etnik gruplarda hem anketlerin hem de mülakatların kullanıldığı çalışmalar ile tespit edilen üç önemli kriter şunlardır:

1. Sorumluluk almak
2. Bağımsız kararlar almak
3. Maddi açıdan bağımsız olmak

Bu üç kriter bireyde kademeli bir şekilde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla yetişkin olma hisleri de kademelidir. Bu nitelikleri geliştirme sürecindeyken kendilerini ergenlik ve yetişkinlik dönemi arasında hissederler. Sonuç olarak, gelişmekte olan yetişkinler 18 veya 19 yaşına geldiklerinde kendilerini yetişkin hissetmeye başlasalar da yirmili yaşların ortalarından sonlarına kadar tamamen yetişkin hissetmezler (Tanner & Arnett, 2011).

2.3.Kimlik Gelişimi

Birey yaşamı boyunca birçok alanda gelişim ve değişim göstermektedir. Kimlik gelişimi de önemli gelişimsel görevlerden biridir. Kimlik kavramı fiziksel, bilişsel özelliklere sahip olmanın yanında bir takım toplumsal özellikleri de barındırmaktadır. Bu nedenle ortak bir tanım yapılmasını zorlaştıracak kadar çok alanda farklı tanımları bulunmaktadır. Toplum içerisinde yer edinmeye çalışan birey yaşamının her döneminde kendisine ‘Ben kimim?’, ‘Toplumdaki yerim ne?’ gibi sorular sormaktadır. Her bireyin bireysel farklılıkları olduğu için bu sorulara verilen cevaplar da farklılık gösterecektir. En genel anlamıyla kimlik, bireyin ‘Ben kimim?’ sorusuna verdiği yanıt olarak ifade edilebilir (Armağan, 2019).

Kimlik, insanın kendisini nasıl tanımladığını ve ne şekilde konumlandığını göstermektedir. Bu şekilde tanımlandığında kimlik, bireyin kendisinin kim olduğu, nerede durduğu sorularına verdiği yanıttır. Kişinin varlığını tanımlayan ve ona farklılık ya da belirlilik kazandıran nitelikler bireyin kimliğini oluşturmaktadır. Bu nedenle kimlik, bireyin kendisini bir kişi ya da gruptan ayıran özellikleridir denilebilir (Cevizci, 2010). Kimlik kavramının tanımında tamamlanmışlıktan söz etmek doğru olmayacaktır. Aksine kimlik, ucu açık bir şekilde gelişen, değişen bir süreçtir (Ulusoy, 2020). Literatür incelendiğinde kimlik keşfi ile kimlik kavramının aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Erikson’a göre kimlik keşfi, ergenin aşk, iş ve dünya görüşü olmak üzere üç temel alanda denemelerde bulunmasıdır. Erikson kimlik keşfinin iki bileşenine dikkat çekmektedir. Bunlar kimlik keşfinin yönü ve zamanlamasıdır (Atak, 2011).

Birey, kimlik sayesinde yaşamını anlamlandırmaya ve bu dünyadaki yerini bulmaya başlar. Kişinin kendisini tanımasına izin verdiği için kimliğin büyük bir değeri vardır. Erikson kimliğin, kişiliğin mihenk taşı olduğunu ifade etmektedir. Örneğin uyuşturucu bağımlısı olan bir gencin tutarlı bir kimlik duygusunun eksik olduğu ifade edilmektedir (Schwartz, 2005). Bireyin kimliğini kavraması toplum içerisindeki konumunu görmesini ve neyi nasıl yapacağını bilmesini sağlar. Aynı zamanda dışarıdan nasıl algılandığı hakkında da fikir sahibi olmasına yardımcı olur. Başkasının kimliği hakkında bilgi sahibi olmak da ikili ilişkileri daha konforlu hale getirebilmektedir. Karşı tarafın düşüncelerinin ve davranışlarının tahmin edilebilmesine yardım eder. Bu şekilde bir kimlik kavrayışı günlük yaşamı kolaylaştıracak, çevre ile olan ilişkileri düzenleyecektir (Ergün, 2020).

Bireyin yaşamında, yapısal açıdan değişimin daha fazla gözlemlendiği bazı dönemler vardır. Ergenlik dönemi bunlardan biridir ve bilişsel görevlere yaklaşımda bir geçiş dönemidir. Erikson'un sekiz evreli psikososyal gelişim kuramına göre kimlik gelişimi de ergenlik döneminde başlamaktadır (Erikson, 1968). Ergenlik döneminde birey pek çok gelişim alanında hızlı değişimler yaşamaktadır. Fiziksel gelişim bu değişimlerin başında gelmektedir çünkü ergenlik döneminde kişinin bedeninde hızlı değişimler olmaktadır. Ergenin bedenindeki hızlı gelişim ile birlikte bu değişimi anlamlandırma süreçleri de bundan etkilenmektedir. Ergendeki fiziksel değişimler sadece bedeni ile sınırlı kalmayıp düşünce ve davranışlarını da etkilemektedir (Talu, 2020).

Ergenler için kimlik gelişimi kendini kanıtlamanın ön plana çıktığı karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte birey bedenindeki değişimleri, kim olduğunu, toplumdaki yerini sorgulamaya başlar. Erikson kimlik gelişimi sürecini birey tarafından farklı rollerin denenerek ortaya çıkan karışıklık içerisinde kendi kimliğini bulma çabası olarak açıklar. Kimlik oluşum sürecini de bilinç ve bilinçdışı süreçlerinin bir birleşimi olarak ele almaktadır. Kişinin 'Ben kimim?', 'Ne olmak istiyorum?' gibi soruları ergenlik döneminde daha sık yer alır. Bu sorulara verdiği yanıtlara bağlı olarak gerçekleşen roller, bireyin kimlik gelişimi sürecindeki çabasını göstermektedir. Birey bu çabaları sonucunda ortaya çıkan krizlerin üstesinden gelemeyip kimlik bunalımı yaşayabileceği gibi başarılı bir kimlik sentezi de geliştirebilir (Erikson, 1968). Sağlıklı bir kimlik gelişimi bireylerin ruh sağlığı açısından önemlidir. Aynı zamanda ergenlik sonrası gelişimsel dönem olan yetişkinlik dönemine geçiş için de oldukça önemlidir. Birey ergenlik dönemindeki

abaları sonucu sağlıklı bir kimlik edinir ise yetişkinlik sürecine daha kolay geçebilmektedir. Yetişkinlik döneminin beraberinde getirdiği rolleri de daha kolay gerçekleştirebilmektedir (Morsünbül & ok, 2013).

Ergenlik döneminde bireyin temel sorusu ‘Ben kimim?’, ‘Kime benzemeliyim?’dir. Başlıca görevi ise kendine özgü kimlik oluşturmaktır. Kendini tanıma, tanımlama ve öz saygının geliştiği süreçtir. Erikson bu dönemi bireyin yaşamında özel bir görevi yerine getireceği evre olarak ifade etmektedir. Birey bu süreç içerisinde kimlik kazanımı ya da kimlik dağılımı yaşayacaktır. Ergen sorduğu sorulara tatmin edici yanıtlar bulabilmek için farklı rollere ve çeşitli kimliklere girerek deneyim kazanmaya çalışır. Bu nedenle kimlik ergen için kavşak noktası, bir yön belirleme zamanıdır. Ancak birey, yalnızca ergenlik dönemindeki deneyimleri sonucu birdenbire bir kimlik geliştirmeyebilir. Yaşam boyunca karşılaşılan birçok kişi ve olaylar kimlik oluşumunda etkilidir. Kimlik gelişimi bütünüyle ergenlik dönemi ile ilişkili değildir. Ancak bu dönemde yoğun bir gelişim ve değişim gerçekleşir (Yavuzer, 2005).

Erikson, ergenlik döneminin incelenmesinin başlı başına bir zorluk olduğunu vurgulamıştır. Hatta araştırmalarında aşırı duyarlı olan araştırmacıların ergenlik dönemi kimlik gelişimini incelememeleri gerektiğini ifade etmektedir (Erikson, 1968). Çünkü bu dönem oldukça değişkendir. Aynı zamanda kimlik yapısı da dinamik, ögeler sürekli olarak eklenir ve atılır. Bu nedenle kimlik kazanımının belirli bir dönem ile sınırlandırılması da doğru olmayacaktır. Ergenlik döneminin sona ermesi de kimlik oluşumuna bağlı değildir. Eğer böyle olsa idi bu dönem bazıları için hiç bitmeyecekti. Kimlik süreci ne ergenlikle başlamıştır ne de ergenlik ile son bulacaktır. Bebeklik ile başlayıp yaşlılık döneminde son aşamasına ulaşır. İyi gelişmiş bir kimlik yapısı esnek olmalıdır. Toplumdaki değişimlere ve ilişkilerdeki değişimlere açık olmalıdır (Marcia, 1980).

Günümüzde ergenlerin önceki yıllara oranla meslek ve yaşam alanları ile ilgili seçimlerinde çok sık karar değiştirdikleri gözlemlenmektedir. Ergenler yaşamlarının bu dönemlerinde kimlik arayışı içinde oldukları için farklı rolleri deneyimlemektedir. Bu nedenle kimlik araştırmaları kimlik gelişimi ile ilgili yapılan çalışmalarda yalnızca ergenlik dönemi üzerine yoğunlaşılmasının doğru olmadığı belirtilmiştir (Morsünbül & ok, 2013).

Yetişkinlik dönemi kimlik gelişim süreci, son yıllarda kimlik araştırmacıları tarafından ilgi konusu olmuştur. Erikson'un, ergen bireyin kimlik oluşturma görevi üzerine yaptığı araştırmalar, ergenliğin sonlarına doğru yapılan ilk kimlik kararlarıyla ilişkili süreçler ve içerikler üzerine çok sayıda teorik ve araştırma yazılarına ilham kaynağı olmuştur. Erikson'a göre ergenlikte oluşan kimlik, kimlik ve rol karmaşası arasında optimal bir denge bulmayı içerir; bu karar, yetişkin yaşamının biyolojik, psikolojik ve sosyal taleplerinin karşılandığı ilk çerçeveyi belirler (Kroger, 2002). Arnett, Erikson'dan farklı olarak kimlik gelişimi sürecinin ergenlik dönemi sonunda bitmediğini, ergenin farklı alanlarda deneyimlerde bulunduğunu ancak bu denemelerin beliren yetişkinlik döneminde yoğunlaştığını vurgulamıştır. Tutarlı bir kimlik hem ergenlik hem de beliren yetişkinlik dönemlerinde gerçekleşmektedir. Yetişkinlik dönemine tutarlı bir kimlik kazanımı ile giren birey döneminin getirdiği sorumlulukları üstlenebilmektedir (Arnett, 2000).

Kimlik gelişiminin konu edildiği araştırmalarda en çok kullanılan modellerin ortak özelliği, Erikson'un psikososyal gelişim kuramına dayanmasıdır. Bu modeller şu şekilde sınıflandırılmaktadır: Kimlik statülerine odaklanan modeller, kimlik gelişiminde sosyal-bilişsel süreçlere odaklanan modeller, kimlik gelişiminde sürece odaklanan modeller ve kimliğin bireyler için sağladığı işlevlere odaklanan modellerdir.

2.4. Cinsel Kimlik Gelişimi ve Aşamaları

Kim olduğumuzu belirleyen kimliğin önemli bir boyutu da cinsel kimliktir. Kişinin bedenini ve benliğini bir cinsellik içinde algılayıp buna uygun davranışlarda bulunmasına cinsiyet denilmektedir. Bireyin kendini hangi cinsiyet içinde algıladığı da cinsiyet kimliğini belirler. Cinsel yönelim ise kişinin cinsel uyarılmasının ve aktivitelerinin daha fazla olduğu kişinin cinsiyeti ile tanımlanabilir. Bireyin cinsel yönelimi ile ilişkili olarak kendini tanımlamasına da cinsel yönelim kimliği denilmektedir. Karşı cinsiyete ilgi duyma heteroseksüellik, kendi cinsiyetinden olana ilgi duyma homoseksüellik, her iki cinsiyete ilgi duyma ise biseksüellik olarak adlandırılmaktadır. Her iki cinsiyete de ilgi duymama durumu ise aseksüellik olarak tanımlanır (Çuhadaroglu, 2019).

Bireyin cinsiyeti ile cinsellik algısı arasındaki uyum sağlıklı cinsel kimliği oluşturmaktadır. Bireyin bedenini bir cinsiyet içerisinde algılayıp kabullenmesine cinsel kimlik denilmektedir ve kimliğin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Kişinin biyolojik cinsiyetinden rahatsız olup kendisini karşı cinsiyette algılaması transseksüalite olarak tanımlanır (Güner, 2016). Kohlberg, kişinin erkekler ile kadınları doğru bir şekilde ayırt edebilme yeteneğini cinsel kimlik olarak tanımlamıştır (Kohlberg, 1966). Bu tanım cinsel kimlik gelişiminin yalnızca bilişsel değil aynı zamanda duygusal farkındalık boyutuna da vurgu yapmaktadır. Biyolojik cinsiyetinden dolayı mutsuz olup hormon tedavisi gören ya da cinsiyet değiştirme ameliyatı olmak isteyen erişkinleri tanımlamak için de “cinsel disfori” (gender dysphoria) terimi kullanılmaktadır (Özsungur, 2010). Hız ve tüketimin yoğun olarak yaşandığı dijital çağda her geçen gün cinsellikle ilgili yeni görüşler ve tanımlamalar yapılmaktadır. Hepsine sahip olma ya da hemen doyuma ulaşma arzusu bireyin cinsel konularda da değişimlere gitmesine neden olmaktadır. Sosyal medya kullanımının yaygınlaşması bu değişimleri özgürce paylaşma fırsatı sunmuştur. Hatta ifşa etme olanağı da sağlamıştır (Baykoca, 2020).

Cinsel gelişim sürecini sağlıklı tamamlayan birey, sevgisini sunabilme ve sunulan sevgiyi kavrayabilme kapasitesine sahip olur. Kendisine ve başkalarına olan sorumluluklarının farkında olup bunları yerine getirmek için çaba sarf eder. Cinsel dürtülerini gerektiği zaman baskılayabilir. Cinsel yönden sağlıklı olan genç, enerjisini cinsel tatmin arayışları yerine kendini geliştirmek için harcar. Cinsellikle ilgili sorunlarını nasıl çözmesi gerektiğini bilir ve cinsel tehlikelere karşı tedbirlerini alır. Böyle bireylerden oluşan toplum da cinsel ihtiyaçlarını evlilik kurumu içerisinde karşılamayı hedefler. Kendine ve çocuklarına karşı sorumluluklarını bilen sağlıklı bir aile yapısı gelişir. Buna karşın cinsel eğitimin olmadığı toplumlarda birçok sorun oluşabilmektedir. Eğitimsizlik istenmeyen gebelikler, kürtajlar, cinsel yolla bulaşan hastalıklar gibi birçok sağlık sorununu beraberinde getirecektir. Cinsel tehlikeler karşısında tedbirsiz kalma, evlilik dışı ilişkilerin artması gibi sorunlar belirecektir (Taşçı, 2017).

Yavuzer çocuğun ilk altı yılının insan gelişiminin temel taşlarını oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle bireyin temel bilgi ve becerileri özellikle bu aşamada kazanması önemlidir. Bu yaşlarda temeli atılan psikososyal gelişimin ileri yaşlarda yön değiştirmekten ziyade aynı yönde gelişme ihtimalinin daha yüksek olduğu bilinmektedir. Gelişim dönemlerinin kendine özgü özellikleri olduğu gibi her dönemin bir sonraki

dönemi etkilediği de bilinmektedir. Yapılan araştırmalar bireyin yetişkinlik dönemindeki tutum ve tavırlarının oluşmasında çocukluk döneminde kazandığı davranışların büyük ölçüde etkisi olduğu bilinmektedir (Yavuzer, 1997). Bireyin yaşamının her dönemi önemli görülüp cinsel gelişimi de uygun şekilde desteklenmelidir. Bunun için öncelikle bireyin döllenmeden yetişkinliğe kadar cinsel gelişim aşamaları hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Bireyin döllenme süreci ile cinsel kimliğinin temelleri atılmaktadır. Doğumla birlikte de cinsiyeti belli olur. Sağlıklı bir cinsel kimlik gelişimi için öncelikle sağlıklı biyolojik gelişimden bahsetmek gerekmektedir. Bireyin cinsiyetine uygun cinsel organlarının oluşması için hormonların uygun nicelik ve nitelikte bulunması gerekmektedir. Ancak biyolojik gelişimin sağlıklı ilerlemesi tek başına yeterli olmamaktadır. Bireyin hormonlarında herhangi bir sorun olmadığı halde cinsel yöneliminde ya da cinsiyet seçiminde farklılıklar olabilmektedir (Güner, 2016). Çuhadaroglu (2019) cinsiyet kimliğinin öğelerini üçe ayırır. İlki çekirdek cinsiyet kimliğidir. Bireyin kendisini kız ya da erkek olarak algılamasıdır ve bunun 2-2.5 yaş civarında gelişmeye başladığı bilinmektedir. İkinci öge, cinsiyet kimliğinin sürekliliğidir. Cinsiyetin zaman içinde değişmediği 4-5 yaşlarında öğrenilir. Üçüncü olarak da cinsiyet kimliği tutarlılığından bahsetmektedir. Bu özellik ile cinsiyetin bireydeki değişimlere rağmen sabit kaldığı öğrenilir ve 6-7 yaşlarında kazanıldığı düşünülmektedir.

Cinsel gelişim yaşamın ilk yıllarından itibaren oluşmaya başlamaktadır. Bireyin yaşamının ilk iki yılında çekirdek cinsel kimliğinin oluştuğu, 3-4 yaşlarında ise cinsel kimlik duygusunun yerleşmiş olduğu belirtilmektedir. Cinsel kimlikte değişimin bu yaşlardan sonra çok güç olduğu ifade edilmektedir. Bebeklerin 6 aydan itibaren sesleri cinsiyete göre ayırt edebildiği, 10 aylık iken cinsiyete özgü iletişim kurabildikleri bilinmektedir. Zosuls ve arkadaşları tarafından 2009 yılında yapılan doğal gözlem çalışmasında bebeklerin cinsiyete özgü tanımları ortalama 19 aylık iken günlük konuşmalarında kullanabildikleri belirtilmiştir (Zosuls, ve diğerleri, 2009). Hayatın ilk yıllarında oluşmaya başlayan cinsiyet kimliği bebeğin 2-2,5 yaşlarında iken kendi cinsiyetini anlaması ile devam etmektedir. Bireyin ilk üç yaşını kapsayan bu evrede anne babanın bebeğin cinsiyetine ilişkin beklentisi, verdikleri isim, aldıkları oyuncaklar ve giysiler, davranış biçimleri çocuğun cinsiyet kimliğinin oluşumunda rol oynamaktadır (Çuhadaroglu, 2019). Ruble ve arkadaşları tarafından 2007 yılında yapılan bir çalışmada 3-7 yaşlarında 94 çocuk ile görüşme yapılmış ve sonuç olarak 3-5 yaş arası çocukların

cinsiyetlerine özgü davranışları ile ilgili bilgilerinin arttığı belirlenmiştir. Bu yaşlarda kazanılan cinsiyet sürekliliğiyle birlikte cinsiyet normları ile daha fazla ilgilenmeye başladıkları belirtilmektedir. Çocuklar ilk etapta çekirdek cinsel kimliği tanımlamayı öğrenmektedirler. İkinci evrede cinsiyetin zamanla değişmediğini fark ederler. Üçüncü evrede ise cinsiyetin yüzeysel değişikliklerle değişmeyeceğini öğrenmektedirler (Özsungur, 2010).

3-6 yaş döneminde çocuklar cinsel organları ayırt edebildikleri için kız erkek farklılığını tanımlamaya başlamaktadırlar. Kendi cinsiyetleri ile başkalarının cinsiyetlerini ifade edebilirler ve çekirdek cinsiyet kimliği pekişir. Aynı zamanda bu dönemde kendi cinsiyetinden olan ebeveyn ile özdeşimlerle birlikte cinsiyetin zamanla değişmeyeceği duygusu gelişir (Çuhadaroglu, 2019). 3-6 yaş dönemde artık cinsel kimliğin temelleri atılmıştır. Bu yaşlarda bir çocuk artık bir cinsel kimliğe sahip olması gerektiğini kavrayabilmektedir. Freud tarafından fallik dönem olarak adlandırılan bu dönemin iki önemli sorunu vardır. Bunlar kastrasyon korkusu ve oidupus çatışmasıdır. Çocuk, cinsiyetler arası fiziksel farklılıklara yönelik merak duymaktadır. Bu nedenle ebeveynlerin bu dönemde çocuklarıyla fiziksel mesafelerini korumaları, ayrı odada uyumaları, yanlarında çıplak dolaşmamaları, çocuklarını dudaktan öpmemeleri sağlıklı gelişim açısından önerilir. Karşı cinsteki ebeveyni sahiplenme ve hemcinsi olan ebeveyni saf dışı etme dürtüsü oidipus kompleksi olarak adlandırılmaktadır (Freud, 2015). Ebeveyn çocuğun bu tarz davranışlarına destekleyici yanıtlar vermeyerek bu çatışmanın uzamasını engelleyebilmektedir (Güner, 2016). Çocuğun okul dönemi ile birlikte cinsel organlara olan merakı azalmaktadır. Cinsiyet kimliğinin sürekliliği algısı çocukların karşı cinsten olanlarla ilişkilerinde belirleyici olabilmektedir. Kız ve erkek de birbirlerinden farklı görünmeye çalışırlar. Birbirleri ile oyun oynamak istemezler ve karşı cinsi uzak tutmak isterler. Erkek çocukların kızları mızımız bulmaları, oyunlarına katmak istememeleri buna örnektir (Çuhadaroglu, 2019).

Kendi cinsiyetinden şiddetli bir şekilde rahatsızlık duyma ve karşı cinsten olmak isteği sıklıkla erken çocukluk döneminde görülmektedir. Cinsel kimlik karmaşası yaşayan çocuğun inatçı bir şekilde karşı cinsiyetin kıyafetlerini giymek istediği veya çoğunlukla karşı cinsin oynayabileceği oyunları oynadığı görülmektedir. Bir çocuğun cinsel kimlik karmaşası yaşadığı tanısının koyulabilmesi için çekirdek cinsiyetinin özelliklerinde çok fazla sapma olması gerekmektedir. Erkeklerde görülen birkaç kızsı

davranış ya da kızlardaki erkeksi davranışlar cinsel kimlik karmaşası tanısı için yeterli değildir (Özsungur, 2010).

Freud, 11-13 yaşlarından erişkinlik dönemine kadar olan döneme genital dönem adını vermektedir. Bu dönemde bireyin fizyolojik olgunluğuna erişmesi ve hormonlardaki değişiklikler nedeniyle cinsel dürtüler başta olmak üzere çeşitli dürtülerin gücü artmaktadır (Yavuzer, 2005; Freud, 2015). Bu dönemde uyanan ve gelişen cinsel duygunun olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Ergende gelişen bu cinsel duygular ile biyolojik olarak yetişkin birey olma özelliği kazanılmaktadır. Bu dönemde ortaya çıkan cinsel enerjinin en faydalı şekilde yüksek amaçlara yönlendirilmesi mümkündür. Cinsel duygunun olumsuz etkisi, cinsel uyanış ile birlikte bireydeki nefsanî isteklerin din ve ahlak kurallarıyla karşı karşıya gelmesi olarak ifade edilebilir. Bu durum çatışmaya neden olabilecektir ve bu ortamda ortaya çıkan suçluluk duygusunun aşırı bir hal alması ile tövbe ve pişmanlığa karşı güçsüzlük hisleri oluşabilmektedir (Köylü, 2011).

Bu dönemdeki cinsiyet kimliği ile ilgili özellikler üç evrede gelişmektedir. Bunlar; erken ergenlik dönemi (9-13 yaş), orta ergenlik dönemi (14-16 yaş) ve geç ergenlik (17-20 yaş) dönemleridir. Erken ergenlik döneminde bireyde beden algısı oluşmaya başlamaktadır. Zaman içerisinde bu algı, beden imgesinin oluşumuna neden olur. Bireyde olumlu bir şekilde gelişen beden imgesi ile çekirdek cinsiyet pekişmektedir. Aynı zamanda bu durum cinsiyet algısının sürekliliğini de destekler. Ancak bu dönemde olumsuz gelişen beden imgesi bireyin cinsiyet kimliğinde bocalamalar yaşamasına neden olabilmektedir. Bu durum kimlik karmaşasına da yol açabilmektedir. Orta ergenlik döneminde gencin yaşamında arkadaşlıklar önemlidir. Özdeşim kurduğu arkadaşlarının cinsel davranış ve yönelimleri gencin gelişimini de etkilemektedir. Karşı cinsle duygusal ve bedensel yakınlık kurmaya hazırlanılan geç ergenlik döneminde cinsiyet sürekliliği yerleşmektedir (Çuhadaroğlu, 2019). Ergenlik dönemindeki birey kendisini çeşitli konularda sorgulamaktadır. Bu dönemde cinsel kimlik ile ilgili sorgulamalar aşılamadığı takdirde cinsiyetinden emin olamama, eşcinsel olduğunu düşünme gibi durumlar zihninde belirebilmektedir. Ergenler kimi zaman kalıcı idoller ve idealler tesis etmeden evvel önceki yılların krizleriyle yeniden yüzleşmek zorunda kalırlar. Kendilerinin ne hissettiklerinden ziyade başkalarının gözünde nasıl göründükleri ile ve daha önce geliştirilen rol ve becerileri günün ideal prototipleriyle nasıl bağlayacakları sorusuyla

meşgul olurlar. Bu dönemde beliren biseksüel eğilimler aşılmadan sağlıklı bir cinsiyet kimliğinin geliştirilmesi güçtür (Erikson, 1968).

Ergenlik dönemindeki bireylerin en önemli ihtiyaçlarından biri de örnek alınacak kişi ile sağlıklı iletişim kurmaktır. Anne babası ayrılmış ya da vefat etmiş, silik baba baskın anne modeli, ebeveyn anlaşmazlıkları gibi olumsuz koşullarda yetişen ergen örnek alacağı birini bulamadığı takdirde kişilik sorunları ile karşılaşabilmektedir. Örnek alınacak bir model bulamadığında beğendiği farklı kişilerden farklı rolleri benimsemeye başlayacaktır. Bunun sonunda da rol dağınıklığı ve kimlik bunalımı yaşanması beklenmektedir. Davranış bozukluklarının çoğunun da bu dönemde belirginleştiği unutulmamalıdır (Taşçı, 2017). Ergenlerin zamanının büyük çoğunluğunu sosyal medyada geçirdiği ve bu mecrayı önemsedikleri bilinmektedir. Sosyal medyada aktif rol alan ergenler burada karşılaştıkları kişileri de rol model alabilmektedir. Cinsiyetinden rahatsız olan bireylerin bu platformlarda göz önünde olması gençlerin ilgisini ve dikkatini çekmektedir. Aynı zamanda ergenlerin cinsel kimlik gelişiminde sorunlar yaşamalarına da neden olabilmektedirler. Günümüzde rastlanan bir diğer sorun ise genç kızların daha olgun görünmeye çalışması neticesinde kadın görüntüsünde olmaları ve cinselliği erken yaşta yaşamalarıdır. Bireyin karşı cins ile cinsel ilişkiyi yeterince olgunlaşmadan yaşaması durumunda ilerleyen zamanlarda bu doğal ilişki ile yetinmediği, doyumu farklı yollarda aradığı görülmektedir. Bu nedenle ergenlerin özendirici rol modellerden arındırılmış bir çevreye ihtiyaçları vardır (Yavuzer, 2005). Ergenin bu dönemde yaşamış olduğu kimlik karmaşası nedeniyle biyolojik cinsiyetinden hoşnutsuzluk durumunun yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir (Baykoca, 2020).

Amerikan Hastanesi Psikiyatri Bölümü Doktoru Prof. Dr. Sibel Mercan çalışmasında bir danışanından bahsetmektedir. Danışanı annesinin vefatından sonra yasını tutamamıştır. Bunun yerine öfke ve eşcinsel olma kaygısı ile baş başa kalmıştır. Annesi istenmeyen gebeliği sonucu kız çocuk beklentisi ile kendisini dünyaya getirmiştir. Anne fazla koruyucu davranmış ve aynı zamanda erkek çocuğu dünyaya getirdiği için hayal kırıklığı yaşadığını dile getirmiştir. Danışan da annesinin istediği cinsiyette değildir ancak paşa çocuk rolünde olduğunda annesinin onayını aldığının farkındadır. Karşı cins ile uzun ilişkiler yaşayamamaktadır. Danışan annesi ile özdeşleşmemiş eşcinsel olmamış ancak hep eşcinsel olma kaygısı yaşamıştır. Sonuç olarak ebeveynlerin çocukların cinsiyetleriyle ilgili beklentileri bazen çatışmaya yol açabilmektedir. Bireyin bu travma

ile başa çıkabilmesi bazen kimliğinde parçalanma ile olabilmektedir. Bu parçalanmalar yetişkinlik döneminde de görülebilmektedir. Kimi bireylerde ebeveyn ile olan sorunlu ilişkiler daha farklı sonuçlar da doğurabilmektedir (Mercan, 2013). Freud, Leonardo Da Vinci'nin annesi ile ilişkisinde sorunları olduğunu ve hemcinsi olan genç bir çocukla oldukça yakın ilişki kurduğunu ifade eder. Freud'a göre Leonardo annesine olan aşkını bastırmaktadır ve kendisini annesinin yerine koyarak annesiyle özdeşleştirir. Seçtiği partnerini de kendi yerine koymaktadır (Freud, 2003).

Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından hazırlanan Ruhsal Bozuklukların Tanısal Ve Sayımsal El Kitabında (DSM-5) cinsel kimliğinden yakınan, hoşnut olmayan bireyler çocuklar ve gençler-yetişkinler olmak üzere iki ayrı grupta ele alınmıştır. Her iki grup için de tanı kriterleri belirlenmiştir (Şahin, 2021).

DSM-5'e göre çocuklarda cinsiyetinden hoşnut olmama tanı ölçütleri şu şekildedir (Birliği, 2014):

- A1) Karşı cinsten olmayı çok isteme ya da karşı cinsten (ya da onun için belirlenen cinsel kimlikten değişik bir seçenekten) olduğu konusunda diretme
- A2) Erkeklerde (belirlenen cinsel kimlik), karşı cinsin giysilerini giymek isteme ya da kadınsı giyim kuşama ileri derecede öykünme; kızlarda (belirlenen cinsel kimlik), yalnızca erkeksi giysiler giymek isteme ve kadınsı giysiler giyme konusunda diretme
- A3) İmgesel ya da düşlemsel oyunlarda karşı cinsin yerine geçmeyi çok isteme
- A4) Genelde karşı cinsin oynadığı oyuncakları, oyunları ya da etkinlikleri oynama
- A5) Oyun arkadaşlarını daha çok karşı cinsten seçme
- A6) Erkeklerde (belirlenen cinsel kimlik) erkeksi oyuncaklara, oyunlara ve etkinliklere karşı çıkma ve itiş-kakış oyunlarından belirgin kaçınma; kızlarda (belirlenen cinsel kimlik) kızların oynadığı oyuncaklara, oyunlara ve etkinliklere belirgin karşı çıkma
- A7) Cinsel anatomisinden hiç hoşlanmama
- A8) Kişinin yaşadığı cinsel kimlikle eşleşen birincil ve/veya ikincil cinsel özellikleri çok isteme

B) Bu duruma klinik açıdan belirgin bir sıkıntı eşlik eder ya da bu durum toplumsal işlevsellikte, okulda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında bozulmaya neden olur.

Buna göre çocukluk döneminde karşı cinsten olduğunu direktme, giyim kuşam ve oyunlarda ileri derecede karşı cins gibi davranma, biyolojik özelliklerinden hoşlanmama gibi durumlar neticesinde cinsiyetinden hoşlanamama tanısı koyulabilmektedir.

DSM-5'te gençlerde ve yetişkinlerde cinsel kimliğinden yakınma tanı ölçütleri ise şunlardır (Birliği, 2014):

A.1. Kişinin dışa vurduğu cinsel kimlikle, birincil ve/veya ikincil cinsel özellikleri arasında belirgin bir uyumsuzluk olması   A.2. Kişinin yaşadığı cinsel kimlikle arasında belirgin uyumsuzluk olduğu için birincil ve/veya ikincil cinsel özelliklerden kurtulmayı çok isteme   A.3. Diğer cinsin birincil ve/veya ikincil cinsel özelliklerini çok isteme.   A.4. Diğer cinsten olmayı çok isteme.   A.5. Diğer cinsten gibiymiş gibi davranılmayı çok isteme.   A.6. Diğer cinsten duygularının ve tepkilerinin olduğuna çok inanma.
B. Bu duruma klinik açıdan belirgin bir sıkıntı eşlik eder veya bu durum toplumsal işlevsellikte, okulda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında düşmeye neden olur.

2.5. Beliren Yetişkinlik Döneminde Cinsel Kimlik Gelişimi

Ergenlik döneminde birey pek çok değişim yaşamaktadır. Bedensel, bilişsel ve psikososyal alanlarda değişim yaşanırken aynı zamanda kimlik duygusu da oluşmaktadır. Ergenlik dönemindeki birey kimlik oluşturmak için sürekli bir çaba içerisinde (Morsünbül & Çok, 2013). Erikson, ergenlik dönemindeki bireyin aşk, iş hayatı ve dünya görüşünde birtakım kimlik keşfi denemelerinde bulunduğunu ifade etmektedir. Bu dönemdeki kimlik keşfinin iki bileşenine dikkat çekmiştir. Bunlar: kimlik keşfinin yönü ve zamanlamasıdır. Kimlik gelişiminin yönü ile kastedilen kimliğin zaman içerisinde

değişimidir. Kimlik keşfinin zamanlamasıyla da kimliğin ilk kez baskın olarak keşfedilmeye başlandığı zaman ifade edilmektedir (Erikson, 1968). Arnett, Erikson'dan farklı olarak kimlik keşfinin ergenlik dönemi sonunda son bulmadığını ifade etmiştir. Ergenlik döneminde denemelerde bulunulmasına rağmen bu denemelerin beliren yetişkinlik döneminde yoğun olarak yaşandığını belirtmektedir (Arnett, 2000). Kimlik gelişimi ile beliren yetişkinlik dönemi arasındaki ilişki ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde bu konunun yakın zamanda incelenmeye başlandığı görülmektedir. Kimlik keşfi ile ilgili yapılan çalışmaların Erikson'un ifade ettiği 'ergenlik dönemi kimlik kazanımına karşı kimlik gelişimi' basamağı üzerinden ilerlediği görülmektedir. Ancak kimlik gelişimini bu dönem ile sınırlamak doğru olmayacaktır (Atak, 2011).

Whitbourne ve Josselson, ergenlik yıllarının ötesinde devam eden kimlik süreçlerine dikkat çeken ilk araştırmacılar arasındadır. Geç ergenlik olarak da ifade edilen beliren yetişkinlik döneminde de bireyin kimlik süreçlerinde önemli değişiklikler olduğuna dikkat çekmişlerdir (Whitbourne, 1986; Josselson, 1987). Kimliğin çerçevelerinin ergenlik yıllarının ötesinde de geliştiğini ve değiştiğini düşünmeye çalıştıkça birçok soru ortaya çıkmaktadır. Bunlardan en önemlisi 'Beliren yetişkinlik dönemi boyunca kimliğin hangi boyutlarının değişmesi muhtemeldir ve kimlik değişikliklerini yönlendiren nedir' sorusudur (Kroger, 2002).

Beliren yetişkinlik döneminde kimlik oluşumu hala devam etmektedir. Bunun en büyük nedeni ergenlik döneminde aşk, iş, dünya görüşü ile ilgili meselelerin yeterince deneyimlenememesidir. Ergenlik döneminde iş ile ilgili deneyimlerin çoğunlukla günlük ihtiyaçları karşılayacak kadar olduğu, romantik ilişkilerin ise gelecek planlanarak yaşanmadığı gözlemlenmektedir. Ancak beliren yetişkinlik döneminde birey daha özgür olduğu için birçok alanda deneyim yaşama şansına sahiptir. Bu dönemde birey gelecekte yapmak istediği meslek ile ilgili işleri deneyimlemektedir. Romantik ilişkiler ise daha çok gelecek planı kurulabilecek kişiler ile yaşanmaktadır. Beliren yetişkinlik dönemindeki bir birey ergenlik dönemindeki gibi aile ile birlikte yaşamadığında daha özgürce deneyimler yaşayabilmektedir. Aynı zamanda bir yetişkinin sahip olduğu sorumlulukları (evlilik, çocuk) taşımadığı için de bu dönem kimlik kazanımı için daha uygun bir dönemdir. Sonuç olarak bu dönemde de kimlik keşfi yoğun olarak yaşanmaktadır (Aydın, 2017).

Beliren yetişkinlik döneminde bireyin cinsel kimlik gelişiminden bahsetmeden önce bu dönemdeki yetişkinlerin cinsel hayatından bahsetmek daha doğru olacaktır. Günümüzde yetişkinler yarım yüzyıl önce hayal bile edilemeyecek gibi görünen özgürlüklere sahiplerdir. Bu özgürlükler cinsel hayatlarda da birtakım farklılıkları beraberinde getirmiştir. Kültüre ve coğrafyaya göre farklılık göstermekle beraber birçok bireyin geç ergenlikten evlenene kadar cinsel partnerleri vardır. Cinsel partnerleri yeni tanıştıkları ve neredeyse hiç tanımadıkları kişiler değil, süregelen yakın bir ilişki içinde oldukları kişilerdir. Aynı zamanda bazı coğrafyalarda gençlerin aynı cinsiyetten partner bulmasına bir itiraz yoktur (Arnett, 2015). Modern çağda gençlerin dilediklerini özgürce yaşamalarının bir diğer sonucu da cinsiyet değişimi ve cinsel yönelim tercihinin farklılaşmasıdır.

Son yıllarda lezbiyenlere, geylere ve biseksüellere (LGB'ler) yönelik çarpıcı bir kültürel değişim tutumu olduğu açıktır. Geyler ve lezbiyenler, cinsel yönelimlerinin artık neredeyse hiç önemli olmadığı ölçüde popüler kültürün yıldızlarıdır. LGB'ler yüksek siyasi makamlara seçilmektedirler. Bazı ülkelerde eşcinsel evlilikler ve eşcinsel çiftler tarafından evlat edinme için kamu desteği verilmektedir. Sosyal medya ve dijital içerik üreten kanallarda da LGB bireyler sıklıkla ön plandadır. Bütün bu yönelimler gençler arasında yüksek seviyededir. Örneğin, Mart 2013'te yapılan bir anket, 18-29 yaşındakilerin %81'inin eşcinsel evliliği desteklediğini göstermektedir. Ancak bu oran yaşla birlikte istikrarlı bir şekilde azalmıştır. Ulusal bir çalışmada, 18-23 yaşları arasındaki genç kadınların %18'i ve genç erkeklerin %7'si aynı cinsiyetten çekicilik yaşadıklarını bildirmiştir. Ancak kadınların %1'i ve erkeklerin %2'si sırasıyla kendilerini lezbiyen veya gey olarak tanımlamıştır. Gey veya lezbiyen kimliğinin farkına varma genellikle ergenlik döneminde veya daha erken yaşlarda olmaktadır. LGB'lerin çoğu, erken ergenlik döneminden itibaren eşcinsel hissettiklerini bildirmiştir. “Açığa çıkma” (cinsel kimliklerini başkalarına ifşa etme) süreci genellikle en yakın arkadaşlarına söylediklerinde yaklaşık 16 yaşında başlar. 1970'lerde ortalama açığa çıkma yaşı 21 civarındaydı ve o zamandan bu yana düşüş, LGB'lerin artan kabulünden kaynaklanıyor olabilmektedir. Ancak dışı açılma bir süreçtir ve çoğu LGB'ler arkadaşlarına ilk olarak 16 yaş civarında söyleseler de ebeveynlere açılma 19 yaş civarında olma eğilimindedir (Arnett, 2015). Beliren yetişkinlik dönemi gey ve lezbiyen deneyimler için önemli bir

zamandır. Bu yaşam evresinde, insanların cinsel çeşitliliği keşfetme olasılığı daha fazladır.

Beliren yetişkinlik döneminde birey hayatında daha özgür deneyimlerde bulunabilmektedir. Bu nedenle farklı cinsel tercihlerde bulunma veya cinsiyet değiştirme operasyonları daha çok bu dönemde gerçekleşmektedir. Birey cinsel sağlığını koruyamadığında bütün sağlığını ve çevresini etkilemektedir. Bu nedenle cinsel kimlik gelişimi büyük önem taşımaktadır. Cinsel kimlikte görünen farklılıkların birçok nedeni bulunmaktadır. Biyolojik ve psikososyal faktörlerden oluşan bu etkenlerin sonucunda birey her ne kadar ergenlik döneminde cinsel kimlik arayışlarına girse de eyleme geçme dönemi ergenlik sonrası yetişkinlik öncesi dönemdir.

2.6. Cinsel Eğitim ve Din Eğitimi İlişkisi

Cinsel eğitim ile bireyin cinsellikle ilgili doğru ve gerekli bilgileri öğrenmesi, cinsel yönden sağlıklı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Cinsellikle ilgili tehlikeleri önlemek, cinsel yönden sağlıklı bir topluma ulaşmak eğitim ile mümkündür. Cinsel eğitim bireyi ilgilendiren bir mesele gibi görünse de etkileri açısından aileyi ve toplumu da ilgilendirmektedir. Bu nedenle cinsel eğitim yalnızca ebeveynlerin sorumluluğunda olan bir konu değildir. Cinsel eğitim aynı zamanda eğitim öğretim faaliyeti verilen kurumları da yakından ilgilendirmektedir (Taşçı, 2017).

Beliren yetişkinler, yaşamlarının bu döneminde kendilerine özgü bir dizi değer, inanç ve dünya görüşü oluşturmaya çalışırlar. Birçok beliren yetişkin dindarlığa ve maneviyata değer verir ve kimliklerini daha da geliştirmek için çabalarken farklı inançları araştırır. Bireyler, kimliklerini keşfetmeye, geliştirmeye ve bazı durumlarda dini ve manevi inançlarını ve uygulamalarını güçlendirmeye gelişimsel olarak hazırdırlar (Barry & Abo-Zena, 2014). Bu dönemdeki bireylerin dini gelişimlerinin kimliğe etkisi üzerine ülkemizde bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak 2022 yılında Sakarya’da yapılan bir araştırma sonucuna göre üniversite öğrencilerinin din ve Allah tasavvurunun değişim içinde olduğu, dine ve tanrıya yönelik tutumun inançsızlıktan ziyade şüphe ve ilgisizlik olarak nitelenebileceği ifade edilmiştir (İnce, 2022). Bu dönemdeki bireyler kimlik gelişimlerini hala sürdürmektedirler. Bu nedenle dini inanışlarla birlikte farklı gelişim alanlarında da birçok deneyimleri olabilmektedir. Cinsel kimlik gelişimleri de devam etmekle olan bu bireyler yine farklı yönelimlerde bulunabilmektedirler. Bu nedenle

bireylerin cinsel kimlik gelişimlerinin dini inançları doğrultusunda verilecek eğitimler ile desteklenmesinin olumlu etkilerinin olabileceği düşünülmektedir.

Cinsel eğitimin gerekliliği konusunda farklı düşünceler bulunmaktadır. Büyük bir kesimin cinsel eğitimden anladığı cinsel ilişkinin nasıl olması gerektiği hakkında verilen eğitimdir. Ancak bu konuya cinsel eğitimde çok az yer verilmektedir (Taşçı, 2017). Kulaksızoğlu'na (1998) göre cinsel eğitim ile çocukların ve gençlerin öncelikle kendilerini tanımaları amaçlanmaktadır. Günümüzde verilen cinsel eğitimde birey yalnızca biyolojik açıdan ele alınmaktadır. Ancak bu disiplinler arası bir konu olup daha geniş açıdan ele alınmalıdır (Yavuzer, 2005).

Çocukların cinselliğe yaklaşımını ve seçimlerini ebeveynin tutum ve davranışları da etkilemektedir. Ebeveynin cinsel içerikli bir durum karşısında “iğrenç” demesi cinselliğe bakış açısını göstermektedir. Çocuk da ebeveyninden bu cinsel yargıları öğrenir. Çocuklara önyargılardan olabildiğince arındırılmış doğru bilgiler aktarılmalıdır. Cinsel kimliğin yaşamın ilk yıllarında geliştiği ve kişinin yaşamını büyük oranda etkilediği bilinmektedir. Bu nedenle yaşamın ilk yıllarında çocuğun bakımını üstlenen kişilerin bu konuda yeterince bilgi sahibi olmaları ve öncelikle kendi tutumlarının farkında olmaları önem arz etmektedir. (Güner, 2016).

Cinsel eğitim kişinin cinsiyet ya da cinsellikle alakalı sorular sorması ile başlamaktadır. Ergenlik öncesinde başlayan merak yanlış görülmemelidir. Ebeveyn sorulan sorulara açık bir şekilde yanıt vermelidir. Bu tutum sayesinde çocuklar cinsellikle ilgili bilgileri anne ve babasından edinebileceğini öğrenmektedir. Ancak verilen cevaplar çocuğun yaşına uygun, kısa ve anlaşılır olmalıdır (Saygılı, 2006). Ebeveynlerin yanıtları cinsel eğitimi oluşturduğu gibi yok saymaları da bir eğitim şeklidir. Bireyin cinsellikle alakalı sorunlarının büyük çoğunluğunun nedeni yanlış zamanda yanlış kişiler tarafından yanlış ya da yetersiz bilgi verilmesidir. Bu nedenle ebeveynler çocukların sorularını görmezden gelmek yerine tatminkâr cevaplar vermelidirler (Çakşak, 2018). Günümüzde ailelerin utanç ve bilgisizlik nedeni ile bu konuyu konuşmaktan kaçınmaktadırlar. Eğitimciler de geçmişte böyle bir eğitimden geçmemiş oldukları için kendilerini yeterli görememektedirler. Bu nedenle cinsel kimlik eğitiminin hedef kitlesi öncelikle bu eğitimi verecek olan aileler ve öğretmenler olmalıdır (Çalışandemir, Bencik, & Artan, 2008).

Cinsel eğitim denilince zihne üreme ve cinsel ilişki gelmektedir. Ancak cinsel eğitimin içeriği bundan daha fazlasıdır. Cinsel kimliği de barındırması gereken cinsel eğitim ile bireyin kendi hayal gücüne göre davranmasının önüne geçilmiş olur. Montaigne, cinsel eğitimin verilmesi ile bireyin daha iffetli olabileceğini ifade etmektedir (Montaigne, 1984). Yüzyıllar öncesinden cinsel eğitimin önemi üzerinde durulurken günümüzde önemsenmemesi olumsuz sonuçlar meydana getirmektedir. Diğer ülkelerde verilen cinsel eğitim ile ülkemizde olması gereken cinsel eğitimin içeriğinin birebir aynı olması her ne kadar doğru olmasa da bu eğitimin diğer ülkelerde nasıl uygulandığını incelemek yararlı olacaktır. Cinsel eğitim programlarında yol kat etmiş olan gelişmiş ülkelerde tartışılan konular ile ülkemizdeki konular farklılık göstermektedir. Ülkemizde bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar maalesef yeterli değildir (Çalışandemir, Bencik, & Artan, 2008). Cinsel eğitim, biyolojik değişimler ve üreme dışında şu konuları da içermelidir: fiziksel ve duygusal cinsel gelişim, kendine güvenli ve yeterli bir birey olma, ilişkiler, cinsel davranış, toplum, kültür ve din (Sungur, 1998).

Sağlıklı bir cinsel eğitimin bireye ve topluma aşağıdaki katkıları vardır:

- Kişinin kendisini tanımasına yardımcı olur. Bu da kişinin kendine güvenini artırır.
- Birey kendi bedenine ve karşı cinsin bedenine saygı duymayı öğrenir.
- Karşı cins ile kurulan ilişkilerde dengeli olunmasını sağlar.
- Ergenlik dönemindeki farklılaşmaların daha kolay kabul edilmesini destekler. Anormal olma endişeleri azalır.
- Cinsellik ve cinsel kimlik ile alakalı yanlış bilgileri kolaylıkla fark edebilir.
- Doğru bilgi ile donanmış birey karşıdakinin uygunsuz teklif ve baskılarına direnmekte başarılı olabilir, cinsel istismara karşı koyabilir (Çalışandemir, Bencik, & Artan, 2008).

Aile içerisinde verilen din eğitimi cinsiyet kavramının anlaşılması ve sağlıklı bir şekilde ele alınmasında önemli role sahiptir. Ailenin en temel görevlerinden biri de çocuğa ahlaki eğitim vermek, temel dini bilgileri öğrenmesini sağlamaktır. Peygamberimiz de bu konu hakkında ‘Bir babanın evladına verebileceği en güzel hediye iyi bir terbiyedir.’ (Buhari, Vesaya, 9) buyurmaktadır. Bireyin sosyal gelişiminde olduğu gibi din ve ahlak eğitiminde de aile öncelikli ve en etkili kurumdur. Bunu daha sonra yakın çevre ve okul takip etmektedir. Aile içerisinde her bireyin çeşitli rolleri vardır.

Çocuklar sadece davranışlarıyla değil, tüm değerleri ve tutumları ile başta anne-babası olmak üzere yetişkinlere benzemeye çalışırlar. Aile bireylerinin iyi tutum ve davranışları model alınacağı gibi, bozuk bir kişilik yapısına sahip olmaları durumunda, olumsuz tutum ve davranışlarının da örnek alınması söz konusudur. Her bireyde olduğu gibi anne baba ya da çocuğun bakımını üstlenen bireylerin de kendilerine has cinsel kimlik özellikleri mevcuttur. Aile içerisindeki bireyler kendi cinsel kimlik özelliklerine uygun şekilde davranmadıkları takdirde evde rol çatışması yaşanabilmektedir. Bunun neticesinde de çocuğun cinsel gelişiminde birtakım sapmalar olabilmektedir (Köylü & Oruç, 2020). Pasif karakterli babaların çocuklarında ve erkeksi tutum ve davranışlarda bulunan kadınların çocuklarında eş cinsel eğilimler geliştiği bilinmektedir. Sağlıklı cinsel kimlik gelişimi için babanın erkek çocuklarına, annenin de kız çocuklarına, kendi cinsel kimliklerine uygun olarak model olmaları gerekmektedir (Tarhan, 2009).

Gençlik dönemi, bireyin hayatında önemli bir dönüşüm evresidir. Bu süreçte cinsel kimlik gelişimi merkezi bir rol oynar. Gençler, kendilerini ve çevresindekileri cinsiyet ve cinsellik açısından anlamlandırmaya başlarlar. Toplumun cinsiyet ve cinsellikle ilgili beklenti ve normlarını öğrenirken, aynı zamanda kendi duygularını, düşüncelerini ve tercihlerini keşfederler. Bu keşif, bireyin kendi cinsel yönelimini (heteroseksüel, homoseksüel, biseksüel vb.) ve cinsiyet kimliğini (transgender, cisgender vb.) anlamasına yardımcı olur (Clouse, 1991). Bu dönemde ortaya çıkan çelişkilerin büyük bir kısmı da yine cinsellikle alakalıdır. Bir taraftan cinsel dürtülerin baskısını hisseden genç, diğer taraftan cinsel rol, cinsel kimlik ve cinsel davranışlarını toplumun inanç, kültür ve değerleri ile uyumlulaştırmak durumundadır. Din ve inanç sistemlerinin büyük çoğunluğu, cinselliğin meşru bir şekilde yaşanması için evliliği şart koşar. Evlilik dışı bir cinsel ilişkiyi de yasaklar (Köylü & Oruç, 2023). Ancak kavramsal olarak beliren yetişkinlik dönemi bölümünde ele alındığı gibi günümüzde evlilik yaşının geciktiği görülmektedir. Bu nedenle cinsel özgürlüğün sınırları da tartışılmaya açık hale gelmiştir. Yapılan araştırmalarda dini inancı güçlü olan gençlerin ateist gençlere oranla evlilik dışı cinsel ilişkiye çok daha mesafeli oldukları görülmüştür. Sonuç olarak ülkemizde dini inancın evlilik öncesi cinsel ilişkiyi engelleyici konumda olduğu görülmektedir (Ekşi, 1982). Bu nedenle cinsel eğitim konusunun dini inanç bağlamında da ele alınması gerekmektedir.

Müslüman ülkelerde mesele cinsel konular olunca hala çekingen davranılmaktadır. Ebeveynler bu konu hakkında konuşmamayı tercih etmekte hatta konuşulmasını da gevşek bir karakter olarak yorumlamaktadırlar. Ancak Kur'an-ı Kerim'in rehber kitap olduğunu ve bu konular üzerinde de durduğunu hatırlamak gerekmektedir. Kur'an-ı Kerim'de yaratılış, üreme, aile hayatı, regl, cinsel yönelim konuları dahil olmak üzere hayatımızın tüm yönleri ile ilgili bilgilendirmeler mevcuttur. Bu nedenle Müslüman bireylerin cinsel konuları konuşmamalarının nedeni İslami öğretiler değil, yetiştirilme tarzları, kültür ve gelenekleridir. Ebeveynlerin bu konuları konuşmamaları çocukları meraklarını farklı yollardan gidermeye sürüklemektedir. Akran, televizyon, internet, pornografik literatür gibi güvenilir olmayan kaynaklardan eksik ve yanlış bilgi almalarına neden olmaktadır. Günümüzde birçok genç cinsel bilginin önemini farkında değildir (Khan, Rassool, Mabud, & Ahsan, 2022).

Cinsel eğitim konusunda ailenin rolü ne kadar büyük olsa da yeterli donanıma sahip olmamaları nedeniyle tek başına yeterli değildir. Eğitim kurumlarında her yaşın özelliklerine uygun hazırlanacak cinsel eğitim programı uygulanabilir. Nitekim Peygamber Efendimiz döneminde kadınların bu konularda sorular sordukları bilinmektedir. Bu sorulara Hz. Peygamber bizzat cevap verdiği gibi eşi Hz. Aişe'nin de cevap verdiği bilinmektedir (Buhârî, "İlim", 50). Ancak günümüzde cinsiyet gelişimi ve cinsellikle ilgili konuşmaktan, soru sormaktan geri durulmaktadır. İnsan psikolojisinin olumlu bir çizgide sürmesinde, cinsellik ve cinsel kimlik gelişiminde din ve inanç konularının da payı bulunmaktadır. Din sayesinde insanın iyi oluş hâline katkıda bulunduğu için, cinsellik konusunda da insana bir istikamet verebilir. İslam'da cinsellik reddedilmemiş, bunun doğal seyri içerisinde gelişimi desteklenmiştir. Cinsellik konuları açık bir şekilde konuşulabilmiş, bunun için doğal bir ortam geliştirilmiştir. Bebeklikten itibaren insani gelişimin desteklenmesi, cinselliğin bir tabu olarak görülmemesi gerekmektedir. Cinsellik genel gelişimin bir yönü olarak sunulmalı ve fizyolojik istekten ziyade duygularla ilişkilendirilmelidir. Cinsel gelişimin önündeki en büyük engellerden biri yasaklama veya baskılamadır (Köylü & Oruç, 2023).

Bireylerin herhangi bir konuda karşılaştıkları baskılama sonucunda negatif etkiler görülebilmektedir. Cinsel gelişim bağlamında özellikle ergenlik döneminde baskılama sonucunda bireyde anksiyete, depresyon, kendine zarar verme gibi durumlar

görülebilmektedir. Bireyler, yaşamlarının bu dönemlerinde baskılanmak yerine öncelikle psikiyatrist eşliğinde değerlendirilmelidir. Çocukluk ve ergenlik çağında cinsiyet disforisi yaşayan gençlerin psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarına nasıl yanıt vermemiz gerektiğine dair çalışmalar yapılmalıdır. Ebeveynler, eğitimciler ve sağlık çalışanları bu konuda donanımlı hale getirilmelidir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.Araştırma Deseni

İnsan karmaşık bir varlıktır ve eylemlerini konuşma yoluyla dile getirir. Anlam da dil aracılığıyla inşa edilir ve dilin sınırlarını aşmak mümkün değildir. Bu nedenle nitel çalışmanın bu alanda daha faydalı olacağı düşünülmüştür. Nitel araştırma, araştırma yapılan konuda kişilerin sahip oldukları görüş ve deneyimlere bağlı olarak ortaya çıkan anlamların sistematik olarak incelenebilmesinde tercih edilen bir araştırma yöntemidir (Ekiz, 2009). Çalışmada beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin cinsel kimlik gelişimleri ile din eğitiminin ilişkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu konunun derinlemesine araştırılması için nitel araştırma yöntemlerinin uygun olduğu düşünülmüştür.

Araştırma deseni (araştırma stratejileri) sistematik, sınırları ve aşamaları açık-seçik bir biçimde belirlenmiş bir süreci ifade etmektedir. Bu araştırmada fenomenolojik (olgubilim) desen kullanılmıştır. Fenomenolojik desen, farkında olup derinlemesine bilgi sahibi olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bir fenomenle ilgili bireylerin deneyimlerini betimlediği ve bu deneyimlerin derinlemesine incelendiği bir desendir. Bireysel deneyimlerin oluşturduğu bakış açısı çalışmanın başlangıç noktası olarak kabul edilir (Saban & Ersoy, 2019; Creswell, 2017).

3.2. Çalışma Grubu

Evren, araştırma sorularını cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin elde edildiği varlıklardan oluşan büyük gruptur. Araştırmada toplanacak verilerin analizi ile elde edilecek sonuçların geçerli olacağı grup olarak tanımlanabilir. Amaç evren hakkında bilgi toplamaktır ve evren birimlerinin tümüne ulaşılabilirdiği taktirde örneklemeye ihtiyaç duyulmaz (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2020). Evren hakkında bilgi toplamak için evrenden seçilen ve onun sınırlı parçası olan gruba örneklem ya da çalışma denir. Örneklemin özelliklerini belirlemek amacıyla uygun örnekleri seçmeye yönelik sürece ve bu süreçte gerçekleştirilen tüm işlemlere de örnekleme denilmektedir (Çingı, 1994).

Nitel araştırmalarda araştırmaya konu olan kişi ya da durumların derinlemesine incelenmesi amaçlandığından örnekleme tekniklerinden amaçlı örnekleme tekniği daha çok tercih edilmektedir (Creswell, 2009). Bu çalışmada da nitel araştırmanın doğasına ve çalışmanın amacına uygun olarak örnekleme belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt rnekleme yönteminde temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan durumların çalışılmasıdır (Yıldırım & şimşek, 2013). Katılımcılar seçilirken temel ölçüt olarak beliren yetişkinlik döneminde olmaları, İnönü niversitesinde (Tıp, Hukuk, Güzel Sanatlar, İlahiyat, PDR ve Matematik bölümlerinde) ğrenci olmaları ve araştırmaya katılmaya gönüllü olmaları belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcıları İnönü niversitesinin sağlık, sosyal ve fen bilimleri alanlarında öğrenim görmekte olan 18-25 yaş arasındaki bireylerden oluşmaktadır. Olgu bilim çalışmalarında görüşme yapılacak kişi sayısında farklı görüşler bulunmaktadır. Yıldırım ve şimşek (2011) 5-6 kişinin yeterli olabileceğini belirtir. Ancak Polkinghorne, 5 ile 25 kişi arasında değişen kişiler ile görüşme yapılması gerektiğini belirtmiştir (Creswell, 2013). Bu araştırmada da katılmaya gönüllü olan 24 katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılara ait bilgiler Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 0.1 Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Bölüm	Veri Toplama Aracı
K1	K	22	Matematik	Görüşme
K2	E	20	Matematik	Görüşme
K3	E	21	Matematik	Görüşme
K4	K	20	Matematik	Görüşme
K5	K	22	Güzel Sanatlar	Görüşme
K6	K	23	Güzel Sanatlar	Görüşme
K7	E	24	Güzel Sanatlar	Görüşme
K8	E	22	Güzel Sanatlar	Görüşme
K9	E	25	İlahiyat	Görüşme

K10	E	25	İlahiyat	Görüşme
K11	K	22	İlahiyat	Görüşme
K12	K	22	İlahiyat	Görüşme
K13	K	24	Hukuk	Görüşme
K14	E	21	Hukuk	Görüşme
K15	E	20	Hukuk	Görüşme
K16	K	23	Hukuk	Görüşme
K17	K	22	PDR	Görüşme
K18	E	21	PDR	Görüşme
K19	E	21	PDR	Görüşme
K20	K	22	PDR	Görüşme
K21	K	21	Tıp	Görüşme
K22	K	20	Tıp	Görüşme
K23	E	20	Tıp	Görüşme
K24	E	21	Tıp	Görüşme

3.3. Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmaların olgubilim deseninde veriler görüşme yöntemi ile elde edilir. Görüşme, katılımcı sayısına göre bireysel ve odak grup olmak üzere iki sınıfta ele alınabilir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu bakımdan araştırmada nitel verileri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formları geliştirilmiştir. Hazırlanan görüşme soruları ile ilgili literatür taraması yapılmış aynı zamanda alanında uzman din eğitim öğreticisi, psikolog ve Türkçe öğretmeninin görüşleri alınmıştır. Çalışma grubu ile görüşmeler yapılmadan beliren yetişkinlik dönemindeki iki birey ile pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Bunun neticesinde görüşme soruları yeniden düzenlenmiştir. Geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formuna ait bilgilere eklerde yer verilmiştir.

3.4. Araştırma Süreci

Araştırma konusu ile ilgili gerekli literatür taraması yapıldıktan sonra yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmıştır. Bu aşamada uzman görüşüne başvurulmuş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Görüşmenin yapılacağı bireyler için

beliren yetişkinlik döneminde olmaları ölçüt olarak belirlenmiştir. Araştırmadaki veri çeşitliliğini sağlamak amacıyla  n n   niversitesinin farklı bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir. Bu bölümler; Tıp, Hemşirelik,  lahiyat, Psikoloji, Edebiyat, Güzel Sanatlar olarak belirlenmiştir.

Görüşme öncesinde katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilmiştir ve kişisel bilgi formunu doldurmaları istenmiştir. Veriler katılımcıların da izniyle ses kaydına alınıp not tutulmuştur. Her bir görüşme 10-15 dakika s rm ştir. Görüşme sonrasında ses kayıtları yazılı hale getirilmiştir. Elde edilen veriler MAXQDA-24 programı ile analiz edilmiştir. Veriler temalara ayrılmış ve temalara uygun kategori ve kodlar oluşturulmuştur. Temalar yorumlanarak bulgular ve sonuçlara ulaşılmıştır.

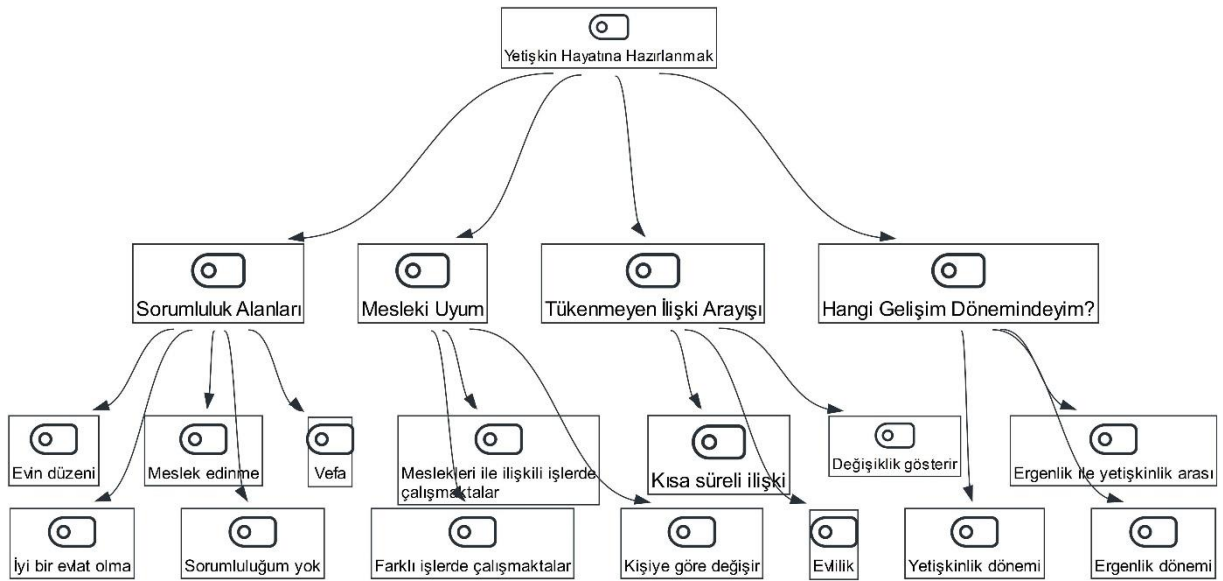
3.5. Verilerin Analizi

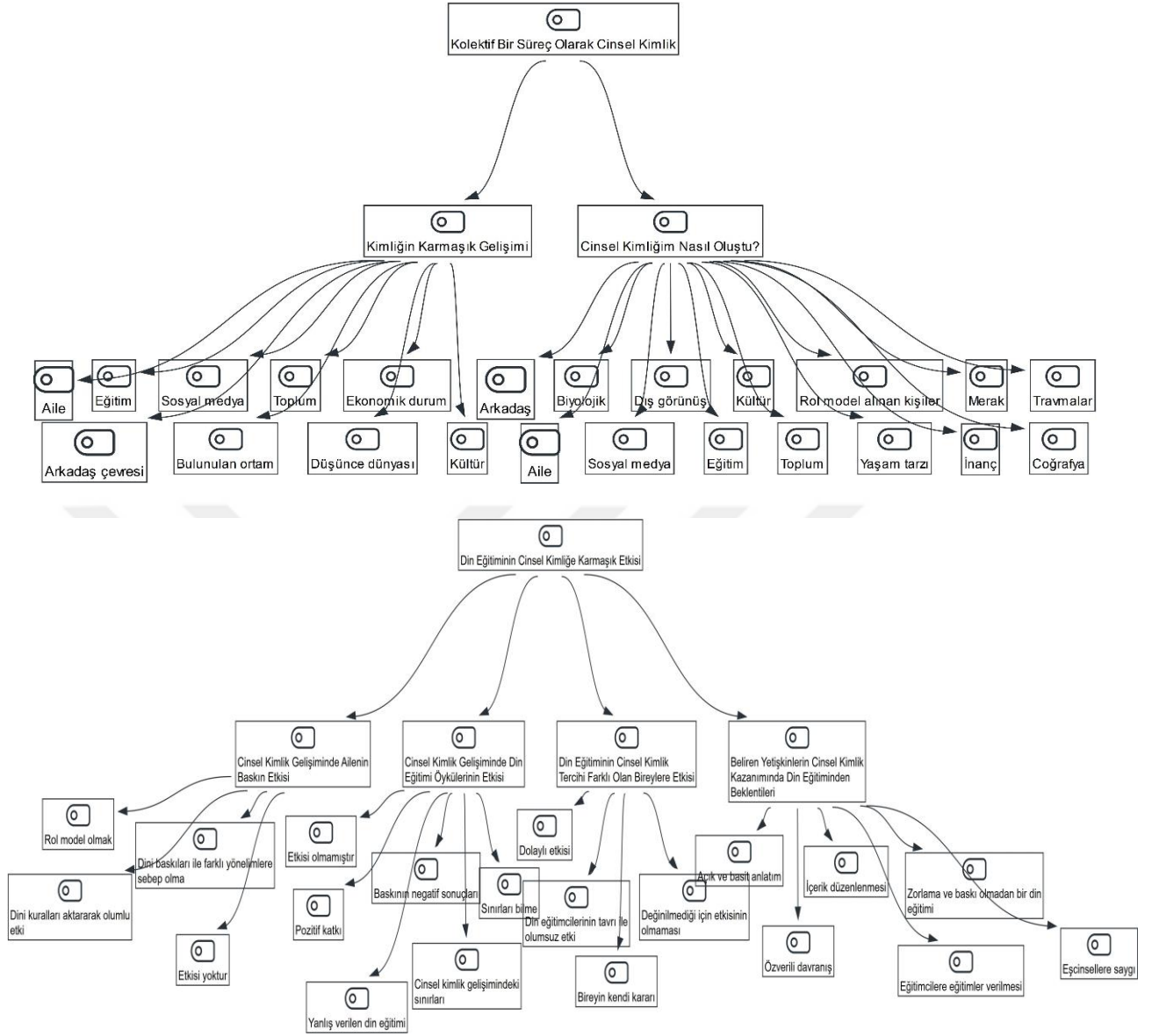
Araştırmada yapılan görüşmelerin derinlemesine incelenmesi için betimsel analiz yöntemine başvurulmuştur. Bunda temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek ilişkilere ulaşmaktır.

Verilerin analiz sürecinde öncelikle çalışma grubu ile yapılan görüşmeler ses kaydına alınmıştır. Tüm görüşmeler toplamda 273 dakika sürmüş ve daha sonra hiçbir değişiklik yapılmadan yazıya geçirilmemiştir. Analiz süreci ilk katılımcı ile başlamıştır. Görüşmeler sonlandıktan sonra kodlama sürecine geçilmemiştir. Verilen yanıtlardan hareketle temalar geliştirilmeye başlanmıştır. Ortaya çıkan bu temalar aralarında anlamlı bir bağlantı kurularak listelenmiştir. Bazı temalar benzerliklerine göre gruplandırılarak çıkarılmıştır. Temalar her görüşme kaydı sonrası sürekli olarak yeniden yapılandırılıp düzenlenmiştir. Daha sonra temalara ilişkin kategoriler geliştirilmemiştir.  lgili kategorilere ilişkin kodlar düzenlenmiştir. Bu adımlar gerçekleştirildikten sonra kod-kategori-tema listesinin son tablosu oluşturulmuştur. Son olarak danışman hoca tarafından sonuçlar tekrar gözden geçirmiştir ve son hali belirlenmiştir. Analiz sürecinde MAXQDA 24 yazılımı kullanılmıştır. Analize ait tabloya aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 0.2 Verilerin Analizi

Tema	Kategori	Kod
Yetişkin Hayatına Hazırlanmak	Mesleki Uyum	Farklı işlerde, Meslekleri ile ilişkili ...
	Tükenmeyen İlişki Arayışı	Kısa süreli ilişki, Evlilik...
	Sorumluluk Alanları	Evin düzeni, İyi bir evlat olma...
	Hangi Gelişim Dönemindeyim?	Yetişkinlik dönemi, Ergenlik ile yetişkinlik arası...
Kolektif Bir Süreç Olarak Cinsel Kimlik	Kimliğin Karmaşık Gelişimi	Aile, Arkadaş çevresi, Eğitim, Bulunulan ortam, Sosyal medya, Düşünce dünyası...
	Cinsel Kimliğim Nasıl Oluşturdu?	Aile, Arkadaş, Sosyal medya, Biyolojik, Eğitim, Dış görünüş...
Din Eğitiminin Cinsel Kimliğe Karmaşık Etkisi	Cinsel Kimlik Gelişiminde Ailenin Baskın Etkisi	Rol model olmak, Dini kuralları aktararak olumlu etki, farklı yönelimlere sebep olma...
	Cinsel Kimlik Gelişiminde Din Eğitimi Öykülerinin Etkisi	Etkisi olmamıştır, Pozitif katkı, Baskının negatif sonuçları, Yanlış verilen din eğitimi...
	Din Eğitiminin Cinsel Kimlik Tercihi Farklı Olan Bireylere Etkisi	Din eğitimcilerinin tavrı ile olumsuz yönde etki, Değilmediği için etkisinin olmaması...
	Beliren Yetişkinlerin Cinsel Kimlik Kazanımında Din Eğitiminin Beklentileri	İçerik düzenlenmesi, Açık ve basit anlatım, Zorlama ve baskı olmadan bir din eğitimi, Özverili davranış, Eşcinsellere saygı, Eğitimcilerle eğitimler verilmesi...

Tablo 0.3 Araştırmada elde edilen temalara ait grafik

Araştırmaya katılan bireylerin isimlerine yer verilmeyip K1, K2, K3 şeklinde kodlanmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Bu alıntılarda katılımcının özelliklerinin daha iyi anlaşılabilmesi için K1_Ezgi_24 şeklinde kodlanmıştır. Bu kodlamada amaç katılımcının cinsiyetinin ve yaşının anlaşılabilmesidir. Araştırma içerisinde yer alan katılımcılara ait doğrudan alıntılar şu şekildedir:

K1_Ezgi_24: Beliren yetişkinlik döneminde bir bireyin geçmiş din eğitimi öyküsünün cinsel kimlik gelişimi ile ilişkisi olduğunu düşünüyorum.

3.6.Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmaların geçerlik ve güvenirliği için elde edilen bulguların inandırıcılığı temel ölçüt kabul edilir (Creswell, 2021). Görüşme soruları oluşturulmadan önce ilgili literatür taranmış ve veriler birçok kaynaktan teyit edilmiştir. Soruların kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla uzman psikolog, din eğitimi öğretici ve Türkçe ğretmeninin görüşleri alınmıştır. Araştırmaya dahil edilen katılımcılar ile görüşmeler gerçekleştirilmeden önce beliren yetişkinlik dönemindeki iki birey ile n görüşme gerçekleştirilmiştir. Bunun neticesinde hazırlanan görüşme soruları ile istenilen sonuçların alınabileceği n grlmştir.

Bu araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini sağlamak amacıyla görüşme boyunca araştırmacı yansız davranmış ve katılımcılara yönlendirmelerde bulunmamıştır. Görüşme esnasında katılımcıların yanıtları ses kaydına alınmış ve görüşme sonunda katılımcılara dinletilip istemedikleri bölümlerin çalışmaya dahil edilmeyeceği aktarılmıştır. Araştırmada doğrudan alıntılar yapılarak sunulan veriler desteklenmiştir. Araştırma süreci ve bulgular ayrıntılı bir şekilde ortaya konmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1.Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi olan ‘Araştırmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılar beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini taşımaktalar mı?’ sorusuna yanıt bulabilmek için görüşme esnasında katılımcılara dört soru yöneltilmiştir. Bu sorular ile bireylerin çalıştıkları iş ile meslek uyumları, romantik ilişki kurma amaçları, sorumlulukları ve kendilerini hangi dönemde hissettikleri incelenmiştir. Araştırma sonucuna ilişkin olarak kodlar tekrar edilme sıklığına göre yorumlanmıştır.

4.1.1. Mesleki Uyum

Araştırmaya katılan bireylerin kendi yaş gruplarındaki kişilerin çalıştıkları işler ile planladıkları meslek uyumu hakkındaki görüşleri Tablo 4.1’de yer almaktadır:

Tablo 0.1 Mesleki Uyum

Kodlar	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Farklı işlerde çalışmaktalar	K2, K3, K4, K6, K8, K9, K10, K11, K12, K14, K15, K16, K17, K19, K20, K21, K22, K23	18
Meslekleri ile ilişkili işlerde çalışmaktalar	K1, K7, K24	3
Kişiyeye göre değişir	K5, K8, K13	3

Araştırmaya katılan gençlerin, mesleki uyum kategorisine ilişkin belirtmiş oldukları kodların başında ‘farklı işlerde çalışmaktalar’ gelmektedir. Bu sonuçlara göre bireyler, yetişkinliğin göstergelerinden biri olan uzun süreli işlerde çalışmak yerine daha çok kısa süreli ve meslekleri ile ilişkili olmayan işlerde çalışmaktadırlar. Bu tarz iş gruplarında çalışılmasının ise daha çok harçlık çıkarma, günü kurtarma amaçlı olduğu

ifade edilmiştir. Beliren yetişkinlerin özelliklerinden biri de istikrarsızlıktır (Arnett, 2015). Katılımcıların yanıtları bu dönemdeki bireylerin iş ve meslek hayatlarının değişiklikler ile dolu olduğunu da göstermektedir. Buna ilişkin bazı görüşler aşağıda belirtilmiştir:

K2_ALİ_20: Yaşıtlarımın herhangi bir meslekte çalıştıklarını düşünüyorum.

K12_HATİCE_22: Çalışmıyorum. Ancak yaşıtlarımın büyük çoğunluğu mecburiyetten; harçlık edinme, iş ve okul masraflarını karşılayabilme gibi amaçlarla farklı işlerde çalışıyorlar.

K9_İSA_25: Ben çalışıyorum ancak şu an okuduğum bölümle ilgili bir meslek dalında çalışmıyorum. Gelecekte okuduğum bölümle ilgili bir meslek grubunda çalışacağıma inancım yok. Bu neslin bu dönemde daha çok harçlık çıkarmak için çalıştığını düşünüyorum.

K14_ERSİN_21: Genelde farklı işlerde çalışıyorlar, hem okuyup hem çalışıyorlar.

K15_UGUR_20: Ben çalışmıyorum ancak yaşıtlarımın birçoğu çalışıyor ve daha çok part time işlerde harçlık kazanmak için çalışıyorlar.

K16_ELİ_23: Herhangi bir meslek grubunda çalıştıklarını düşünüyorum.

K17_FEYZA_22: Part time falan genelde sadece günü geçirmek için çalışıyorlar.

Araştırmaya katılan gençlerin, mesleki uyum kategorisine ilişkin belirtmiş oldukları kodların ikinci ve üçüncü sırasında *meslekleri ile ilişkili işlerde çalışmaktalar ve kişiye göre değişir* gelmektedir. Buna göre katılımcıların bir kısmı çalışılan işler ile planladıkları mesleklerin uyumlu olduğunu söylerken yine bir kısmı da bu durumun kişiye göre değiştiğini ifade etmiştir. Buna ilişkin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

K24_ÖMER_21: Etrafımdaki çalışanların çoğu zaten eğitime devam etmeyenler oluyor. Eğitime devam etmeyenler de mecburen elindeki mesleği yapmaya çalışıyorlar yani.

K7_EMRE_24: Meslekleri ile ilişkili işlerde çalıştıklarını düşünüyorum.

K1_ FATMA_ 22: Benim yaş grubum daha çok kendi meslekleri ile ilgili bölümlerde çalışıyor.

K5_TUBA_22: Çalışmıyorum. Aslında bu, kişiden kişiye değişir ama bence şu an bu neslin daha çok gelecek odaklı olduğunu düşünüyorum.

K13_ÖZNUR_24: Çalışmıyorum. Yani genel anlamda o maddi duruma göre değişen bir durum aslında. Ailesinin maddi durumu daha iyi olanlar yazın genel olarak avukat yanına staj yapıyorlar bizim bölümde. Ama onun haricinde maddi durumu daha kötü olanlar yazın garsonluk ya da mevsimlik işlerde çalışıyorlar.

K18_MEHMET_21: Bu kişiden kişiye göre değişebilir tabi ama eğitim durumuna da bağlı biraz. Yani eğitim durumunda ileri seviyedeyse meslekle ilgili işlerde çalışma durumu daha mümkün görünüyor.

4.1.2. Tükenmeyen İlişki Arayışı

Katılımcıların yaşamlarının bu döneminde karşı cins ile romantik ilişki kurma amaçlarının ne olduğu sorulmuştur. Buna ilişkin sonuçlar Tablo 4.2’de yer almaktadır.

Tablo 0.2 Tükenmeyen İlişki Arayışı

Kodlar	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Kısa süreli ilişki	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K14, K15, K17, K19, K20, K21, K22, K23, K24	21
Evlilik	K16, K18	2
Değişiklik gösterir	K13	1

Katılımcıların büyük çoğunluğu karşı cins ile kurdukları ilişkilerin *kısa süreli ilişki* olduğunu ifade etmiştir. Buna göre bireyler daha çok karşı cinsi tanımak amaçlı ilişkiler kurmaktadır. Bu dönemde bireyler tanışır, birlikte bir gelecek hayal etmeye başlarlar, birlikte bir geleceklerinin olup olmadığını keşfetmeye çalışırlar. Bütün bu keşifleri ile planlarında değişimler yaparlar ve kendileri hakkında yeni şeyler öğrenirler.

Tüm bunlar, beliren yetişkinliği istikrarsız bir dönem haline getirmektedir. Ancak bu durum aynı zamanda beliren yetişkinlik yıllarında gerçekleşen kimlik arayışlarını da yansıtmaktadır. Bu dönemdeki kararların birçoğu aynı zamanda keşif amaçlıdır. İstikrarsızlık ve keşif el ele de diyebiliriz (Arnett, 2015). Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K5_TUBA_22: Kendi adıma cevap vermeyeyim çünkü zaten ben evliyim de çevremde gördüğüm kadarıyla daha çok kısa ilişkiler oluyor.

K6_EZGİ_23: Daha kısa süreli ilişkiler. Yani ilişkinin temelini oluşturup ondan sonra yola çıkmaları gerekiyor ama her şeyi en başında yaşadıkları için sonu ayrılığa gidiyor.

K9_İSA_25: Kısa süreli ilişkiler yaşıyor. Bence bunun nedeni de olgunlaşmadıkları için uzun birliktelikler yaşayamıyorlar.

K11_SULTAN_22: Bence çoğunluğu kısa süreli oluyor. Yaşımızın verdiği bir şey de oluyor. Heyecan da oluyor tez canlılığımızdan dolayı.

K12_HATİCE_22: Benim yaş grubum çoğunlukla evlilik düşüncesiyle yaklaşmıyor bence. Daha ilerideki yaşlarda evliliğe geçiyor. Bence şu an arkadaşlık, kısa vadeli bir ilişki.

K15_UĞUR_20: Daha çok kısa süreli diyebilirim çünkü yaşıyoruz itibariyle geleceğe yönelik planlar olmuyor bu yaşımda. Bu şekilde olması gerektiğini düşünüyorum.

Katılımcıların kalan kısmı da bu dönemdeki ilişkilerin evlilik amaçlı olduğunu ve bireye göre *değişiklik gösterebileceğini* söylemiştir. Bireylerden kimisi bu durumun kişiden kişiye değişeceğini ifade ederken kimisi de evlilik amaçlı birliktelikler yaşandığını ifade etmiştir. Bunlara ilişkin görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K16_ELİ_23: Yani bu yaşlarda ilişkilerin genelde ilerisi için, evlilik için olduğunu düşünüyorum.

K18_MEHMET_21: Bence evlilik düşüncesi ile oluyor. Hatta eğitimin gizli işlevi var. Eş bulma da gizli işlevi içine giriyor. Öyle olduğunu düşünüyorum.

K13_ÖZNUR_24: Yani kimisi vardır ki sadece bir insanla gelecek düşündüğü için o an konuşmaya başlar. Kimisi tamamen sadece o an duygusal boşluğunu doldurmak için yapar. Yani kişiden kişiye göre değişen bir durum aslında.

4.1.3. Sorumluluk Alanları

Katılımcıların yetişkinlik dönemi sorumluluklarını yüklenip yüklenmediklerini belirlemek amacıyla kendilerine ‘Aile bireylerinize karşı sorumluluklarınız var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?’ sorusu yöneltilmiştir. Buna ilişkin sonuçlar Tablo 4.3’de belirtilmiştir.

Tablo 0.3 Sorumluluk Alanları

Kodlar	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Evin düzeni	K1, K5, K12, K15, K19, K20, K21, K22, K23	9
İyi bir evlat olma	K3, K10, K12, K13, K14, K17, K18, K22, K23	9
Meslek edinme	K4, K11, K13, K16, K17, K22, K24	7
Sorumluluğum yok	K6, K7, K8	3
Vefa	K2, K9, K10	3

Araştırmaya katılan bireylerin sorumluluklarına ilişkin verdikleri yoğun cevaplar *evin düzeni* ve *iyi bir evlat olma* olmuştur. Bu yaş dönemindeki bireylerin hem ergenlik döneminin özelliklerinden uzak oldukları hem de yetişkinlik döneminin getirdiği sorumluluklardan kaçındıkları görülmektedir (Doğan & Cebioğlu, 2011). Yetişkinlik döneminin en önemli üç kriteri kişinin kendi sorumluluğunu kabul etmesi, bağımsız kararlar alabilmesi ve mali açıdan bağımsız hale gelmesidir. Bu üç kriter, bireycilik değerlerini yansıtan, kendi kendine yeterliliğe odaklanan bir yetişkinlik anlayışını göstermektedir (Arnett & Galambos, 2003). Evlenme, ebeveyn olma, kalıcı bir iş ya da ebeveyn den bağımsız yaşama gibi durumlar gerçekleşmediği için başkalarına karşı günlük yükümlülükler gerektiren çok az bağları vardır (Arnett, 2015). Sorumluluğunun

evin düzenini sağlamak olduğunu ifade eden bireylerden K5_TUBA_22 kodlu katılımcı hariç diğer katılımcıların evli olmadıkları ve ebeveynleri ile birlikte yaşadıkları bilinmektedir. Evdeki düzenden kasıtlarının da günlük ev işlerine yardım etmek, odalarını toplamak gibi durumlar olduğu görülmüştür. Bunlara ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K5_Tuba_22: Bu benim için çok derin bir soru. Çünkü ben evli olmama rağmen hala ailemle ilgileniyorum. Onların sıkıntılarından, hastalıklarından dolayı. Onların hastane sorumlulukları ve evin sorumluluklarını da ben alıyorum. Ancak maddi bir sorumluluğum yok.

K12_HATİCE_22: Maddi bir sorumluluğum yok ama manevi sorumluluğum var. Ev işlerine yardım etmek gibi.

K15_UĞUR_20: Tabi ki yani en basitinden odamı toparlamam veya ilk sabah kahvaltısına yardım etmem bile benim sorumluluğumda olan bir şey. Veya bir aile ortamına girdiğim zaman o ortamın huzurunu bozmamanın, surat asmamanın bile benim sorumluluklarımdan olduğunu düşünüyorum.

K20_AYŞE_22: Çok bir sorumluluğum yok açıkçası sadece odamı toplamak diyebilirim.

Bireylerin ‘evin düzeni’ ile aynı yoğunluğa sahip bir diğer cevabı iyi bir evlat olmak olmuştur. Bu yaş grubundaki bireylerin aileleri ile bağlarının kuvvetli olduğu, ebeveynleri ile ilişkilerine duygusal yönden yaklaştıkları görülmüştür. Bu nedenle ebeveynlerinin istedikleri gibi bir evlat olmayı sorumluluk olarak nitelendirmektedirler. Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K3: Maddi sorumluluklarım yok. Evlat olarak sorumluluklarım var yalnızca. İstedikleri gibi iyi bir evlat olmak diyebilirim.

K14_ERSİN_21: Evlat olmak açısından sorumluluklarım var, maddi bir sorumluluğum yok şu anda.

K17_FEYZA_22: Bir öğrenci olarak yapmam gereken, evlat olarak yapmam gereken şeyleri yapmak zorunda hissediyorum. Bunlar sorumluluğum diyebilirim.

K18_MEHMET_21: İyi bir evlat olmak. Maddi açıdan soruyorsanız maddi açıdan bir sorumluluğum yok.

K22_HATUN_20: Yani en başta bir ablayım, üç tane kardeşim var. Onlara güzel örnek olmaya çalışıyorum. Ondan sonra aileme iyi bir evlat olmaya çalışıyorum. Sonuç olarak onlar da beni bugüne getirmek için bir sürü çaba, emek sarf etmiş. Onların çabalarını boşa çıkarmamaya çalışıyorum genel olarak. Hayal ettikleri gibi bir evlat olmaya çalışıyorum.

Bireylerin sorumluluklarına ilişkin vermiş oldukları üçüncü cevap ise *meslek edinme* olmuştur. Katılımcılar üniversiteden mezun olmayı, meslek edinebilmeyi ailelerine karşı sorumluluk olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Buna ilişkin bazı cevaplara aşağıda yer verilmiştir.

K4_AYŞE_20: Meslek edinmek gibi bir sorumluluğum var yalnızca.

K11_SULTAN_22: Öğrenci olduğum için dersimi daha elverişli bir şekilde daha canla başla çalışırsam eğer gerçekten aldığım eğitimin hakkını veririm aileme karşı sorumluluğumu da yerine getirmiş olurum.

K24_ÖMER_21: Sorumluluklarım şöyle, bizim ailede tıp kazanan bir ben varım. Çekirdek aile olsun, genel büyük ailemiz olsun bir kazanan ben varım. O yüzden ailemin benden bir beklentisi ister istemez elbet oluyordur. Tıp kazanmanın da artık zor olduğu aşikâr. O yüzden sorumluluğum tıp fakültesini bitirebilmek diyebilirim.

Araştırmaya katılan gençlerin sorumluluklarının belirlenmeye çalışıldığı sorumluluk alanları kategorisine ilişkin olarak ulaşılan cevapların geri kalanı ise; *vefa ve sorumluluğum yok olmuştur*. Vefa olarak nitelendirilen kodda bireylerin ailelerine maddi olarak destek olmaya çalıştıkları ifadeler yer almaktadır. Buna ilişkin cevaplara aşağıda yer verilmiştir:

K2_ALİ_20: Bana verdikleri emekleri boşa çıkarmamak gibi bir sorumluluğum var, onun dışında herhangi bir sorumluluğum yok. Destek olmaya çalışıyorum onlara.

K9_İSA_25: Maddi sorumluluklarım var. Benim için çok emek verdiler. Şu an maddi olarak onlara destek olmam gereken bir dönem.

K10_Mustafa_25: Maddi ve manevi sorumluluklarım olduğunu düşünüyorum.

K6_EZGİ_23: Hiçbir sorumluluğum yok.

K7_Emre_24: , Var ile yok arası bir şey.

K8_ÖMER_22: Şu an olduğunu düşünmüyorum.

4.1.4. Hangi Gelişim Dönemindeyim

Araştırmanın birinci alt problemi olan ‘Araştırmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılar beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini taşımaktalar mı?’ sorusuna ilişkin son kategoride bireylerin kendilerini hangi gelişim dönemine ait hissettikleri araştırılmıştır. Buna ilişkin sonuçlara Tablo 4.4’de yer verilmiştir:

Tablo 0.4 Hangi Gelişim Dönemindeyim

Kodlar	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Yetişkinlik dönemi	K2, K4, K5, K7, K8, K9, K10, K11, K13, K17, K20, K21, K23	13
Ergenlik ile yetişkinlik arası	K1, K3, K12, K14, K15, K16, K18, K19, K24	9
Ergenlik dönemi	K6, K22	2

Katılımcıların büyük çoğunluğu kendilerini *yetişkinlik döneminde* hissetmektedirler. Bu şekilde hissetmelerinin küçük yaşta sorumluluk almalarından kaynaklı olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak katılımcıların sorumluluklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında ise yetişkin sorumluluklarını üstlenmedikleri görülmektedir. Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K2_ALİ_20: Sorumluluklarımın farkında olup bunun için çabaladığım için kendimi yetişkin olarak görüyorum.

K8_ÖMER_22: Yani şu an yetişkin. Tamam, belli bir yere kadar ailem baktı. Şu an kendi ayaklarımın üstünde durabiliyorum. Tek yaşıyorum, başımın çaresine bakıyorum.

K11_SULTAN_22: Yetişkin gibi hissediyorum. Yaşadıklarımızdan, bazı tecrübelerden dolayı olgunlaştığımı, bazı şeylerin idrakine vardığımı düşünüyorum. Yetişkinliğin getirdiği sorumlulukları henüz yapmasam da yapabileceğimi düşünüyorum.

K17_FEYZA_22: Yani çevrem tarafından daha olgun biri olarak görülüyorum, söylüyorlar sürekli. Nerede, nasıl davranmam gerektiğini iyi bildiğimi düşünüyorum. Ama yetişkin sorumluluklarını aldığımı da düşünmüyorum açıkçası.

K20_AYŞE_22: Yetişkin gibi hissediyorum. Çok bir sorumluluğum yok ama manevi yönden desteğimle yetişkin olarak hissediyorum.

Katılımcıların kendilerini ait hissettikleri dönem ile ilgili cevaplarında ikinci sırada *ergenlik ile yetişkinlik arası* gelmektedir. Bireylerin yanıtlarına bakıldığında yetişkin sorumluluklarını henüz üstlenemedikleri için kendilerini ne ergen ne de yetişkin gibi hissetmektedirler. Arnett, bu yaş aralığındaki bireylerin yetişkin bireylerin almış olduğu sorumluluktan kaçındıklarını ve bunları ertelediklerini belirtmiştir (Arnett, 2000). Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin de her ne kadar sorumlulukları olsa da bu, diğer yaşam evrelerinde olduğundan daha azdır. Başkalarına karşı günlük yükümlülükler ve taahhütler gerektiren çok az bağları vardır. Katılımcıların buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K12_HATİCE_22: Açıkçası kendimi ne tam yetişkin gibi hissediyorum ne de tam ergen gibi hissediyorum. Daha çok ara bir evredeymişim gibi. Dönem dönem, bazen diyorum ki tamam ben artık bir yetişkinim, bazen de hayır daha tam yetişkinliğe erişemedim diye düşünüyorum.

K15_UGUR_20: Küçük yaşlarımda tam bir sorumluluk verilmediği için arada kaldığımı düşünüyorum şu an için. Yeni yeni sorumluluklar yüklenmeye başlandığı için onun karmaşıklığı var, bir de ergenlik dönemini atlatma telaşesi var.

K16_ELA_23: Arada kaldım diyebilirim. Yaştan ve şu anki imkanlarımdan dolayı daha tamamen yetişkinliğe girdiğimi düşünmüyorum Başta mezun olmak, medeni durumum ve sosyal hayat... Yetişkin olmak için elimdekilerden fazlasına ihtiyaç varmış gibi geliyor. Ve hala aileme bağımlıyım o zaman hala yetişkin değilim diye düşünüyorum.

K19_BERAT_21: İkisi arasında, hatta ergenliğe daha yakın hissediyorum. Büyük ihtimalle birçok şeyin sorumluluğu bende olmadığı için olabilir.

K24_ÖMER_21: Yani yetişkin sorumluluklarına bakacak olursak; aileyi geçindirmek olsun, evlilik olsun, bir evliliği devam ettirebilmek olsun ya da örnek veriyorum çocuk varsa çocuk büyütebilmek olsun... Genel alanda yetişkinliğin sorumluluğunun bunlar olduğunu düşünüyorum. Bu sorumlulukların da şu anlık bende olmadığını düşünüyorum. Ama ergenlik döneminde olduğumu da düşünmüyorum.

4.2.Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt probleminde ‘Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörler hakkındaki düşünceleri nelerdir? Sorusuna yanıt aranmıştır.

4.2.1. Kimliğin Karmaşık Gelişimi

Bireylerin cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörler hakkındaki düşünceleri alınmadan önce genel bir soru ile giriş yapılmıştır. Öncelikle bireylerin kimlik gelişimini etkileyen faktörler hakkındaki düşünceleri alınmıştır. Bu sayede kimlik gelişimini etkileyen faktörler ile cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar da ortaya konmuştur. Bireylerin kimlik gelişimini etkileyen faktörlere ilişkin sonuçlar Tablo 4.5’te sunulmuştur:

Tablo 0.5 Kimliğin Karmaşık Gelişimi

Kodlar	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Aile	K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K19, K20, K21, K22, K23, K24	21
Arkadaş çevresi	K1, K2, K4, K6, K7, K8, K10, K11, K12, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K21, K22, K24	18
Eğitim	K2, K10, K14, K16, K19, K20, K21, K22	8

Bulunulan ortam	K3, K12, K13, K14, K17	5
Sosyal medya	K5, K18, K21, K24	4
Düşünce dünyası	K5, K6, K13	3
Toplum	K9, K12	2
Kültür	K9, K13	2
Ekonomik durum	K19	1

Araştırmaya katılan bireylerin kimlik gelişimini etkileyen faktörlere ilişkin görüşlerinin ilk sırasında *aile* gelmektedir. Buna göre bireyler her şeyin ailede başlayıp burada şekillendiğini öne sürmüşlerdir. Yaşamımız boyunca ailenin birçok değişim ve gelişimde büyük etkisi olduğu gibi kimlik gelişiminde de oldukça etkili olduğu savunulmuştur. Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K2_ALİ_20: Öncelikle ailenin büyük etkisi olduğunu düşünüyorum. Daha sonra arkadaşlarımızın ve kısa süreli hayatımıza giren insanların etkisi olduğunu düşünüyorum. Kısa süreli hayatımıza giren insanlar derken aile dostlarımız, öğretmenlerimizi kastediyorum.

K6_EZGİ_23: Anne-baba faktörü daha çok etkiliyor. Çünkü bir çocuğu küçüklükten nasıl yetiştirirsen o çocuk o şekilde gelişir. Ama belli bir süreden sonra bu değişiyor tabii. Arkadaş çevresi bir tık daha etkiliyor. Büyüdükçe arkadaşlarından uzaklaşmak gibi bir istek de olmuyor.

K11_SULTAN_22: Öncelikle aile. Ailede aldığın eğitim çok önemli. Daha sonra arkadaş diyebilirim.

K12_HATİCE_22: En başta ailesi, yaşadığı çevre, toplum, arkadaş çevresi, içinde bulunduğu çevrenin tamamı bence. Okul, ev, arkadaş çevresi yani kişinin çevresini oluşturan bütün faktörler bence etkiler.

K15_UĞUR_20: Bence en önemli faktörün aile olduğunu düşünüyorum ben. Çünkü ailenin bize yüklediği sevgi veya anlamlar aslında bizi biz yapan faktörler

arasında. Sonradan arkadaşlarımız, akrabalarımız falan gelebilir ama başta aile olduğunu düşünüyorum.

K24_ÖMER_21: Yani birinci olarak aile diyebilirim. Her zaman ilk öğretmenimiz anne babamız oluyor. Ailen çok büyük bir etkisi var. Ondan sonra da çevre diyebilirim. Yani çevre derken sosyal medya olsun, üniversite çevremiz olsun. Bence en çok etkileyen ikinci kriter de budur.

Araştırmaya katılan bireylerin kimlik gelişimini etkileyen faktörlere ilişkin görüşlerinin ikinci sırasında arkadaş çevresi gelmektedir. Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K1_FATMA_22: En önemlisinin kişinin çevresi ve takıldığı insanlar olduğunu düşünüyorum.

K4_AYŞE_20: Arkadaş, aile ve kişisel düşünceler ile kimliğimiz oluşuyordur.

K7_EMRE_24: Aile çevre ve arkadaş diyebilirim. En çok vakit geçirdiğimiz kişiler.

K14_ERSİN_21: En başta kesinlikle ailedir. Ondan sonra arkadaşlık ilişkileridir, okunulan kitaplardır. Bence bir de coğrafyadır.

K18_MEHMET_21: İlk sıraya arkadaş çevresini koyarım aileden çok. Çünkü aşağı yukarı her aile tipi aynı tip çocuk yetiştiriyor. Onun için arkadaş çevresinin daha önemli olduğunu düşünüyorum. Buna sosyal medyayı da katabiliriz tabii.

K17_FEYZA_22: Aile, tabi ki arkadaş çevresi, daha sonra bulunan ortam çok etkiliyor bence.

Araştırmaya katılan bireylerin kimlik gelişimini etkileyen faktörlere ilişkin görüşlerinin kalan kısmında eğitim, bulunan ortam, sosyal medya, düşünce dünyası, toplum, kültür ve ekonomik durum yanıtları gelmektedir. Bunlara ilişkin görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K5_TUBA_22: Bence bunda en büyük rolü olan faktörlerden bir tanesi sosyal medya. Yani şu anda insanlar kendilerini olmadıkları biri gibi göstermeye çalışıyorlar bazı mecralarda. Özenmek amaçlı yapılan birçok şey var. Bu da kimliklerini etkiliyordu.

K9_İSA_25: Aile, sosyal yapı, toplum ve gelenekler etkiliyordur diye düşünüyorum. Bu sebeple tek tip insan yok çeşit çeşit vardır.

K13_ÖZNUR_24: Aile yapısı, yetiştiğimiz kültür, arkadaş çevremiz, okuduğumuz bölüm, artı olarak gelecekte neyi hedeflediğimiz ve o hedefe yönelik neler yaptığımız.

K19_BERAT_21: Ekonomik durum etkileyebilir, eğitim durumu, aile, sosyal çevresi etkileyebilir.

K21_ZEKİYE_21: İlk başta çevresi bence. Daha sonra aile, sosyal medya. Sosyal medyanın çok büyük bir etkisi olduğunu düşünüyorum. Arkadaşlıklar falan bunun içine girer zaten. Bir de okul ortamları da etkileyen faktörlerdendir.

K23_İHSAN_20: Aileden görülen eğitim. Özellikle de babadan görülen eğitim. Yani babamın ben bunu şöyle yapıyorum, şöyle bir sorunla karşılaştığım zaman ben böyle yapıyorum, siz de yapın demesi gibi.

4.2.2. Cinsel Kimliğim Nasıl Oluştı?

Araştırmanın ikinci alt problemi olan ‘Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörler hakkındaki düşünceleri nelerdir?’ sorusuna yanıtları Tablo 4.6’da yer almaktadır:

Tablo 0.6 Cinsel Kimliğim Nasıl Oluştı?

Kodlar	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Aile	K2, K3, K5, K11, K12, K13, K16, K17, K18, K19, K22, K23	12
Arkadaş	K7, K8, K11, K12, K13, K17, K19, K20, K21, K22, K23, K24	12
Sosyal medya	K5, K13, K18, K21, K24	5
Biyolojik	K1, K4, K6	3
Eğitim	K5, K16, K22	3

Dış görünüş	K9, K10, K22	3
Toplum	K17, K18, K21	3
Kültür	K10, K19	2
Yaşam tarzı	K14, K16	2
Rol model alınan kişiler	K15	1
İnanç	K23	1
Merak	K17	1
Coğrafya	K14	1
Travmalar	K3	1

Bireylerin kimlik gelişimini etkileyen faktörlere ilişkin ilk sıradaki yanıtı aile olmuştur. Ancak cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörlere ilişkin yanıtlarında ilk sırada *aile* ve *arkadaş* yer almaktadır. Ancak cinsel kimlik gelişiminde *aile* yanıtı oranı kimlik gelişiminde oldukça düşüktür. Yavuzer çocuğun ilk altı yılının insan gelişiminin temel taşlarını oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle bireyin temel bilgi ve becerileri özellikle bu aşamada kazanması önemlidir. Yapılan araştırmalar bireyin yetişkinlik dönemindeki tutum ve tavırlarının oluşmasında çocukluk döneminde kazandığı davranışların büyük ölçüde etkisi olduğu bilinmektedir (Yavuzer, 1997). Bu nedenle kişinin yaşamın bu döneminde aile ile geçirdiği zamanın daha geniş olduğu düşünülürse etkisi oldukça fazladır. Bireylerin buna ilişkin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

K2_ALİ_20: Aile ortamının çok etkili olduğunu düşünüyorum. Ailen baskın karakterde ise kişi biraz daha yumuşak olabiliyor.

K3_AHMET_21: Bu konuda ailenin ve geçmişten gelen travmaların etkili olduğunu düşünüyorum.

K5_TUBA_22: Sosyal medya diyeceğim yine. Bence aile ortamı da önemli olabilir. Çünkü mesela dokuz kardeş kızdır ama sadece tek bir erkek vardır. Onlarla yaşamış. Daha çok naif, kendini daha çok o yöne uyduran kişiler de var. O da olabilir.

Eğitim hayatı da etkiliyordur. Şu an ülkemde görmedim ama çoğu haberlerde görüyorum bunu. Mesela insanlara onun eğitimini vermeye başladılar. Bu da çok etkiliyor.

K11_SULTAN_22: En çok anne ve baba. Çünkü eğer onlar gerçekten kendi cinsel kimliğine bürünmüşlerse en çok zaten başta onlarla da etkileşim halinde olduğumuz için onlar çok etkiler. Sonra da arkadaşlarımız. Lise zamanında da özellikle arkadaşlarımız etkiliyor.

K12_HATİCE_22: Aile faktörü çok önemli. Anne babanın tutumu, daha sonrasında arkadaş çevrenin tutumu, arkadaş çevrendeki insanların cinsiyet tercihleri gibi.

K17_FEYZA_22: Aile ve toplum. Çünkü toplum bir şekilde baskılıyor bence kişileri. Mesela ben lezbiyenlik tercih edeceğim ama toplum ne der veya nasıl tepki gösterir. Bir de biraz arkadaş içerisinde görme, onlara ayak uydurma veya merak duygusu, o duygular etkili olabilir.

Bireylerin cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörlere ilişkin verdikleri yanıtlarda ikinci sırada *arkadaş* gelmektedir. Buna göre bu yaş grubundaki bireylerin arkadaşlık kurdukları kişilere değer verip onlarla vakit geçirdikleri bu nedenle de arkadaşlarından etkilendikleri düşünülmektedir. Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K7_EMRE_24: Çevre, arkadaş ortamı kesinlikle. Bu konuda arkadaşların oldukça etkili olduğunu düşünüyorum ki zaten zamanımızın çoğunu onlarla geçiriyoruz.

K8_ÖMER_22: Bence çevreyle ilgili. Çevremizde bulunan arkadaşlarımızdan gördüklerimizle ilgili.

K20_AYŞE_22: Arkadaş ortamı çok etkili bu konuda.

K21_ZEKİYE_21: Bunun zaten en bir sebebi bence sosyal medya. Orada bir özentisi durumları falan oluyor. Başka da toplum baskısı belki olabilir. Daha doğrusu şöyle diyeyim. Akranları arasında oluşan durumlardan kaynaklanıyor olabilir. Etiketleme yakıştırma gibi olaylar sonrasında farklı yönelimler olabilir. Bu yaşlarda arkadaşların düşünceleri önemseniyor.

K24_ÖMER_21: Tekrardan çevre olarak söyleyebilirim. Özellikle sosyal medyanın etkisi büyüktür.

Cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörler ilişkin verilen diğer yanıtlar sosyal medya, biyolojik, eğitim, dış görünüş, toplum, kültür, yaşam tarzı, rol model alınan kişiler, inanç, merak, coğrafya, travmalar olmuştur. Bunlara ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

K1_FATMA_22: Cinsiyet ve cinsel tercihimiz ile ilgili durumların doğuştan olduğunu ve dış etkenlerin etkilemediğini düşünüyorum ben.

K4_AYŞE_20: Bu durumun doğuştan olduğunu ve hormonlarımız ile ilgili bir şey olduğunu düşünüyorum. Bir şeyin etkilediğini düşünmüyorum.

K6_EZGİ_23: Yani bu kişinin kendi düşüncesine bağlı bir şey. Bu çevreye bakılarak düşünülecek bir şey değil ki. Doğuştan olduğu için herhangi bir şey etkilememiştir.

K9_İSA_25: Fiziksel özellikler, giyim ve üslup diyebilirim. Bunlar kişiyi etkiliyordur.

K13_ÖZNUR_24: Yine aile yapısı, ailelerin bu konuda verdiği yetiştirilme tarzı, yetiştirilme şekli ve çevredeki insanlar. Bir de artık bu yaş grubu zamanının büyük kısmını sosyal medyada geçirdiği için orada gördükleri de mutlaka etkiliyordur.

K14_ERSİN_21: Yaşayış tarzı olabilir. Hani büyüdüğümüz, tekrar büyüdüğümüz coğrafya kültürü.

K15_UGUR_20: Yani daha çok duygusal faktörler ve hani geçmişte idol aldığımız birisi olabilir, geçmişte çocuklukta beğendiğimiz birisi olabilir diye düşünüyorum.

K18_MEHMET_21: Aile, toplum ve sosyal medyanın etkisi vardır.

K19_BERAT_21: Kültür başta geliyor büyük ihtimalle. Bence ondan sonra yine sosyal çevre olabilir. Yine aile de etkili olabilir. Eğitimin sadece farkındalık uyandıracağını düşünüyorum.

4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt probleminde ‘Bireylerin din eğitimi ile cinsel kimlik gelişimi ilişkisi hakkındaki düşünceleri nelerdir?’ sorusuna yanıt aranmıştır. Bu alt

problem ile bireylerin ailede ve eğitim kurumlarında aldıkları din eğitiminin cinsel kimlik gelişimlerine olan etkisine ilişkin görüşleri incelenmiştir.

4.3.1. Cinsel Kimlik Gelişiminde Ailenin Baskın Etkisi

Katılımcılara ailede almış oldukları örtük eğitim/din eğitiminin cinsel kimlik gelişimlerine ne gibi etkileri olduğu sorulmuştur. Cinsel kimlik gelişiminde ailenin baskın etkisi kategorisine ilişkin kodlara Tablo 4.7’de yer verilmiştir.

Tablo 0.7 Cinsel Kimlik Gelişiminde Ailenin Baskın Etkisi

Kodlar	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Rol model olmak	K1, K2, K3, K4, K7, K12, K13, K14, K15, K16, K18, K20, K21, K23	14
Dini kuralları aktararak olumlu etki	K10, K11, K13, K19, K22, K23, K24	7
Dini baskıları ile farklı yönelimlere sebep olma	K6, K8, K9, K15	4
Etkisi yoktur	K5, K17	2

Araştırmaya katılan bireylerin *Ailede görmüş oldukları eğitimin ya da din eğitiminin cinsel kimlik gelişimlerine etkisi nasıl olmuştur?* sorusuna verilen cevapların ilk sırasında *rol model olmak* gelmektedir. Buna göre bireyler ailenin rol model olarak, cinsiyetlerine uygun davranışlar sergileyerek cinsel kimlik gelişimlerine katkıda bulunduklarını ifade etmişlerdir. Buna ilişkin bazı görüşler aşağıda sunulmuştur:

K1_FATMA_22: Etkilemiş olduğunu düşünüyorum. Giyim tarzları yaptıkları hareketler davranışlar ile bizi etkilemişlerdir.

K4_AYŞE_20: Tabi ki etkisi olmuştur. Sen kızsın böyle yapmalısın bulaşık yıkamalısın, sen erkeksin neden sofrayı topluyorsun gibi söylemler bile cinsel kimliğimizi etkiler. Halbuki bunların olmaması gerekiyor.

K7_EMRE_24: Tabii. Çocuk belirli bir yaşa gelmeden önce zaten bir şeyleri öğreniyor. Yani aileden duyduğu ile öğreniyor ve o süreç ilerleyen zamanda sürekli öyle devam ediyor. Tabii ki ileride kendini değiştirme durumu olabilir, sorgulama da olabilir. Bu kişiye bağlı bir şey. Ama başta aileden görüyor.

K12_HATİCE_22: Mesela annemle babamın cinsel kimlikleri nasıl yansıttıkları, ya da mesela benim abimin, ablamın cinsel kimlikleri nasıl yansıttıkları beni çok etkiliyor. Ya da örnek aldığım insanların davranışları diyeyim, bunlar da beni çok etkiliyor.

K13_ÖZNUR_24: Belirli bir dine mensubuz. Yani Türkiye'deki genel yaşayan insanlar olarak Müslümanız birçok kısmımız. Dinin getirdiği bir yasak gereği de yani o konuda kendimizi belki kısıtlayabiliyoruz belirli bir noktada. Sonuç olarak kadın veya erkek olarak doğuyoruz. Yani bunun getirdiği bir şeyle bizi yetiştiriyorlar. İşte bize aldıkları kıyafetler, oyuncaklar, yetiştirme tarzımız, eve son giriş saatimiz, ne yapıp yapmamamız gerektiği konusunu kısıtlanmamız etkiliyor tabii ki.

K21_ZEKİYE_21: Topluma çıkmadan önce, arkadaş edinmeden önce her şey aileden geçer, ailede başlar. Ailemiz belli noktalarda bize kim olduğumuzu nasıl davranmamız gerektiğini falan söylediklerinde aşağı yukarı biz de kendimizi ona göre şekillendiriyoruz. Öncelik aile her konuda.

Cinsel kimlik gelişiminde ailenin baskın etkisi kategorisine ilişkin verilen yanıtların ikincisi *dini kuralları aktararak olumlu etki* olmuştur. Buna göre bireyler aileden almış oldukları dini değerler ve kurallar sayesinde cinsel kimlik gelişimlerinin olumlu yönde etkilendiğini ifade etmişlerdir. Buna ilişkin görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K10_MUSTAFA_25: Evet etkisi oluyordur mutlaka. Sonuçta dinde bazı kurallar verilmiş ailemizde bize bunları temel düzeyde öğretmiş bulundu. Cinsel gelişimimde de dinimizce yanlış bilinen bir şeyi biliyorsam onu yapmamaya özen gösteririm.

K11_SULTAN_22: Kesinlikle etkilemiştir. Aldığın din eğitimi dini kurallar illaki insanı etkiliyor yani.

K19_BERAT_21: Etkilemiştir ki bir örtük baskı vardır yani. Onlara göre doğru olanı seçmem gibi bir şey olabilir. Onların doğrusu benim de doğrum olması gibi bir şey yani.

K22_HATUN_20: Etkilemiştir çünkü mesela dinde de böyle şey yok yani homoseksüel ya da heteroseksüel olmak gibi. Bizde homoseksüellik diye bir şey yok ve bu şekilde öğretildi bize de.

K23_İHSAN_20: Bir erkek olarak üzerime düşen sorumluluklarımı görüyorum ailemde. Bu da benim cinsiyetime uygun davranmamı sağlıyor tabi ki. Dinimizde de böyle erkeklerin sorumlulukları kadınlardan farklı. Nasıl ki önce taklit ile iman oluyor sonra o tahkiki imana dönüşüyorsa bu durumda öyle. Bazı çizgilerin de aşılması gerektiğini biliyorum, sınırlarımı biliyorum.

Ailenin baskın etkisine yönelik verilen cevapların kalan kısmında ise dini baskıları ile farklı yönelimlere sebep olma ve etkisi yoktur kodları gelmektedir. Buna göre katılımcılardan kimisi ailede görülen dini eğitimi ile üzerlerinde baskı hissedip farklı yönelimlere gidilebildiği düşüncesindedirler. Bu şekilde düşünen katılımcılardan ikisi de eşcinsel olduklarını ifade etmişlerdir. Bu kodlara ilişkin görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K6_EZGİ_23: Hayır etkilenmemiştir. Ya daha çok baskı yapmaları belki bir tık etkilemiş olabilir. Başka hani kendi hemcinsime yönelmeme neden olan baskıları olabilir. Küçüklükten mesela, ilkokuldan falan söyleyeyim. Erkeklerle çok görüşülmez taraftarıydılar. Benim erkek arkadaşım olamaz. Onlarla oyun oynayamam. Belki sadece kızlarla oynadığım ve onlarla vakit geçirdiğim için de böyle olmuş olabilirim. Yani ben lezbiyenim. Din konusunda ergenken çok fazla baskı yapmışlardı. Bu beni bir tık daha uzaklaştırdı hem dinden hem ailemden.

K8_ÖMER_22: Kimliği bence etkilemiştir. Mesela İslamiyet'te eşcinsellik kabul görmüyor ama benim eşcinsel olan arkadaşlarım var. Aile baskısından dolayı olduğunu ve tavırları sert olduğu için de bunu gizliyor.

K9_İSA_25: Bence Türkiye'de herkesin cinsel kimliği ne yazık ki aileden aldığı yanlış eğitimden dolayı olumsuz yönde etkilenmiştir.

K15_UĞUR_20: Kesinlikle etkilemişti beni. Mesela küçükken anneyle daha çok yetişen çocuklar biraz daha naif, biraz daha kırılgan bir yapıya sahip olabilir. Naiflik daha kadınsı özellik olduğu için cinsel kimliği etkileyebilir. Hani erkekler dinimizde de farklı sorumlulukları olan kişiler ama ben hep annemleydim ve hep çok naif olduğum söylendi. Daha çok kız gibi olduğumu düşündüm. Sonra da hemcinslerime yönelince de

bunun yanlış olduğu yönünde çok baskı gördüm hala da görüyorum. Günah haram yanarsın diye çok üstüme gelindi. Bu yüzden gizli eşcinsel çok arkadaşım var çevremde.

K5_TUBA_22: Yok etkisi yoktur bence. Öyle olduğunu düşünmüyorum.

K17_FEYZA_22: Etkileyebilir ama bence çok etkilemez yani.

4.3.2. Cinsel Kimlik Gelişiminde Din Eğitimi Öykülerinin Etkisi

Katılımcılara *Din eğitimi veren kişi ya da kurumların cinsel kimlik gelişimlerine etkisi olmuş mudur? Oldu ise nasıl etkilemiştir?* sorusu yöneltilmiştir. Cinsel kimlik gelişiminde din eğitimi öykülerinin etkisi kategorisine ilişkin kodlara Tablo 4.8’de yer verilmiştir.

Tablo 0.8 Cinsel Kimlik Gelişiminde Din Eğitimi Öykülerinin Etkisi

Kodlar	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Etkisi olmamıştır	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K12, K13, K16, K19, K20	13
Pozitif katkı	K15, K17, K19, K21, K22, K23, K24	7
Baskının negatif sonuçları	K6, K9, K11, K15, K16, K18	6
Yanlış verilen din eğitimi	K6, K7, K9, K10, K13	5
Sınırları bilme	K17, K18, K22, K24	4
Cinsel kimlik gelişimindeki sınırları	K2, K3, K16	3
Ailede edinilenleri pekiştirme	K10, K13	2
Biyolojik cinsiyete katkı	K14, K21	2

Katılımcıların büyük çoğunluğu din eğitimi veren kişi ve kurumların cinsel kimlik gelişimine bir etkisi olmadığını ifade etmiştir. *Etkisi olmamıştır* cevabını veren katılımcılar din eğitiminde bu konuya yer verilmediğini bu nedenle de bir etkisi

olmadığını belirtmişlerdir. Mevcut din eğitimi dersleri incelendiğinde de bireylerin cinsiyeti ile ilgili hususlara ya da cinsel yönelim ile ilgili konulara yer verilmediği görülmektedir. Bireylerin sağlıklı cinsel kimlik kazanımı için psikoloji, biyoloji bilim dallarının yanı sıra din eğitiminde de bu konulara değinilmelidir. Katılımcıların etkisi olmadığı görüşlerine ilişkin bazı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

K1_FATMA_22: Din eğitiminin bir etkisi olmadığını düşünüyorum. Ailenin daha çok etkisi olmuştur. Zaten ben hiç karşılaşmadım din eğitiminde cinsel kimlik ile ilgili eğitimlere. Bence din eğitimi alanının bu konuya da değinmesi gerekiyor. Ancak yönlendirme olmamalı bireyin kendi tercihi olmalıdır.

K4_AYŞE_20: Okulun ya da bir kurumun etkisi olduğunu düşünmüyorum. Din eğitimin etkisi çok fazla olmamıştır. Çünkü ben imam hatip ortaokulunda ve lisesinde okudum. Hiç bu konular hakkında konuşulduğunu hatırlamıyorum. Din eğitiminin bu alana daha çok teması olmalı diye düşünüyorum. Çünkü cinsel kimlik tercihinde bireylerin seçimleri dini bilgilerinin azlığından da kaynaklı olabilir. Psikolojik, sosyolojik bir sorun olabileceği gibi dini bir sorun da olabilir.

K13_ÖZNUR_24: Çok değinilmiyor ki o yüzden bir etkisinden söz edemeyeceğim. Türkiye'de hala, (en azından ben ortaokuldayken mesela liseyi bile geçiyorum, ortaokula dönüyorum.) kadınların adet döngüsü, o zamanlar namaz kılamamamız, oruç tutamamamızdan bahsedilirdi. Ama bunlar çok yüzeysel geçilirdi yani hala bu konuda bir duvar var. O duvarı yıkılıp genel olarak, yani verilmesi gereken bilgi tam olarak verilmiyor bence.

K16_ELA_23: Etkisi olduğunu düşünmüyorum. Belki bazı konularda olumsuz bile olmuş olabilir. Çünkü öğreten insanların ya da bahseden insanların yetkili olduğunu düşünmüyorum. Genelde kötüyü anlatarak ya da yapmazsanız böyle olur, şöyle değilseniz böyle şeyler olur gibi anlatıldığı için çok olumlu bir etkisi olduğunu düşünmüyorum. Yani benim için olmadı. Bu konuda bir şey yapmasını da gerekli görmüyorum açıkçası.

Katılımcıların cinsel kimlik gelişiminde din eğitimi öykülerinin etkisine ilişkin verdikleri yanıtlarda ikinci sırada *pozitif katkı* gelmektedir. Katılımcılar din derslerinde cinsel kimlik gelişimi alanında farkındalık uyandırıldığını, kişinin kendisini ve cinsiyetinin özelliklerini daha iyi kavradığını ifade etmişlerdir. Bütün bunların da cinsel

kimlik gelişimi açısından olumlu etkiler bıraktığını belirtmektedirler. Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K19_BERAT_21: Din eğitimi bu konuda farkındalığı arttırır. Kişi dindar biriye dindeki kurallara da uyacaktır. Bu nedenle olumlu etkisi mutlaka olmuştur.

K21_ZEKİYE_21: İnsan din eğitimi alırken kendini de tanır. Cinsel kimliği belirlemede önemli olduğunu düşünüyorum. Bundan yoksun kalan kişiler, bu şekilde yönlendirilmeyen insanlar, daha sonra farklı durumları merak edip onlara yönelebiliyor.

K23_İHSAN_20: Din eğitimi şöyle, mesela erkeksen her zaman bunun Allah'tan geldiğini düşünüyorsun. Ben böyle yaratıldım, ben buyum ve bu cinsiyetin özelliklerini taşımalıyım diye düşünüyorum. Din eğitiminde fitratımızdan yaratılışımızdan bahsedilerek cinsel kimlik gelişim sürecimize de olumlu katkı sağlanmıştır.

Bireylerin din eğitimi öykülerinin cinsel kimlik gelişimlerine olan etkisine ilişkin verilen yanıtların üçüncüsü *baskının negatif sonuçları* olmuştur. Buna göre bireyler din eğitimcileri tarafından baskı yapıldığını ve bunun neticesinde bireylerin cinsel kimlik gelişiminin de olumsuz etkilendiğini ifade etmişlerdir. Din eğitimcileri tarafından yapılan zorlamalar neticesinde bireylerin dinden uzaklaşabildiği belirtilmiştir. Bu nedenle din eğitiminin bu alandan uzak durması, bu alan için herhangi bir şey yapmamasının daha yararlı olabileceğini düşünen katılımcılar da olmuştur. Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K6_EZGİ_23: Sen bunu yapacaksın çünkü biz böyleyiz, bizim dinimiz bu, bu şekilde yaptığınız zaman insan ister istemez bir dinden soğuyor. Uzaklaşma gereği duyuyor. Bunu insanın kendi isteğiyle yapması lazım, birisinin baskısıyla değil. Ya bize eğitim verildiği zaman zaten bunun günah olduğunu, haram olduğunu, bir kavmin bu yüzden lanet edildiğini bunları anlatıyorlardı. Ama hani bu doğuştan gelen bir şeyse bunun dinle ne alakası var diye düşünmüyor değilim.

K9_İSA_25: Cinsel kimliğimizi sürekli bastırmamıza neden olmuştur. Ülkemizde ne yazık ki 21. yüzyılda olmamıza rağmen hem aile hem din eğitimi veren kişi ve kurumlar doğru eğitim vermeyi başaramamıştır. Birey baskıcı bir ailede yetişmiş ve baskıcı bir din eğitimi almış ise cinsel kimliği de bastırılmış oluyor. Bu nedenle din eğitiminin doğru verilmesi şarttır.

K15_UGUR_20: Din eğitimi veren kişiler etkilemiştir beni. Beni daha çok baskılamaya çalıştılar. Dine yönlendirmeye çalıştılar kendi çabalarıyla. Fakat bu üzerimde bir baskı olduğu için benim daha çok dinden uzaklaşmama neden oldu. Beni bana bıraksalar belki de çok daha güzel şeyler yapacağım veya çok daha dinime bağlı birisi olacağım. Fakat bir baskı oluşturdıkları için daha çok tutulma sebebi oldu benim için. Belki kişiden kişiye değişebilir. Mesela hep kötülükten bahsettiler. Daha çok cehennem, yanacağız. Oysa ki Allah'ın güzelliklerinden bahsedilseydi çok daha iyi olabilirdi. Bence verilen din eğitimi kişinin cinsel kimliğini de etkiler. Bu sadece içerik ile alakalı değil aslında. Kişi doğru olanı söylüyor olabilir ama anlatma tarzı beni rahatsız ediyorsa her ne kadar doğruları da söylese ben söylediklerine de tepkili olacağım.

Cinsel kimlik gelişiminde din eğitimi öykülerinin etkisine ilişkin verilen yanıtlarda dördüncü olarak *yanlış verilen din eğitimi* gelmektedir. Katılımcılar aileler ve kurumların din çatısı altında sundukları bilgilerin tutarlı olmadığını, yanlış ya da eksik verilen bilgiler ile olumsuz etki bırakabildiklerini ifade etmişlerdir. Onlara göre verilen bilgi kadar bu bilgilerin aktarım tarzı da önemlidir. Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K6_EZGİ_23: Sen bunu yapacaksın çünkü biz böyleyiz, bizim dinimiz bu, bu şekilde yaptığınız zaman insan ister istemez bir dinden soğuyor. Uzaklaşma gereği duyuyor. Bunu insanın kendi isteğiyle yapması lazım, birisinin baskısıyla değil. Ya bize eğitim verildiği zaman zaten bunun günah olduğunu, haram olduğunu, bir kavmin bu yüzden lanet edildiğini bunları anlatıyorlardı. Ama hani bu doğuştan gelen bir şeyse bunun dinle ne alakası var diye düşünmüyor değilim.

K7_EMRE_24: Yani bana çok etkisi olmadı ya öyle söyleyeyim. Kişiden kişiye değişen bir şey bu çünkü. Kurumlar tabi ki insanın aklını çelebilir ya da değiştirebilir. Başka yöne de çekebilir ama... Din eğitimi açısından bakarsanız aileden de olabilir, öğretmeninden de olabilir hatta. Yanlış yönlendirilse yani yanlış ve eksik anlatılırsa yanlış bir şekilde devam etme durumu kesinlikle olur.

K9_İSA_25: Cinsel kimliğimizi sürekli bastırmamıza neden olmuştur. Ülkemizde ne yazık ki 21. yüzyılda olmamıza rağmen hem aile hem din eğitimi veren kişi ve kurumlar doğru eğitim vermeyi başaramamıştır. Birey baskıcı bir ailede yetişmiş ve baskıcı bir din

eğitimi almış ise cinsel kimliği de bastırılmış oluyor. Bu nedenle din eğitiminin doğru verilmesi şarttır.

Bireylerin geçmişte aldıkları din eğitiminin cinsel gelişimlerine olan etkisi hakkında verilen yanıtlarda beşinci sırada *sınırları bilme* gelmektedir. Bireyler din eğitimi sayesinde sınırların bilindiğini ve bu sınırların cinsel kimlik kazanımına olumlu etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Sınır kavramından kasıt, Kur'an ve sünnetteki hükümler ve yasaklardır. Katılımcılar ilahi kurallar bilindiği takdirde yasaklanan davranışlardan uzak durulabileceğini düşünmektedirler.

K17_FEYZA_22: Şimdi eğer inanıyorsak Allah'a, İslam dini de hani karşı cinsle bir şey olması gerektiğini söylediği için direkt ona ayak uydurmaya çalışıp aslında ona uygun davranıyor olabiliriz. Sağlıklı bir gelişim için etkisi olur.

K22_HATUN_20: Cinsel kimliğimi olumlu etkiler çünkü yani bizim bir inancımız var ve bu inanç doğrultusunda yaşamımızı sürdürmeye çalışıyoruz. Yani buna cinsel kimliğimiz paralelse açıkçası olumlu yönde etkiler. Yani ben açıkçası öyle olduğunu düşünüyorum.

K24_ÖMER_21: Benim bir medrese geçmişim oldu iki sene öncesine kadar. Cinsel tercihlerin farklı olması durumu, LGBT gibi mevzular konuşulduğunu hatırlıyorum. Bunların neden haram olduğunu falan anlatırlardı. Bence kuralları bilmek olumlu etkilemiştir.

Katılımcıların cinsel kimlik gelişiminde din eğitimi öykülerinin etkisine ilişkin verdikleri yanıtların kalanını *cinsel kimlik gelişimindeki sınırları, ailede edinilenleri pekiştirme* ve *biyolojik cinsiyete katkı* oluşturmaktadır. Buna göre katılımcılardan bir kısmı din eğitiminin cinsel kimlik gelişimi hakkında herhangi birşey yapmasına gerek duymadıklarını, bu alandan uzak durmasının daha iyi olabileceğini ifade etmişlerdir. Ailede edinilenleri pekiştirme yanıtını veren bireylere göre ise din eğitimi veren kurumların yalnızca ailede öğrenilenlerin pekiştirilmesine katkı sağladığını belirtmişlerdir. Katılımcılardan gelen yanıtlarda son olarak biyolojik cinsiyete vurgu yapılmıştır. Buna göre bireyler, din eğitimi sayesinde biyolojik cinsiyetlerine ilişkin sorumluluklarının farkına vardıklarını ifade etmişlerdir. Bu yanıtlara ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K2_ALİ_20: Din eğitimi beni bu konuda hiç etkilemedi o yüzden olmamıştır diyorum. Din eğitiminin bu konuya temas ettiğini de düşünmüyorum açıkçası. Ancak din eğitiminin bu işin içerisine girmesini de gerekli görmüyorum.

K3_AHMET_21: Din eğitimi ve cinsel kimlik gelişimi ayrı tutulmalı bu konuya girmesinin doğru olacağını düşünmüyorum.

K13_ÖZNUR_24: Çok değinilmiyor ki o yüzden bir etkisinden söz edemeyeceğim. Türkiye'de hala, (en azından ben ortaokuldayken mesela liseyi bile geçiyorum, ortaokula dönüyorum.) kadınların adet döngüsü, o zamanlar namaz kılamamamız, oruç tutamamamızdan bahsedilirdi. Ama bunlar çok yüzeysel geçilirdi yani hala bu konuda bir duvar var. O duvarı yıkılıp genel olarak, yani verilmesi gereken bilgi tam olarak verilmiyor bence.

K14_ERSİN_21: Daha çok kendi cinsiyetimi sevmem benimsemem ona uygun davranmam konusunda etkisi olmuştur.

K16_ELA_23: Etkisi olduğunu düşünmüyorum. Belki bazı konularda olumsuz bile olmuş olabilir. Çünkü öğreten insanların ya da bahseden insanların yetkili olduğunu düşünmüyorum. Genelde kötüyü bahsederek ya da yapmazsanız böyle olur, böyle değilseniz böyle şeyler olur gibi anlatıldığı için çok olumlu bir etkisi olduğunu düşünmüyorum. Yani benim için olmadı. Bu konuda bir şey yapmasını da gerekli görmüyorum açıkçası.

4.4.Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt probleminde ‘Din eğitiminin cinsel kimlik tercihi farklı olan bireylere etkisi ve bireylerin din eğitiminden beklentileri nelerdir?’ sorusuna yanıt aranmıştır. Bu araştırma probleminde *din eğitiminin cinsel kimlik tercihi farklı olan bireylere etkisine ilişkin görüşleri ile beliren yetişkinlerin cinsel kimlik kazanımında din eğitiminden beklentileri* araştırılmıştır.

4.4.1. Din Eğitiminin Cinsel Kimlik Tercihi Farklı Olan Bireylere Etkisi

Araştırmanın dördüncü alt problemi ‘*Din eğitiminin cinsel kimlik tercihi farklı olan bireylere etkisi ve bireylerin din eğitiminden beklentileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?*’ sorusu bağlamında bireylere din eğitiminin cinsel kimlik tercihi farklı olan bireylere etkisi hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Verilen yanıtlara ilişkin kodlar Tablo 4.10’da sunulmuştur:

Tablo 0.9 Din Eğitiminin Cinsel Kimlik Tercihi Farklı Olan Bireylere Etkisi

Kodlar	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Din eğitimcilerinin tavrı ile olumsuz etki	K3, K4, K6, K8, K9, K15, K16, K18, K21, K22, K23, K24	12
Dolaylı etkisi	K3, K7, K10, K11, K12, K13, K14, K19, K20	9
Değinilmediği için etkisinin olmaması	K2, K12, K14, K17, K20	5
Bireyin kendi kararı	K1, K5	2

Din eğitiminin cinsel kimlik tercihi farklı olan bireylere etkisi tablosu incelendiğinde bireylerin yanıtlarında ilk sırada *din eğitimcilerinin tavrı ile olumsuz etki* yer almaktadır. Buna göre bireyler din eğitimcilerinin cinsel kimlik gelişimi konusunda olumsuz tavırlar sergilediklerini ya da yanlış yerden yaklaşarak olumsuz etki bıraktıklarını ifade etmişlerdir. Bunun neticesinde kişinin dinden uzaklaşmasına sebep olduklarını, olumsuz tavırlar neticesinde gençleri inatlaşmaya götürdüklerini belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K4_AYŞE_20: Etkisi var bence. Sert dille konuşan hocalarımız var bu durum sert bir şekilde anlatıldığı zaman insanlar da ters tepki verebiliyor. Mesela hoca böyle söyledi ben asla camiye gitmem şeklinde konuşan insanlar çok fazla oluyor. Aynı durum cinsel kimlik kazanmada da olabilir.

K6_EZGİ_23: Yani daha çok içime kapanmama sebep oldular diyebilirim.

K8_ÖMER_22: Evet olabilir. Yani ailelerin din konusunda bir şey bilmeyip bilmiş gibi davranmaları ve yanlış yönlendirmeleri insanları dinden uzaklaştırabiliyor. Aileye tepki olarak da değil. Dinin yanlış öğretilmesi, sonradan dinin öğrenilmesiyle çeliştiği için çocuk bir çelişki içine girebilir. Mesela eşcinsel arkadaşımın örnek veririm Lut kavminin yanlış anlatıldığını onlardaki durum ile kendisindeki durumun farklı olduğunu söylüyor. Ama din eğitimcileri de ailesi de bunu örnek vererek haram olduğunu söylüyorlar üzerine gidiyorlar. Neden böyle tezat bir durum ortaya çıkıyor bilemiyorum.

K15_UGUR_20: Günümüzde çok fazla gizli eşcinseller var. Dindeki tavırdan dolayı çok fazla korkuyorlar. Birçok insan var, burada eşcinsel olanlar ve bu toplum baskısından ve dinden dolayı hani günah olduğu için bunu gizli yaşayanlar var. Dinin baskısından dolayı kendini törpüleyen insanlar var. Hani böyle olmasa belki onlar da hayatlarını daha iyi yaşayacaklar. Belki bu baskılanmasaydı, bunu açıkça söyleseydi, konuşulsaydı, tercihinin doğru değil de yanlış olduğunu da görebilirdi. Ama şu an gizli yaşamayı tercih ediyorlar.

K16_ELÄ_23: Olumsuz bir etkisi var kesinlikle. Buradan çok olumlu gelmiyor bana. Bence din eğitimcileri genelde aldıkları eğitimlerden dolayı mı bilemem ama daha korku üzerine anlatım yapıyorlar. Ters etki oluyor bu da. Tamamen uzaklaşıp kaçıyorlar dinden. Korkutma ve baskıdan dolayı.

K22_HATUN_20: Olmuştur çünkü mesela onlar işte farklı cinsel yönelime sahip oldukları için bizim dinimizde de haram olduğu vurgulanıyor, biyolojik olmadığı söyleniyor. Bu yüzden dine cephe alınmış da olabilir. Bu cinsel tercihlerini de etkilemiştir. Belki daha güzel anlatılsaydı, haramdan değil de çevresel olduğu, bunun doğal olabileceği, psikolojik destek alınması gerektiği şeklinde açıklansaydı belki dine daha olumlu bakarlardı. Bu sayede yanlış bir tercihte bulunduklarını da görebilirlerdi.

Din eğitiminin cinsel kimlik tercihi farklı olan bireylere etkisine ilişkin verilen yanıtlarda ikinci sırada *dolaylı etkisi* gelmektedir. Katılımcılar, bireylerin farklı tercihlerinde din eğitiminin doğrudan bir etkisi olmasa da dolaylı olarak etkilemiş olabileceğini ifade etmişlerdir. Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K3_AHMET_21: Doğrudan olmasa da dolaylı olarak etkisi olduğunu düşünüyorum. Din yanlış aktarıldığı zaman kişiler daha farklı görüşlere kayabilir.

K11_SULTAN_22: İnaniyorum tabii ki. Çocuk yaşıta neye yönlendirilirseniz o gerçekleşiyor bence. Ondan sonra kişi olgunlaştıktan sonra onun farkına varılıyor. Ben olduğunu düşünüyorum. Belki büyük bir etki değildir ama yanlış aktarımlar etkilemiş olabilir.

K12_HATİCE_22: İllaki vardır. Bazı insanların içinde de oluyor buna yönelme isteği. Ama büyük ölçüde ben de aldığı yanlış din eğitime de bağlıyorum. Çok olmasa da yani kısmen etkilemiştir. Aileden bir kere yanlış din eğitimi almış olabilir, çevresinden yanlış eğitimi almış olabilir. Özellikle de lise çağlarında ve üniversite çağlarında. Aslında bu iki dönemde bence daha çok kimlikte bir sıkıntı çıkıyor. O da arkadaş çevresinden, mesela duyduğu eksik bir şey olabilir, yanlış düşünce olabilir.

K13_ÖZNUR_24: Ben sosyal medyanın bu konuda daha çok etkisi olduğunu düşünüyorum. Yani din eğitimi okulda veya çevrede aldığımız din eğitiminden ziyade insanların sadece ülkemizden değil de farklı ülkelerden, televizyondan, sosyal medyadan gördükçe biraz daha bu konuda böyle bir şey de varmış deyip araştırıp yönlendiğini düşünüyorum. Belki din eğitiminin de etkisi olabilir tabii ki. Çünkü insan yasaklanan şeyi yapmaya daha çok yönelir. Ailemiz de mesela işte şuraya gitme dediği zaman oraya daha çok gitmek isteriz. Şunu yapma dediği zaman onun üzerine daha çok yapmak isteriz. O yüzden kim bu konuyu yasaklıyorsa eğer yani altında daha mı çok acaba tatmin olurum, daha mı çok zevk alırım tarzı bir şey düşünüp o yöne yönelme de olabilir.

Katılımcıların din eğitiminin cinsel tercihi farklı olan bireye etkisi hakkındaki düşüncelerine ilişkin yanıtların kalanı değinilmediği için etkisinin olmaması ve bireyin kendi kararı olmuştur. Buna göre bireylerin bir kısmı din eğitiminin etkisinin olmadığını, yalnızca kendi kararları ile böyle bir tercihte bulunduklarını ifade etmiştir. Katılımcılardan bir kısmı da din eğitiminde cinsel kimlik gelişimi konusuna değinilmediği için herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Buna ilişkin görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K1_Fatma_22: Verilen din eğitiminin illa ki etkisi olmuştur ama ben yine kendi kararları ile olduğunu düşünüyorum.

K2_ALİ_20: Din eğitiminin bu konuda olumlu ya da olumsuz etkisi olduğunu düşünmüyorum. Daha çok dinden uzaklaştırma yönünde etkilerinin olduğunu

düşünüyorum. Zaten din eğitiminde bu konuya değinilmediği için olumlu ya da olumsuz etkileri de olmamıştır.

K5_TUBA_22: Bence olmaz diye düşünüyorum. Çünkü hani dedim benim de çevremde var ama hani bu dinle alakalı oluşmuş bir şey değil onda. Tamamen dediğim gibi çevresel faktörlerden dolayı olduğunu düşünüyorum ben.

K14_ERSİN_21: Yani genelde baskılanan duygular sonra rahata çıktığı zaman daha çok ortaya çıkabiliyorlar. Kişinin kendi cinsel kimliğini benimsemesine yardımcı olunabilir. Ama az bir etkisi olur bence. Zaten ben hiç denk gelmedim. Çok makale okuyan biriyim ama hiç din eğitimcilerinin bu konu ile ilgili yaptığı bir şeye denk gelmedim.

K20_AYŞE_22: Yanlış bir din eğitimi verildiğini düşünmüyorum. Aile tarafından verildiyse bilemem tabii ki. Ama okul konusunda düşünürsek yanlış bir eğitim verildiğini düşünmüyorum. İyi yönde de bir eğitim verildiğini düşünmüyorum.

4.4.2. Beliren Yetişkinlerin Cinsel Kimlik Kazanımında Din Eğitiminden Beklentileri

Katılımcıların cinsel kimlik kazanımında din eğitiminden beklentilerine ilişkin düşüncelerine Tablo 4.11’de yer verilmiştir:

Tablo 0.10 Beliren Yetişkinlerin Cinsel Kimlik Kazanımında Din Eğitiminden Beklentileri

Kodlar	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
İçerik düzenlenmesi	K1, K5, K8, K10, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K20, K21, K24	13
Açık ve basit anlatım	K1, K2, K3, K12, K17, K18, K20, K21, K22	9
Zorlama ve baskı olmadan bir din eğitimi	K1, K3, K4, K6, K9, K13, K14, K16, K19	9
Özverili davranış	K3, K4, K6, K10, K11, K13, K23	7

Eşcinsellere saygı	K6, K7, K11, K15, K19, K22	6
Eğitimcilere eğitimler verilmesi	K4, K7	2

Cinsel kimlik kazanımında din eğitiminden beklentilere yönelik verilen yanıtlar da ilk sırada *içerik düzenlenmesi* gelmektedir. Buna göre katılımcıların bir kısmı din eğitiminde bu konuya yer verilmediğini bu nedenle müfredatta düzenleme yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda katılımcılar cinsel kimlik kazanımı konusunun yanlış yollardan aktarıldığı gerekçesiyle de içerik düzenlemesine gidilmesi gerektiğini de belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K10_MUSTAFA_25: Doğru bir şekilde ahlaki eğitim verilmelidir. Cinsel yönden de sağlıklı bireylerin yetişmesi için kurumların bu konuda titiz davrandığını düşünmüyorum. Daha titiz davranılmalı. Hassas bir konu olduğunu düşünüyorum

K12_HATİCE_22: Kesinlikle bu konu için ayrı bir ders olması gerektiğini düşünüyorum. Üniversiteye geldiğimizde bir değişim olabilir ama bence bu sorunun temel kaynağı lisede başlıyor. O yüzden liseler için daha fazla ders yapılabilir, konferans verilebilir. Tavsiyem şöyle ki daha detaylı, daha derinlemesine bir anlatımdan ziyade çocuğun anlayabileceği şekilde bir anlatım. İşte şu şunu yapmak günah, bunu yapmak doğru değil, sen kadınsın, sen erkeksin gibisinden ziyade daha öğrenci odaklı bir anlatım olursa daha iyi olacağını düşünüyorum.

K13_ÖZNUR_24: Bence ders içeriği düzenlenmeli. Kadının hangi alanlarda güçlü olduğu, erkeğin hangi alanlarda daha güçlü olduğu anlatılabilir. Yaratışımız esas alınarak bir din eğitimi içeriği sunulmalı. Bu konunun çok daha doğru bir şekilde insanlara aktarılması gerektiğini ve insanların bu konudaki kadın ve erkek olarak sorumluluklarının daha da pekiştirmesi gerektiğini düşünüyorum. Yönelimi farklı olan veya yanlışla sürüklenebilecek insanlara ön yargıyla değil de hoşgörüyle yaklaşılmalı. Onların neden aslında bunu tercih ettiğini anlayıp, altında yatan sebeple beraber onlara yardımcı olunması gerektiğini düşünüyorum. Baskıcı olunduğunu düşünüyorum.

K15_UGUR_20: Eşcinseller için konuşayım, yaptığımız şey din bakımından çok yanlış gözüküyor. Fakat doğamızın kanununda cinsellik var ve hislerimizin doğrultusunda bize göre doğru olan bu. Hemcinsimizle bir ilişkiye girmemiz din boyutundan yanlış olduğunu pek fazla düşünmüyorum. Bir de saygıyla yaklaşımlarını isterim. Dinin kötülüklerinden değil de daha çok iyimserliğinden bahsedip, dine yaklaştırıp, sonrasında tavsiyelerini iletmesini ben çok isterdim. Bana küçüklükte keşke böyle yapılırdı.

K21_ZEKİYE_21: Kadın-erkek hakları ve eşitliği konusunda din eğitimcileri iyi bir anlatıma sahip değiller. Bu konuya açıklık getirilmeli diye düşünüyorum sonuçta bu da kişinin cinsiyetini benimsemesine yardımcı olur. Çocuklarla sürekli bir yakınlık kurulmalı. Onların davranışları incelenmeli. Doğru yanlışları söylemeliler. Bence ahlaki açıdan da onlara değerler öğretilmeli.

K24_ÖMER_21: Şu anda din eğitiminin bu konuda eksik kaldığını düşünüyorum. Kur'an'dan, peygamberin sünnetinden cevaplar verilip ışık tutulmalı gençliğe.

Cinsel kimlik kazanımında din eğitiminden beklentilere yönelik verilen yanıtlarda ikinci olarak *basit ve açık anlatım* gelmektedir. Katılımcılar din eğitimcilerinin bu konuda daha açık ve anlaşılır bir dil kullanıp, karşıdaki kişinin seviyesine uygun anlatım yapmaları gerektiğini vurgulamıştır. Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K2_ALİ_20: Şu şöyledir bu böyledir demekten ziyade Kuran'daki gibi daha saf, daha açık bir şekilde anlatılır ise daha iyi olacağını düşünüyorum. Daha basit anlatılabilir.

K3_AHMET_21: Din, dolaylı yollardan değil de doğrudan insanlara aktarılırsa kişinin gelişiminde daha katkı sağlar durumda olur. İnsanları bir şeye zorlamadan önce onların kendi kişiliklerini bulmalarına yardımcı olmalılar.

K18_MEHMET_21: Sebeplerini açıklamasını bekliyorum öncelikle. Ne gibi zararların olacağını söylemesini isterdim açıkçası. Daha küçük yaşlardaki çocuklara bilinçli insanlar tarafından eğitim verilmesinin yararlı olacağını düşünüyorum.

K22_HATUN_20: Hemen kötü şeyleri vurgulamadan, açıklayarak, biyolojik temellerinin de anlatıldığı bir din eğitimi olmalı. Kesin hüküm olan şeyleri işte haram, ucunda cehennem var tarzında böyle kötü sonuçlardan ziyade temelini anlatmak

gerekiyor diye düşünüyorum. Onlara ılımlı bakmak, hoşgörü olmak ve dışlamamak gerekiyor.

Katılımcıların din eğitimi veren kişi ve kurumlardan beklentilerine yönelik verdikleri cevaplarda üçüncü sırada *zorlama ve baskı olmadan bir din eğitimi* gelmektedir. Buna göre bireyler cinsel kimlik kazanımı noktasında din eğitimcilerin farklı yönelimde olan bireylere karşı baskı yaptıkları, saygı duymadıkları görüşündedirler. Buna ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K1_FATMA_22: Din eğitimciler kimseyi zorlamamalıdır. Bu konuda daha doğru bir din eğitimi verilmesi için düzenlemeye gidilebilir. Bence bazı durumlar daha doğru ve kalıcı şekilde öğretilmeli. Her şey doğru aktarıldığı sürece daha az problem olacaktır.

K6_EZGİ_23: Daha çok pozitif konuşması bizim açımızdan daha iyi gözüküyor. Çünkü bir taraftan destek almak istiyoruz, din açısından da. Çünkü bu bizim bilinçli hissettiğimiz bir şey değil. Yani dincilerin daha olumlu ve zorbaca konuşmamaları daha mantıklı olur. Ya herkes onaylamayabilir ama saygı duymak zorunda. Bize saygı duyulmuyor.

K9_İSA_25: Din eğitimi insanlara baskı yapmamalı özgür bırakmalıdır. Din eğitiminde herhangi bir kişi veya kurumun dayatması olmamalı insanlara din eğitimi anlatılmalı ama özgür kalmaları sağlanmalıdır.

K19_BERAT_21: Olacaksa toplumun çoğunu kapsayan bir yapı da olmalı bence. Dinin gerekliliklerini anlatabilecek şekilde olması lazım. Olmazsa da eksiklik olacağını pek zannetmiyorum yani. Bireylerin şu an ki tercihlerinin nasıl bir şey olduğunu anlamaları lazım neler yaşandı bilinemez. Dışlamamaları lazım. Dışlandıklarını düşünüyorum. Din çatısı altında toplumun bazı kesimleri yapıyor bunu maalesef.

Cinsel kimlik kazanımında din eğitiminden beklentilere yönelik verilen yanıtların kalanını da *özverili davranış, eşcinsellere saygı, eğitimcilere eğitimler verilmesi* oluşturmaktadır. Katılımcılar din eğitimcilerinin bu konuda yetersiz kaldığını ve eğitim almaları gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı ise din eğitimcilerinin özverili davranmayıp eşcinsellere saygı duymadıklarını düşünmektedir. Din eğitimcileri daha özverili ve saygılı davrandıkları takdirde bireylerin kendilerini daha iyi ifade

edebileceğini ve yanlış bir tercihte bulunmuşlar ise bu sayede yanlışlarından daha kolay dönebileceklerini ifade etmişlerdir. Buna ilişkin görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

K4_AYŞE_20: Bu konuyla ilgili eğitimler verilebilir. Bu durumun bilincinde olmayan insanlar var. Tepkileri ile birçok insanın hayatını etkileyebiliyorlar. Cinsel tercihi farklı olan insanlara nasıl davranmak, nasıl yaklaşmak noktasında da eğitim verilmeli. Yumuşak bir dille anlatılır bilinçlendirilir ise daha etkili olabilir. Baskıcı bir dil kullanmamalılar. Bazen zorbalık ettiklerini düşünüyorum. Bir de cinsel kimliği ile ilgili problem yaşayan kişiler ile din eğitimciler birebir ilgilenmeli.

K7_EMRE_24: Din eğitimcileri felsefi açıdan bence biraz bilgili olmalı. Çok yönlü olması lazım. Çünkü karşı tarafın sadece bir erkek birey ya da trans birey olduğunu düşünmeyerek. İlk önce onun insanlığını ön plana çıkartmak lazım.

K11_SULTAN_22: Olumlu yaklaşarak farklı yönelimi olan bireylerin kazanılması ve topluma uyumlu yaşayabilmesi için gayret edilmeli. Din eğitiminde ders anlatımından başka bir şey yapılmıyor. Toplumsal sorunlara göre anlatımlar da yapılmalı. Daha özenli olmaları ve cinsel kimliğini tam idrak edememiş insanlara destek verilmeli. Neyin yanlış neyin doğru olduğunu belirtmeleri gerektiğini düşünüyorum. O zaman her şey daha olumlu olabilir diye düşünüyorum.

K23_İHSAN_20: Hoşgörülü ve samimi yaklaşılmalı bu konuda. Anlatımda en gerçek ve etkili duygu bence samimiyet. Çünkü insan karşısında o samimiyeti gördüğünde o düşünceye yaklaşıyor. Hani benimsemezse bile yaklaşıyor.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Genel amacı beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin cinsel kimlik gelişimleri ile din eğitiminin ilişkisini incelemek olan çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın literatür taramasında elde edilen veriler ile nitel çalışma sonucu ulaşılan sonuçların ilişkisine ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde nitel verilerinden elde edilen bulgular, çalışmanın alt problemleri ve amaçlarına uygun olarak literatür ile karşılaştırılmıştır, ulaşılan sonuçlar tartışılmıştır. Bu tartışmalara ilişkin ulaşılan sonuçlar sadeleştirilerek aşağıda sunulmuştur.

Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin cinsel kimlik gelişimleri ile din eğitiminin ilişkisini incelemeyi amaçlayan bu araştırma sonucunda bireyler, din eğitiminin cinsel kimlik kazanımında pozitif bir etkisinin olabileceğini ancak bu konuda yeterli bir altyapının olmadığını düşünmektedirler. Bireyler ailede alınan din eğitiminin cinsel kimlik kazanımında oldukça etkili bir faktör olduğunu öne sürmüşlerdir. Ailenin bu konuda yeterli ya da doğru bilgi sahibi olmadığı takdirde olumsuz etki bırakabileceğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda katılımcılar, eğitim kurumlarında görevli din eğitimcilerinin tavırları nedeni ile olumsuz etki bırakabildiklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle din eğitimcilerinin dinden uzaklaştırmaya kadar götürebildiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmanın bu temel sonuca ulaşmasında ele alınan alt problemlere ait diğer sonuçlar aşağıda sırasıyla özetlenmiştir.

5.1.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt problemi; *'Araştırmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılar beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini taşımaktalar mı?'* şeklinde ifade edilmiştir. Araştırma problemi ile katılımcıların beliren yetişkinlik dönemi özellikleri taşıyıp taşımadıkları incelenmiştir. Bu alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

- a. Yetişkinlerin yüklenmiş oldukları sorumluluklardan biri daimî bir işte ya da gelecekte yapmayı planladıkları işlerde çalışmalarıdır. Arnett, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin herhangi bir işte çalışmadıklarını ya da kısa süreli işlerde çalıştıklarını ve bu işlerin de çoğunlukla gelecekte yapmayı umdukları işler olmadığını ifade etmiştir (Arnett, 2015). Araştırmaya katılan bireylerin çalışmadıkları görülmüştür. Katılımcılar, kendi yaş gruplarındaki bireylerin çalışabildiklerini ancak bu işlerin gelecekte yapmayı umdukları meslek ile ilgili olmadığını belirtmişlerdir. Çalışma amaçlarının da *harçlık çıkarma* ya da *günü kurtarma* amaçlı olduğunu ifade etmişlerdir. Bulgulardan hareketle katılımcıların iş edinme noktasında yetişkin özelliği taşımadıkları görülmüştür.
- b. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler için önemli konulardan biri de kimliklerini netleştirebilmektir. Birey bu dönemde yetişkinlerden farklı olarak yaşamını birlikte sürdürecekt kişileri bulmaya çalışır. İş dünyasında olduğu gibi aşk arayışında da denemelerde bulunur. Bu sayede kimliklerini tamamlamaya çalışırlar. Karşı cins ile kurulan romantik ilişkiler, beliren yetişkinlerin aşk alanında kimlik keşiflerini gerçekleştirdikleri ilişkilerdendir (Eryılmaz & Ercan, 2010). Ergenlik dönemindeki bireylerin bu alandaki arayışı daha çok eğlenebileceği arkadaşlarını seçme niteliğindedir ve geçici olma eğilimindedir. Ancak beliren yetişkinlikteki bireyin bu alandaki arayışı ileride yuva kuracağı, çocuk sahibi olacağı eşini seçmeye yöneliktir (Arnett, 2007). Araştırmanın nitel boyutundaki sonuçlar incelendiğinde de bireylerin yaşamlarının bu dönemlerinde karşı cins ile birlikteliklerinin kısa süreli ilişkiler şeklinde devam ettiği görülmüştür. Bu durum kuramsal açıdan beklenen bir sonuç değildir. Literatürde belirtilenden farklı olarak araştırmaya katılan bireyler, evlilik düşüncesinden ziyade birbirlerini tanıma maksatlı ilişkiler başlatmaktadırlar. Bireylerin bir kısmı ilişkilerin evlilik amaçlı başladığını ifade etseler de sonrasında bu ilişkilerin de kısa sürdüğünü belirtmişlerdir. Bu durum Eroğlu & Gündoğdu'nun yapmış olduğu araştırma sonucu ile de benzerlik göstermektedir. İlgili araştırma sonucunda bireylerin beliren yetişkinlik dönemindeki keşifleri ve onların sevgideki ve işteki değişen seçimleri, beliren yetişkinliği dolu ve yoğun bir yaşam dönemi haline

getirmekte, aynı zamanda dengesiz kılmaktadır (Eroğlu & Gündoğdu, 2021). Beliren yetişkinlerin kısa süreli ilişki yaşama durumu aynı zamanda bu dönemin özelliklerinden biri olan istikrarsızlığa da örnektir.

- c. Günümüzde evlenme, ebeveyn olma, kalıcı bir iş edinme, ayrı eve çıkabilme gibi bireyin bağımsızlığını gösterdiği ve sorumluluk alabildiği bu olgulara yirmili yaşların sonlarında erişildiği görülmektedir (Arnett & Galambos, 2003). Bu yaş aralığındaki bireylerin yetişkinlerin almış olduğu sorumluluklardan kaçındıklarını ve bunları erteledikleri görülmektedir (Arnett, 2000). Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin de her ne kadar sorumlulukları olsa da bu, diğer yaşam evrelerinde olduğundan daha azdır. Başkalarına karşı yükümlülükler gerektiren çok az bağları vardır. Nitekim Clark anketinde de bireylerin %71'i "Bu, hayatımın kendime odaklanma zamanıdır" ifadesine katılmaktadır (Arnett, 2014). Araştırmaya katılan bireylere sorumluluklarının neler olduğu sorulduğunda verilen cevaplar *evin düzenini sağlama, iyi bir evlat olabilme, meslek edinebilme* şeklinde olmuştur. Katılımcıların sorumluluklarına ilişkin yanıtları incelendiğinde yetişkinlik dönemi sorumluluklarını almadıkları görülmüştür. Beliren yetişkinlik döneminin birtakım sorumluluklardan kaçınılan, istikrarsız ve kararsız bir dönem olduğu göz önünde bulundurulduğunda elde edilen bu sonucun beliren yetişkinlik kuramı ile uyumlu olduğu düşünülmektedir.
- d. Beliren yetişkinlik dönemi özelliklerinden bir diğeri de bireyin '*arada kalmışlık*' hissine kapılmasıdır. Bu yaş grubundaki bireylerin kendilerini ergen gibi görmedikleri aynı zamanda da bir yetişkinin almış olduğu sorumlulukları da alamadıkları bilinmektedir (Atak & Çok, 2010). Arada kalmışlık hislerinin nedeni yetişkin olmak için önemli görülen üç kriterden açıkça anlaşılmaktadır. Tespit edilen üç önemli kriter şunlardır: sorumluluk almak, bağımsız kararlar almak, maddi açıdan bağımsız olmak. Birey, bu nitelikleri geliştirme sürecindeyken kendilerini ergenlik ve yetişkinlik dönemi arasında hisseder. Hem ergenlik döneminden uzak oldukları hem de yetişkinlik dönemi özelliklerini taşımadıkları görülmektedir (Arnett, 2015; Doğan & Cebioğlu, 2011). Ancak araştırmaya katılan bireylere kendilerini hangi gelişim dönemine ait hissettikleri sorulduğunda çoğunluğun yetişkin hissettiği

görülmektedir. Kendisini ergenlik ile yetişkinlik dönemi arasında hisseden katılımcıların da yoğunlukta olduğu görülmektedir. Kendisini yetişkin gibi hisseden bireyler bunun nedeni olarak *olgun olduklarını, çevrelerinin bu şekilde düşündüklerini* ifade etmişler ancak yetişkin sorumluluklarını almadıklarını da belirtmişlerdir. 18-30 yaş aralığındaki 750 birey ile yapılan farklı bir araştırma sonucunda da bireylerin bir işte çalışıp çalışmamayı yetişkinlik kriteri olarak görmedikleri belirtilmiştir (Eroğlu & Gündoğdu, 2021).

5.1.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın ikinci alt problemi; '*Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörler hakkındaki düşünceleri nelerdir?*' şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

- a. Kimlik kazanımı konusuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde çalışmaların ergenlik dönemine odaklandığı görülmektedir. Bu araştırmaların bir kısmı kimlik keşfi ile ailelerin iletişimi arasındaki etkileşimi incelediği görülmektedir. Grotevant ve Cooper (1986), ergenlerin aileleriyle olan iletişimleriyle kimlik keşfi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Aile ile olan yeterli iletişim ile kimlik keşfi arasında olumlu ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Papini ve arkadaşlarının bu konuda yaptığı çalışma sonucunda da aile ilişkilerindeki karar verme sürecindeki doyumun kimlik gelişimini kolaylaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca aile üyeleri arasındaki ikili etkileşimlerde yaşanan doyumsuzluğun da bireysellik duygusunu beslediği saptanmıştır (Papini & Sebbi, 1989). Başka bir araştırmada sonucuna göre ise; aile ilişkilerinin kaliteli olması ve ailelerin rehberliği kimlik gelişiminde önemli etkiye sahiptir (Akman, 2007). Araştırmamıza katılan bireylere kimlik gelişimlerini etkileyen faktörlerin neler olduğu sorulmuş ve kuramsal bilgilerde olduğu gibi katılımcıların tamamına yakını aile faktörünün önemli etkisi olduğunu vurgulamıştır. Katılımcıların diğer yanıtları da *arkadaş çevresi, eğitim, bulunan ortam, sosyal medya* kodlarında yoğunlaşmıştır. Philips ve Pittman (2003), kişisel etkenlerin; kültür, toplum, aile, akran, okul ve iş

gibi bağlamsal etkenler ile etkileşerek kimlik sürecini etkilediğini öne sürmektedirler. Çuhadaroğlu da duygu durumu, beden imgesi, sosyal ilişkiler, aile ilişkileri ve mesleki amaçlar boyutlarındaki bozulmanın olumsuz kimlik gelişiminin göstergesi olduğu belirtmiştir. (Çuhadaroğlu, 2001). Aynı zamanda sosyokültürel çevre, bireyin yetiştiği ortam ve kültür bireyin kimlik gelişimini etkileyen önemli değişkenlerdendir (Çuhadaroğlu, 1989). Bu bağlamda ilgili literatür ile katılımcıların verdiği yanıtların benzer olduğu, kimliğin karmaşık bir gelişim süreci sonucunda kazanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

- b. Bireylerin kimlik kazanımını etkileyen faktörlere ilişkin sorunun ardından cinsel kimlik kazanımlarını etkileyen faktörler sorulmuş ve verilen yanıtların değişiklik gösterip göstermediği belirlenmeye çalışılmıştır. Bireylerin verdiği yanıtlar *aile, arkadaş, sosyal medya, biyolojik etkenler, eğitim, dış görünüş, toplum, kültür* şeklinde olmuştur. *Cinsel kimliğim nasıl oluştu* kategorisine ilişkin kodlar incelendiğinde *kimliğin karmaşık gelişimi* kategorisindeki kodlar ile farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Bireylerin tamamına yakını kimlik gelişimini etkileyen faktörler için aile yanıtını verirken, söz konusu cinsel kimliği etkileyen faktörler olduğunda aile yanıtında düşüş olduğu saptanmıştır. Ancak en çok verilen yanıt yine aile olmuştur. Konuya ilişkin yapılan literatür taramasında da çocukların anne ve babaları ile büyümelerinin cinsel kimlik kazanımına olumlu yönde etki sağladığı görülmektedir. Ancak anne ve babanın ya da bakım veren kişilerin cinsel rollerine uygun davranışları ve bunu etkin bir biçimde çocuğa göstermeleri gerekmektedir (Alkan, 1992) Aynı zamanda ebeveynlerin çocuk yetiştirme şekilleri, sahip oldukları değerleri ve çocukları ile kurdukları iletişim türü çocukların kimlik gelişimi sürecinde önemli etkiye sahiptir (Berzonsky & Keating, 2006).

Araştırmaya katılan bireylerin cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörlere ilişkin verdikleri yanıtlarda *arkadaş çevresi* yanıtının aile ile aynı oranda olduğu görülmüştür. Bireyin ergenliğe geçişi ile birlikte akranlarıyla geçirdiği zamanın süresi artar. Bu nedenle akran gruplarının etkisi de artmaktadır. Arkadaş çevresi bireyi olumlu davranışlar sergilemesi

konusunda etkileyebileceği gibi olumsuz davranışlar sergilemesinde etkileyebilmektedir (Sarı & Tekbıyık, 2012). Arkadaş yanıtını veren katılımcılar da cinsel kimlik gelişimleri açısından arkadaşlarında gördükleri farklı yönelimlere karşı ilgi duyabileceklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar cinsel kimlik gelişimi söz konusu olduğunda verdikleri cevaplarda aile dışında birçok etkenden söz etmişlerdir. Aile ve arkadaş çevresi yoğun olarak verilen yanıtlardan olsa da biyolojik durum, dış görünüş, toplum, kültür, yaşam tarzı, rol model alınan kişiler, inanç, merak gibi farklı yanıtlar verilmiştir. Bu farklılıkların nedeni olarak bireylerin cinsel kimlik kazanımı söz konusu olduğunda aile haricinde bağlarının da arttığı döneme girdikleri için farklı dış etkenlerden söz etmişlerdir. Bireylerin bir kısmı cinsel kimlik gelişiminin biyolojik bir olay olduğunu ve herhangi bir etkenden dolayı değişiklik göstermeyeceğini ifade etmiştir. K6_EZGİ_23 olarak kodlanan katılımcı, eşcinsel olduğunu ve bu durumun tamamen doğuştan geldiğine inandığı için herhangi bir değişkene göre farklılık göstermeyeceğini belirtmiştir. Ancak yine eşcinsel olduğunu belirten K15_UĞUR_20 adlı katılımcı, kimlik gelişiminde ailesinin ve arkadaş çevresinin etkili olduğunu belirtirken cinsel kimlik tercihi söz konusu olduğunda rol model aldığı kişilerin etkisinden söz etmiştir. Bireyin cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörlere ilişkin yapılan literatür taramasında da bu değişkenlerin etkisinden söz edilmektedir. Günümüzde ergenlerin çok geniş ve farklı sosyal çevrelerden etkilendiği görülmektedir. Sosyal sermayenin ergenlik ve yetişkinliğe geçişte kimlik gelişimini etkilemesi de kaçınılmazdır (Demir, 2010). Bireyin fiziksel değişimleri de yalnızca bedenle sınırlı kalmayıp o kişinin duygu, düşünce ve davranışlarını da etkilemektedir (Talu, 2020). Katılımcılardan bir kısmı da bu düşüncede olup; cinsel kimlik gelişiminde fiziksel özelliklerin de etkili olabileceğini belirtmiştir.

5.1.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi; *'Beliren yetişkinlik dönemi bireylerin din eğitimi ile cinsel kimlik gelişimi ilişkisi hakkındaki düşünceleri nelerdir?'* şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

- a. Araştırmada katılımcılara ailede almış oldukları örtük eğitim/din eğitiminin cinsel kimlik gelişimlerinde ne gibi etkileri olduğu sorulmuştur. Bunun sonucunda bireylerin çoğunluğu ailelerinin cinsel kimliklerini tanıma açısından kendilerine rol model olduklarını ifade etmişlerdir. Bireyler anne ya da babalarının kendi cinsiyetlerine uygun davranışlarda bulunarak kendilerine örnek olduklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda örnek olmadıkları durumlar sonucunda da farklı tercihlerde bulunduğunu belirten katılımcı da olmuştur. K15 kodlu eşcinsel katılımcı babasının pasif duruşudan ve kendisinin annesi ile olan yakınlığından dolayı daha nahif olduğunu ve bu nedenle kendisini cinsiyetine ait hissetmediğini; aynı zamanda hemcinslerine ilgi duymaya başladığını belirtmiştir. Bireylerin bir kısmı da ailelerinin cinsiyet ve cinsel yönelim bağlamındaki dini kuralları aktardıklarını ve bu sayede cinsel kimlik kazanım süreçlerinde farklı yönelimleri deneyimleme meraklarının yanlış olabileceğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Konuyla ilgili literatür taraması yapıldığında da benzer bilgilere ulaşılmaktadır. Aile bireyleri cinsel kimlik özelliklerine uygun şekilde davranmadıkları takdirde evde rol çatışması yaşanabilir ve bunun neticesinde çocuğun cinsel gelişiminde farklı yönelimler görülebilir (Köylü & Oruç, 2020). Aynı zamanda pasif karakterli babaların çocuklarında ve erkeksi tutum ve davranışlarda bulunan kadınların çocuklarında eş cinsel eğilimler geliştiği bilinmektedir. Sağlıklı cinsel kimlik gelişimi için babanın erkek çocuklarına, annenin de kız çocuklarına, kendi cinsel kimliklerine uygun olarak model olmaları gerekmektedir (Tarhan, 2009). İslami kaynaklarda da cinslerden her birinin kendine has bazı değişmez özelliklere sahip olduğu vurgulanmaktadır. İnsan soyunun devamı, karşı cinsin maddi ve mânevî mutluluğuna katkıda bulunma, ailede iş bölümü gibi hususlarda iki cinsin birbirini tamamlaması gerekmektedir. Bireylerin kendi rollerine uygun sorumlulukları olduğu ve bunlara uygun davranmaları

gerektiği kabul edilmiştir (Hökelekli, 1993). Aile içerisinde verilecek din eğitimi cinsiyet kavramının anlaşılabilmesi için önemli bir yere sahiptir. Ailenin görevlerinden biri de çocuğa ahlaki eğitim vermek, temel dini bilgileri öğrenmesini sağlamaktır. Peygamberimiz de bu konu hakkında ‘Bir babanın evladına verebileceği en güzel hediye iyi bir terbiyedir.’ buyurmaktadır (Buhari, Vesaya, 9).

Araştırmaya katılan bireylerden bir kısmı da ailelerin dini baskıları ile farklı yönelimlere sebep olabildiklerini belirtmişlerdir. Bu düşüncede olan bireylerden ikisi eşcinsel olduklarını ifade etmişlerdir. K6_EZGİ_23, ailesinin dini değerler adı altında yalnızca kız çocukları ile iletişim kurmasına izin verdiği için hemcinslerine ilgi duymasına sebep olmuş olabileceklerini belirtmiştir. Bireyler ailelerinden görmüş oldukları dini baskılar neticesinde dinden uzaklaştıklarını da belirtmiştir. Toplumumuzda en çok istismar konusu yapılan değerlerden biri de dini değerlerdir. Kişinin sahip olduğu dinî yaşantı kalitesinin düşük olması dini istismarın nedenlerinden biridir. Bu nedenle ebeveynlerin öncelikle dini yaşantı kalitesini yükseltmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde dinin tehdit ve tehlike olarak sunulması sonucunda yanlış din ve dindarlık algısı oluşabilmektedir. Bu da katılımcıların belirttiği gibi bireyleri dinden uzaklaşmaya götürebilmektedir (Certel, 2011; Allport & Ross, 1967).

- b. Araştırmaya katılan bireylere *Din eğitimi veren kişi ya da kurumların cinsel kimlik gelişimlerine etkisi olmuş mudur? Oldu ise nasıl etkilemiştir?* sorusu yöneltilerek aile dışında almış oldukları din eğitiminin cinsel kimlik kazanımlarına etkisi araştırılmıştır. Bireylerin çoğunluğunun verdiği yanıtlardan hareketle okul ya da diğer kurumlarda gördükleri din eğitimi derslerinde cinsel kimlik gelişimi hakkında herhangi bir eğitim verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar din eğitimcilerinin bu konuda sessiz kalmalarından dolayı herhangi bir etkisinin olmadığını ifade etmektedirler. Katılımcıların bir kısmı da din eğitimi sayesinde bireyin yaratılış özelliklerini kavrayabileceklerini ve buna uygun davranışlarda bulunabileceklerini ifade etmişlerdir. Ancak bu bireyler de birebir böyle bir eğitim gördüklerinden bahsetmemektedirler. Araştırma bulgularından hareketle cinsel kimlik gelişimi ile ilgili meselelerin hala konuşulmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ancak cinsel eğitim, İslam eğitiminin bir parçasıdır. Hz. Muhammed (s.a.v)’e kadın ve erkek sahabeler cinsel içerikli sorular sormuş ve kendisi de bu soruları içtenlikle yanıtlamıştır (Buhari, Gusül, 27; İbn Mace, Nikah, 32). Konuyla ilgili literatür taraması yapıldığında din eğitimi veren kurumlar hakkında yapılan araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Din eğitimi açısından 0-12 yaş arası çocuklarda cinsel tutum ve davranış eğitimi üzerine yapılan bir araştırma da temizlik, tuvalet alışkanlığı, cinsel oyunlar, giyinme adabı, kız-erkek ilişkileri, cinsel sağlık, mastürbasyon, cinsel sapkınlıklar gibi konular din eğitimi açısından incelenmiştir (Özbek, 2009). Ancak bireylerin hayatlarının herhangi bir döneminde din eğitimi açısından bu konuda eğitim aldıklarına rastlanmamaktadır. Günümüzde cinsel eğitim tabu olarak görülmekten uzaklaşsa da hala diğer eğitim alanlarının algılandığı şekilde algılanmamaktadır (Keskiner, 2020). Katılımcıların yanıtlarından hareketle din eğitimi açısından ele alınan cinsel kimlik gelişiminin bireylerin biyolojik cinsiyetlerini kabul edebilmelerinde, yaratılışlarına uygun davranış geliştirebilmelerinde ve cinsellikle ilgili sınırlarını bilmelerinde pozitif katkısı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan bireyler ailenin baskın etkisi kategorisinde olduğu gibi din eğitimi veren kişi ve kurumlar için de cinsel kimlik kazanımında baskının negatif sonuçlarından bahsetmiştir. Önceki problem bulgularında da belirtildiği gibi dinin tehdit ve baskı unsuru olarak kullanılması cinsel kimlik gelişiminde de bireyleri olumsuz etkilemektedir.

5.1.4 Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi; ‘*Din eğitiminin cinsel kimlik tercihi farklı olan bireylere etkisi ve bireylerin din eğitiminden beklentileri nelerdir?*’ şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

- a. Araştırmaya katılan bireylere din eğitiminin cinsel kimlik tercihi farklı olan bireylere etkisi hakkında düşünceleri sorulmuştur. Bireylerin yanıtları incelendiğinde, din eğitiminin etkisinden ziyade din eğitimcilerinin tutumlarından kaynaklı sorunlardan bahsettikleri görülmüştür. Katılımcıların verdikleri yanıtlardan din eğitimcilerinin uygun olmayan tavırları nedeni ile

olumsuz etki oluşturdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bireyler bu konuda din eğitimcilerinin dini, baskı unsuru olarak kullandıklarını ifade etmektedirler. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde LGB bireyler hakkında yapılan araştırmalarda din eğitimi ile ilişkisi üzerine sınırlı çalışma yapıldığı görülmektedir. Medyada İnci Sözlükte yer alan cinsel kimlik temelli nefret söylemi üzerine yapılan bir çalışmada; nefret söylemlerinde %29'luk oranla dini açıdan söylemlere rastlanmaktadır. Bireyler, farklı cinsel kimlik sahibi kişilerin dini ve toplumsal açıdan cinsel bir sapkınlık unsuru olduklarına dair iletiler yazmaktadır. Dini değerlerin eşcinsel bireyleri ötekileştirmek için baskı unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir (Dondurucu, 2018). Araştırmaya katılan bireylerin çoğunluğunun din eğitimcilerinin de bu tutumda olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. LGBT bireylerde dinî inanç, din ve tanrı tasavvuru, dinî ve manevî başa çıkma süreci üzerine yapılan araştırma sonucunda da katılımcıların yarısından fazlasının Tanrı inancına sahip olduğu belirtilmiştir. Ancak inançlı olduğunu belirtenlerden önemli bir kısmı kurumsal dinden ziyade bireysel dinî bir anlayış ortaya koymuşlardır. Kesin, sınırları belli olan kurumsal dinden; bireysel olan maneviyat (spiritüel) alanına kaçış gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu durumun nedeni ise cinsel yönelimlerini fark etmeleri ve dinin bu konudaki tutumunu öğrenmeleridir. Bu süreç sonucunda dini reddeden veya din tasavvurlarında değişikliğe giden katılımcılar olmuştur (Aytan & Anık, 2014). İlgili araştırmalardan görüldüğü üzere farklı cinsel yönelime sahip bireylerin dini inançtan uzak kalamadıkları ancak farklı dini tasavvurlar geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Bu nedenle din eğitimcilerinin bu bireylerin cinsel kimlik arayışlarında olumlu etkide bulunabilmeleri için ötekileştirmeden bir yaklaşım gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Araştırmaya katılan K6_EZGİ_23 ve K15_UĞUR_20 kodlu eşcinsel bireyler de din eğitimcilerinin tavırları nedeniyle içine kapandıklarını, gizli eşcinsel olmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. K15_UĞUR_20 kodlu katılımcının '*Belki bu baskılanmasaydı, bunu açıkça söyleseydi, konuşulsaydı, tercihinin doğru değil de yanlış olduğunu da görebilirdi. Ama şu an gizli yaşamayı tercih ediyorlar.*' yanıtından da anlaşılabacağı üzere din

eğitimcilerinin tepkili yaklaşımdan ziyade anlamaya çalışmaları durumunda sonucun daha farklı olabileceğini ifade etmiştir.

- b. Araştırmanın son alt problemi de *bireylerin cinsel kimlik gelişimi bağlamında din eğitiminden beklentileri nelerdir?* olmuştur. Katılımcıların verdiği yanıtlar arasında en çok üzerinde durulan *içerik düzenlemesi* olmuştur. Buna göre bireyler, din eğitimi alanının cinsel kimlik gelişimi hakkındaki çalışmalarının yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Okul çağındaki bireylerin bu konuda bilinçlendirilmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Türkiye’deki eğitim müfredatı incelendiğinde din eğitimi alanının bu konuda herhangi bir çalışmasının olmadığı, bireylerin cinsel kimliklerini tanıyıp bu konuda destekleyici çalışmaların yapılmadığı görülmektedir.

Katılımcıların bir diğer beklentisi de *açık ve basit anlatım* olmuştur. Buna göre bireyler; din eğitimcilerinin karşıdaki kişilerin seviyelerine uygun, açık ve yalın bir dil kullanmalarını, biyolojik faktörlerin de göz önünde bulundurularak açıklamalarda bulunmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Yine katılımcıların büyük kısmı din eğitimcilerinin cinsel kimlik gelişimi hakkında anlatımda bulunacakları zaman zorlama ve baskı gibi unsurlara yer vermeden özverili yaklaşımları gerektiğini ifade etmişlerdir. Bireyler bu konuda din eğitimcilerinin baskıcı tutumlarından rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar din eğitimcilerinin eşcinsellere saygı duymaları gerektiğini de ifade etmişlerdir. Onlara göre farklı cinsiyet tercihi ya da cinsel yönelimi olan bireylerin dışlanmaması için gayret edilmelidir. Bu bireylerin inançlı oldukları ancak dinin bu durumdaki tutumlarından dolayı farklı dini tasavvurlarda bulundukları sonucuna ulaşan çalışmalar da olmuştur (Aytan & Anık, 2014).

Yapılan araştırmanın sonucunda araştırmaya katılan bireylerin genel olarak beliren yetişkinlik döneminin temel özelliklerini taşıdıkları görülmektedir. Bireylerin çoğunun bu dönemde kısa süreli işlerde çalıştıkları ve sorumluluklarının bir yetişkin sorumluluğundan uzak olduğu görülmüştür. Aynı zamanda katılımcılar, kendilerini tamamen bir gelişim dönemine ait hissedememektedirler. İlişki arayışları ve ilişki kurma amaçları da yetişkinlerden farklıdır.

Araştırmanın bulgularından hareketle beliren yetişkinlik dönemindeki bireylere göre cinsel kimlik gelişimlerini etkileyen faktörlerin *aile, arkadaş, sosyal medya,*

biyolojik, eğitim, dış görünüş, toplum, kültür olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle ailenin cinsel kimlik gelişimi konusunda bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Ailelerin uygun yaklaşımda bulunabilmeleri için öncelikle kendi tutum ve davranışlarının da farkında olmaları gerekmektedir. Ayrıca ebeveynlerin sorumluluğunu üstlenmiş oldukları çocuklarının sosyal çevrelerini iyileştirmeye önem vermeleri gerekmektedir. Bireyler, geçmiş din eğitimi öykülerinden hareketle; ailelerinin ve din eğitimi veren kişi ve kurumların dini baskı unsuru olarak kullandıklarını bu nedenle dinden de uzaklaşabildiklerini ifade etmişler. Aynı zamanda cinsel tercihi farklı olan bireylere karşı din eğitimcilerinin tavrı nedeniyle oluşan olumsuz etkilerden de söz etmişlerdir. Bu nedenle bireyin sağlıklı bir cinsel gelişim sürecinden geçebilmesi için baskı ve zorlama olmadan, dinin cezalandırıcı yönlerinden ziyade ahlaki kurallarının da anlatıldığı bir eğitim süreci düzenlenmelidir. Bireylerin din eğitiminden beklentilerine ilişkin cevaplarında da din eğitiminin cinsel kimlik kazanımıyla ilgili herhangi bir çalışmasının olmadığını belirttikleri; açık ve basit anlatım ile baskı ve zorlama olmadan bir din eğitimi verilmesi gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcılar bu nedenle sağlıklı bir cinsel kimlik kazanımı için din eğitiminde içerik düzenlemesine gidilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Mevcut din eğitimi müfredatları incelendiğinde de bu konuda herhangi bir kazanımın planlanmadığı görülmüştür. Din eğitimcilerinin olumsuz tutum ve tavırlarının önüne geçilebilmesi için de modern dünya sorunlarından haberdar olmaları ve bu konulara nasıl yaklaşmaları gerektiği hakkında bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda ebeveynler, eğitimciler ve araştırmacılar için öneriler geliştirilmiştir.

5.2.1. Ebeveynler İçin Öneriler

1. Çocuğun cinsel kimlik gelişimi hakkında sorduğu sorulara gelişimsel özellikleri ve kişilik özellikleri dikkate alınarak cevap verilmelidir.
2. Ailelerin cinsel kimlik kazanımı ile ilgili konularda açık ve dürüst bir iletişim kurmaları önemlidir. Çocuklar, cinsiyet kimlikleriyle ilgili sorular sorduğunda veya kafa karışıklığı yaşadığında, ebeveynler bu konuları açık bir şekilde konuşmalı ve doğru bilgileri vermelidir.

3. Ebeveynler çocuklarının soruları karşısında baskıcı, aşırı otoriter bir tutum yerine demokratik, ılımlı bir tutum sergilemelidir.
4. Cinsel kimlik kazanımı açısından sağlıklı bireylerden oluşan bir toplum için ebeveynlerin de cinsiyetlerine uygun davranış geliştirmeleri gerekmektedir.
5. Medyada yer alan cinsel gelişime ve cinsel kimliğe dair olumsuz yönlendirmelere dair önlemler alınmalıdır. Rol model alınan kişiler kimlik gelişimine etki etmektedir. Bu nedenle çocuk ve gençlere sunulan bu modellerin ahlaki normlara uyan kişiler olması gerekmektedir.

5.2.2. Eğitimciler İçin Öneriler

1. Cinsel kimlik kazanımına pozitif katkı için resmî düzeyde yürütülen örgün ve yaygın din eğitimi içeriğini düzenlemek yeterli değildir. Gönüllü kuruluşlarda, ailelerde, evlerde, kitle iletişim araçlarında yer alan içerikler de düzenlenmelidir.
2. Dini, istismar konusu eden yanlış din söylemleri ve yanlış din eğitimi, kişisel özgürlüklere müdahale edilmeden ilmî ve akademik denetime tabi tutulmalıdır.
3. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri sunmak, öğrencilerin duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı olabilir. Eğitimciler ayrıca ailelerle iş birliği yaparak, öğrencilerin evde de desteklenmelerini sağlayabilirler. Bu şekilde, eğitimciler cinsel kimlik kazanım sürecinde öğrencilere bütüncül bir destek sunabilirler.
4. Cinsel eğitim aile başlar ve okulda devam eder. Bu nedenle öncelikle aile danışmanlıkları ve aile okulu gibi çalışmaların yaygınlaştırılması gerekmektedir.
5. Bireylerin örgün eğitim sürecinde gelişim aşamalarına uygun cinsel eğitim semineri ya da bilinçlendirme programları yapılabilir.
6. Eğitimcilere cinsel kimlik kazanımı hakkında seminerler verilerek çocukların cinsel kimliklerini destekleyici yaklaşımlar konusunda bilgi sahibi olmaları sağlanabilir.
7. Eğitimciler cinsel kimlik kazanımı hakkında eğitim verirken bireylerin gelişim özellikleri dikkate alınmalıdır.
8. Okullarda çalışan psikolojik danışmanlar ve diğer eğitimciler, cinsel tercihlerinin farklı olduğunu fark ettikleri bireylerle yakından ilgilenmeli ve ötekileştirmeye maruz bırakmamalıdır.

5.2.3. Araştırmacılar İçin Öneriler

Araştırma esnasında din eğitimi ve cinsel kimlik gelişimi ilişkisi üzerine yeterli çalışma yapılmadığı görölmüştür. Bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara yardımcı olması için aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

1. Araştırmanın sınırlılıklarından biri katılımcı sayısının 24 olmasıdır. Yapılacak çalışmalarda geniş bir örneklem grubu ile çalışılmasının daha uygun olacağı düşünölmektedir.
2. Bu araştırmanın örneklem grubu üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Daha sonra yapılacak olan araştırmalarda öğrenim düzeyi farklı bireyler ile çalışılabilir.
3. Araştırmadaki bir diğeri sınırlılık da araştırmanın genellenebilir olması ile ilgilidir. Katılımcılar sadece Malatya’da İnönü Üniversitesinde bulunan belirli bölömlerde eğitim gören öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu nedenle tüm üniversite öğrencileri için genelleme yapmak mümkün olmayacaktır. Bundan sonraki çalışmalarda, öğrenim durumu farklı ancak aynı yaş grubu bireylerin ele alınması gruplar arası karşılaştırma olanağı sunacaktır.
4. Araştırma yaparken ve bulguları sunarken, bireylerin kendi tanımlamaları ve deneyimlerine saygı göstermek, araştırmanın güvenilirliğini ve etik standartlarını yükseltecektir. Araştırmacılar, katılımcıları tanımlarken ve verileri analiz ederken cinsiyet kimliği spektrumunu dikkate almalı ve ikili olmayan kimlikleri de kapsamalıdır.
5. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanılması, cinsel kimlik kazanım süreçlerini anlamak için derinlemesine veri sağlayabilir. Görüşmeler, odak grupları ve kişisel anlatılar, bireylerin cinsiyet kimliklerini nasıl geliştirdiklerine dair zengin içgörüler sunabilir. Bu tür yöntemlerle elde edilen veriler, nicel araştırmalardan elde edilen bulguları tamamlayarak daha kapsamlı bir perspektif sunabilir. Ayrıca, bu yöntemler, bireylerin kişisel ve toplumsal bağlamlarını daha iyi anlamayı sağlayabilir.
6. Cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörlerle ilgili alan çalışmalarının yeterli olmadığı görölmüş olup bu alanda çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

7. Cinsel kimlik gelişimi konusunda ülkemizde ve uluslararası alanda yapılan eğitim faaliyetlerini kıyaslayan araştırmalar bulunamamıştır. Bu noktada kapsamlı bir çalışmaya gereksinim duyulmaktadır.
8. Din eğitimi ile cinsel eğitimin ilişkisini ortaya koyan çalışmalar sınırlı olduğu için bu alanda çalışılması isabetli olacaktır.
9. Araştırma sürecinde literatür taraması yapılmasına rağmen, cinsel kimlik gelişimi konusunda tam bir değerlendirmenin yapıldığı özgün eserlerin sınırlı olduğu görülmüştür. Bu konuda din eğitimi yönünden konuyu ele alan kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır.
10. Din eğitim boyutunda cinsel kimliğin gelişimine olumlu etki eden etmenler bilinmemektedir. Dini değerlerin kimlik gelişimine olan katkıları üzerinde durulabilir.

KAYNAKÇA

- Akman, Y. (2007). Identity status of Turkish university students in relation to their evaluation of family problems. *Social Behavior and Personality*, 35(1), 79-88.
- Alkan, Ö. (1992). *Özel ve kurum anaokuluna devam eden 5-6 yaş çocukların cinsellik ve cinsel eğitim konu ve davranışlarının incelenmesi*. Ankara: Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi.
- Allport, G., & Ross, J. (1967). Personal religious orientation and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5, 432-443.
- Armağan, A. Y. (2019). *Farklı cinsel yönelimli bireylerin algılanan anne-baba kabul-reddi ile kimlik duygusu kazanımları (yüksek lisans tezi)*. Ankara.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 469-480.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist*, 469-480.
- Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for? *Society for Research in Child Development*, 68-73.
- Arnett, J. J. (2014). Presidential address: The emergence of emerging adulthood: A personal history. *Emerging Adulthood*, 155-162.
- Arnett, J. J. (2015). *Emerging adulthood*. New York: Oxford University Press.
- Arnett, J. J., & Galambos, N. L. (2003). Culture and conceptions of adulthood. *New Directions For Child And Adolescent Development*, 91-98.
- Arnett, J. J., & Walker, L. M. (2015). Brief report: Danish emerging adults conceptions of adulthood. *Journal of Adolescence*, 39-44.
- Atak, H. (2011). Kimlik gelişimi ve kimlik biçimlenmesi: Kuramsal bir değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 163-213.
- Atak, H. (2011). Yetişkinliğe aşamalı geçiş: Beliren yetişkinlik tek bir ana yol mu? *Elementary Education Online*, 10(1), 51-67.
- Atak, H., & Çok, F. (2010). İnsan yaşamında yeni bir dönem: Beliren yetişkinlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 39-50.
- Atak, H., & Çok, F. (2010). İnsan Yaşamında Yeni Bir Dönem: Beliren Yetişkinlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 39-50.
- Atak, H., Tatlı, C. E., Çokamay, G., Büyükpabuşcu, H., & Çok, F. (2016). Yetişkinliğe geçiş Türkiye’de demografik ölçütler bağlamında kuramsal bir gözden geçirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 204-227.

- Atak, H., Tatlı, C. E., Çokamay, G., Büyükpabuşçu, H., & Çok, F. (2016). Yetişkinliğe Geçiş Türkiye’de Demografik Ölçütler Bağlamında Kuramsal Bir Gözden Geçirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 204-227.
- Aydın, M. G. (2017). *Beliren yetişkinlik döneminde algılanan ebeveynlik tutumları ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Ayten, A., & Anık, E. (2014). LGBT bireylerde dini inanç, din ve tanrı tasavvuru, dini ve manevi başa çıkma süreci. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 14(2), 7-31.
- Barry, C. M., & Abo-Zena, M. (2014). Emerging adults’ religious and spiritual development. *Foundational Perspective* (s. 21-38). içinde
- Başar, K. (2019). Cinsiyetinden hoşnutsuzluğa tıbbi yaklaşımının tarihsel seyri, gündem ve gelişmeler. O. Derman, N. Kanbur, Z. Aycan, S. Akgül, Z. Tüzün, & M. Pehlivan Türk Kızılkın içinde, *Ergenlerde Cinsel Sağlık* (s. 201-209). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Başar, K., & Yüksel, Ş. (2014). Çocukluktan yetişkinliğe cinsiyet kimliği ile ilgili sorunlar: Uygun değerlendirme ve izlem. *Türkiye Psikiyatri Derneği Sürekli Eğitim/Sürekli Mesleki Gelişim Dergisi*, 4(4), 389-404.
- Baykoca, E. (2020). Ergenlik döneminde yeni cinsel kimlikler. *Çocuk ve ergen cinselliği* (s. 111-118). içinde İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bayyığıt, M. (1989). *Üniversite gençliğinin dinî inanç tutum ve davranışları üzerine bir araştırma*. Uludağ Üniversitesi. Bursa: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bendle, M. F. (2002). The crisis of "Identity" in high modernity. *The British Journal of Sociology*, 53(1), 1-18.
- Berzonsky, M., & Keating, L. (2006). Psychosocial resources in first-year university students: The role of identity processes and social relationships. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 81-91.
- Birliği, A. P. (2014). *DSM-5 Tanı ölçütleri başvuru el kitabı*. (E. Köroğlu, Çev.) Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Certel, H. (2011). Din istismarı üzerine. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 22(1), 1-11.
- Cevizci, A. (2010). *Eğitim sözlüğü*. İstanbul: Say yayınları.
- Cherry, M. (2017). Pathways to positive development for queer emerging adults. L. Nelson, & P. Walker içinde, *Flourishing in emerging adulthood: Positive development during the third decade of life* (s. 613-616). Oxford University Press.

- Clouse, B. (1991). Adolescent moral development and sexuality. D. Ratcliff, & J. Davies içinde, *Handbook of Youth Ministry* (s. 178-213). Birmingham: Religious Education Press.
- Cohen-Kettenis, P. T., & Gooren, L. J. (1999). Transsexualism: a review of etiology, diagnosis and treatment. *Journal of Psychosomatic Research*, 46(4), 315-333.
- Cote, J. E. (2014). The dangerous myth of emerging adulthood: An evidence-based critique of a flawed developmental theory. *Applied Developmental Science*, 177-188. doi:10.1080/10888691.2014.954451
- Creswell, J. W. (2009). *Research design, qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. California: SAGE Publications. .
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (M. Bütün, & S. B. Demir, Çev.) Ankara: Siyasak Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J. W. (2021). *Karma yöntem araştırmalarına giriş*. (M. Sözbilir, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Çakşak, A. (2018). Ergenlerde cinsel eğitim. *Journal of institute of economic development and social researches*, 4(11), 498-504.
- Çalışandemir, F., Bencik, S., & Artan, İ. (2008). Çocukların cinsel eğitimi: Geçmişten günümüze bir bakış. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 17-24.
- Çıngı, H. (1994). *Örnekleme kuramı*. Ankara: Hacettepe üniversitesi basımevi.
- Çuhadaroğlu, F. (1989). Üniversite gençlerinde kimlik bocalamaları. *Üniversite Gençliğinde Uyum Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları* (s. 35-39). Ankara: Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkezi.
- Çuhadaroğlu, F. (2001). Ergenlik döneminde psikolojik gelişim özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 863-868.
- Çuhadaroğlu, F. (2019). Cinsiyet kimliği gelişimi. *Ergenlerde Cinsel Sağlık* (s. 195-200). içinde Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Demir, G. (2010). Üniversite öğrencilerinde kimlik gelişimi: Kimlik statülerinin sosyal sermaye ve kimlik sermayesi ile olan ilişkisi. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 34(2), 1-10.
- Doğan, A., & Cebioğlu, S. (2011). Beliren yetişkinlik: Ergenlikten yetişkinliğe uzanan bir dönem. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11-23.
- Dondurucu, Z. (2018, Eylül). Yeni medyada cinsel kimlik temelli nefret söylemi: İnci Sözlük Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1376-1405. doi:https://doi.org/10.19145/e-gifder.435744
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Ekşi, A. (1982). *Gençlerimiz ve sorunları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Ergün, N. (2020). Kimlik gelişimi: anlatı kimliği ve kuşaklar arası anlatı kimliği. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12(4), 455-475.
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: W. E. Norton & Company.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity youth and crisis*. London: W.W. Norton & Company.
- Eroğlu, M., & Gündoğdu, M. (2021). Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kişilik özelliklerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 278-293.
- Eryılmaz, A., & Ercan, L. (2010). Beliren yetişkinlikte romantik yakınlığı başlatma ve başa çıkma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 381-397.
- Freud, S. (2003). *Leonardo da vinci and a memory of his childhood*. New York: The Barnes & Noble.
- Freud, S. (2015). *Psikanalize Giriş: Nevrozların Genel Kuramı* (1. Basım b.). (A. C. İdemen, Çev.) İstanbul: Cem Yayınevi.
- Gander, M., & Gardiner, H. (2015). *Çocuk ve ergen gelişimi* (8. Basım b.). (N. Ç. Ali Dönmez, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Grotevant, H., & Cooper, C. (1986). Individuation in family relationships: A perspective on individual differences in the development of identity and role-taking skill in adolescence. *Human Development*, 82-100.
- Gündüz, M. M. (2020, Aralık). Gelişim özellikleri doğrultusunda gençliğin din eğitimi. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 12(4), 1092-1117.
- Güner, P. (2016). Cinsel kimlik gelişimi. *Türkiye Klinikleri J Obstet Womens Health Dis Nurs-Special Topics*, 2(1), 9-14.
- Hökelekli, H. (1993). *İslam Ansiklopedisi*. TDV İslam Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/cinsiyet> adresinden alındı
- İnce, A. (2022). Beliren yetişkinlerde din ve allah tasavvuru. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(3), 884-914.
- Josselson, R. (1987). *Finding herself: Pathways to identity development in women*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Kağızman, S. Ç., & Hocaoglu, Ç. (2024). Az Bilinen Bir Konu “Fonksiyonel Konfüzyon nedir”: Bir Gözden Geçirme. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 50(1), 107-112.
- Keskin, N., Yapça, G., & Tamam, L. (2015). Transseksüalizm: klinik özellikleri ve yasal konular. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(4), 436-447.
- Keskiner, E. (2020). Cinsel eğitim. M. Köylü içinde, *Din Eğitiminde Çağdaş Konular* (s. 415-444). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

- Khan, M. A., Rassool, G., Mabud, S. A., & Ahsan, M. (2022). *İslami açıdan cinsellik eğitimi*. (M. İyisan, Çev.) İstanbul: Aydın Yayınları.
- Kohlberg, L. (1966). Cognitive Stages and Preschool Education. *Human Development*, 5-17.
- Köroğlu, E. (2015). *Dsm-5 ruhsal bozuklukların tanısı ve sayımsal elkitabı*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Köylü, M. (2011). *Gelişimsel basamaklara göre din eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Köylü, M., & Oruç, C. (2020). *Çocukluk dönemi din eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Köylü, M., & Oruç, C. (2023). *Gençlik dönemi din eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kroger, J. (2002). introduction: identity development through adulthood. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 2(1), 1-5. doi:10.1207/S1532706XID0201_01
- Kugle, S. S.-H. (2010). *Homosexuality in Islam: Critical reflection on gay, lesbian and transgender muslims*. Oxford.
- Marcia, J. (1980). Identity in adolescence. *Handbook of adolescent psychology* (s. 109-137). içinde New York.
- Marcia, J. (1993). The relational roots of identity. Kroger içinde, *In Discussions on Ego Identity* (s. 34-65). England: Lawrence Erlbaum Associates.
- Mercan, S. (2013). Cinsel kimlik, ayrılma kaygısı ve yaratıcılık. D. A. Kırçalı içinde, *Cinsiyet, cinsel kimlik ve cinsellik* (s. 117-124). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Montaigne, M. d. (1984). *Denemeler*. (S. Eyüboğlu, Çev.) İstanbul: Cem Yayınevi.
- Morsünbül, Ü., & Çok, F. (2013). Kimlik gelişiminde yeni bir boyut: seçeneklerin saplantılı araştırılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(40), 232-244.
- Nacak, O. (2020). Psikanaliz ve Cinsel Kimlik. S. Halifeoğlu, & D. Tunç (Dü.) içinde, *Çocuk ve Ergen Cinselliği* (s. 51-61). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Nelson, L. J. (2021). The Theory of Emerging Adulthood 20 Years Later: A Look at Where It Has Taken Us, What We Know Now, and Where We Need to Go. *Emerging Adulthood*, 9(3), 179-188.
- Özay, H. (2019, Haziran). İslam hukukunda transseksüel ve travesti olmanın hükmü. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 207-234.
- Özbek, A. (2009). *Din Eğitimi açısından 0-12 yaş arası çocuklarda cinsel tutum ve davranış eğitimi*. Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı , Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Özsungur, B. (2010). Cinsel kimlik gelişimi ve cinsel kimlik bozukluğunda psikososyal değişkenler: gözden geçirme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(3), 163-174.
- Öztürk, O., & Uluşahin, A. (2014). *Ruh sağlığı ve bozuklukları* (12 b.). Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri.
- Papini, H., & Sebbby, R. (1989). Clark S. Affective utility of family relations and adolescent. *Adolescence*, 457-466.
- Phillips, T., & Pittman, J. (2003, Nisan). Identity processes in poor adolescents: Exploring the linkages between economic disadvantage and the primary task of adolescence. *Identity*, 3(2), 115-129.
- Saban, A., & Ersoy, A. (2019). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. Ankara: Arı Yayıncılık.
- Sarı, S., & Tekbıyık, A. (2012). Arkadaş baskısını belirleme ölçeği: Geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirliği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 295-318.
- Saygılı, S. (2006). *Çocuklarda davranış bozuklukları*. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.
- Schlegel, A., & Barry, H. (1991). *Adolescence*. New York: The Free Press.
- Schwartz, S. J. (2005, Mayıs). A new identity for identity research: Recommendations for expanding and refocusing the identity literature. *Journal of Adolescent Research*, 20(3), 293-308. doi:10.1177/0743558405274890
- Selçuk, M. (1990). *Çocuğun eğitiminde dinî motifler*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Steinberg, L. (2002). *Adolescence*. New York: McGraw Hill.
- Sungur, M. Z. (1998). Cinsel eğitim. *Klinik Psikiyatri Dergisi*(2), 103-108.
- Şahin, D. (2021). Cinsiyetinden hoşnut olmama: Psikiyatrik açıdan tanı, değerlendirme ve raporlama süreçleri. *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*, 1-3.
- Talu, E. (2020). Ergenlerde beden imajı algısının kimlik gelişimi sürecine etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 1116-1135. doi:10.17679/inuefd.766776
- Talu, E. (2020). Ergenlerde Beden İmajı Algısının Kimlik Gelişimi Sürecine Etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 1116-1135. doi:10.17679/inuefd.766776
- Tanner, J., & Arnett, J. J. (2011). Presenting "emerging adulthood": What makes it developmentally distinctive? J. J. Arnett, J. Tanner, M. Kloep, & L. Hendry içinde, *Debating emerging adulthood* (s. 13-30). New York: Oxford University Press.

- Tarhan, N. (2009). Cinsellik ve toplumsal hayat. *IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri 12-16 Ekim*, (s. 505-549). Ankara.
- Taşçı, A. İ. (2017). *Cinsiyet eğitimi*. İstanbul: Betim.
- Taştekin, O. (1998). *Kıyamet ve ahiret ile ilgili kavramların öğretimi*. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.
- Topçu, N. (2016). *Türkiye'nin maarif davası*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- TÜİK. (2023, Eylül 01). <https://www.tuik.gov.tr/>. <https://www.tuik.gov.tr/:https://124.im/2Y6Rc> adresinden alındı
- TÜİK. (2023, Mayıs 15). <https://www.tuik.gov.tr/>. <https://www.tuik.gov.tr/:https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Birth-Statistics-2022-49673> adresinden alındı
- TÜİK. (2024, Şubat 22). <https://www.tuik.gov.tr/>. <https://www.tuik.gov.tr/:https://124.im/3b21Y> adresinden alındı
- TÜİK. (2024, Mart 11). <https://www.tuik.gov.tr/>. <https://www.tuik.gov.tr/:https://124.im/IGzhYb> adresinden alındı
- Twenge, J. (2022). *Ben nesli*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Ulusoy, E. (2020, Eylül-Aralık). Kimlik inşası ve politikaya aktarımı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(57), 325-342.
- Whitbourne, S. K. (1986). *Adult development*. New York: Praeger.
- Yavuz, K. (1998). *Günümüzde din eğitimi*. Adana: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (1997). *Çocuğun ilk altı yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2005). *Gençleri anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zeigler, J. H. (2003, Haziran). Din psikolojisi ve din eğitimi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 417-429.
- Zosuls, K., Ruble, D., Tamis-LeMonda, C., Shrout, P., Bornstein, M., & Greulich, F. (2009). The acquisition of gender labels in infancy: Implications for gender-typed play. *Developmental Psychology*, 45(3), 688-701.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu

Tarih:

Adı-Soyadı:

Doğum Tarihi:

Okuduğu bölüm:

1. Cinsiyet: () Kız () Erkek

2. Medeni durum: () Evli () Bekar

3. Annenin eğitim durumu: (1) Okur-yazar değil (2) İlkokul (3) Ortaokul (4) Lise (5) Üniversite (6) Yüksek lisans

4. Babanın eğitim durumu: (1) Okur-yazar değil (2) İlkokul (3) Ortaokul (4) Lise (5) Üniversite (6) Yüksek lisans

5. Annenin mesleği

6. Babanın mesleği

7. Anne-Babanın medeni durumu: (1) Birlikte (2) Boşanmış (3) Boşanmamış ayrı yaşıyor

Ek 2. Beliren Yetişkinlerin Cinsel Kimlik ve Din Eğitimi İlişkisi Görüşme Formu

Sevgili Öğrenciler,

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında “Beliren Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerin Cinsel Kimlik Gelişimi: Cinsel Kimlik ve Din Eğitimi İlişkisi Üzerine Fenomenolojik Bir Araştırma” başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında bu çalışma gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara vereceğiniz cevaplar sadece bu araştırma için kullanılacaktır. Sorulara vereceğiniz doğru cevaplar bu konudaki bilimsel çalışmalara önemli bir katkı sağlayacaktır.

Katkınız için teşekkür ederim.

Fatma Çilkaya

İnönü Üniversitesi

Sosyal Bilimler

Enstitüsü

1- Kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz?

a. Çalışıyor iseniz; işiniz gelecekte yapmayı umduğunuz meslek ile ilişkili mi?

Sizce sizin yaş grubunuzdaki çalışan bireylerin çalıştıkları iş, gelecekte yapmayı umdukları meslek ile ilişkili mi?

b. Sizce bireylerin bu yaşlarında karşı cins ile olan ilişkileri gelecekte

evleneceklerini düşündükleri kişiyle mi oluyor? Bu konuda düşünceleriniz nelerdir?

c. Aile bireylerinize karşı sorumluluklarınız var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?

d. Kendinizi ergenlik dönemine mi yoksa yetişkinlik dönemine mi ait hissediyorsunuz? Bu konuda arada kaldığınızı düşünüyor musunuz? Nedenini açıkla mısınız?

2- Bireylerin kimlik gelişimini etkileyen faktörler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Bahsedebilir misiniz?

a. Sizce bireylerin cinsel kimlik gelişimini etkileyen faktörler nelerdir?

b. Ailenizden almış olduğunuz eğitim/din eğitimi cinsel kimliğinizi etkilemiş midir?

- c. Din eğitimi veren kişi ya da kurumların cinsel kimlik gelişimlerine etkisi olmuş mudur? Oldu ise nasıl etkilemiştir?

3. Sizce cinsiyet tercihi ve cinsel yönelimi farklı olan beliren yetişkinlerin cinsel kimlik tercihlerinde geçmişte aldıkları doğru veya yanlış din eğitiminin bir etkisi var mıdır? Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

4. Cinsel kimlik gelişimi bağlamında din eğitiminden beklentileriniz nelerdir?

Ek 3. Etik Kurul Onay Raporu

Etik Tarih ve Sayısı : 21/05/2024-E-444201

T.C. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE ETİK KURULU Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu		
Oturum Tarihi : 30/06/2022	Oturum Sayısı : 14	Karar Sayısı : 2022/14-3
Etik Açısından Uygun		
Çalışma Adı	Beliren Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerin Cinsel Kimlik Gelişimi: Cinsel Kimlik Ve Din Eğitimi İlişkisi Üzerine Fenomenolojik Bir Araştırma	
Araştırmacılar	Yüksek Lisans Öğrencisi Fatma ÇİLKAYA (Yardımcı Araştırmacı) Prof.Dr. Cemil ORUÇ (Yürütücü)	
Başkan Kurul Üyesi Prof.Dr. Hakan ÖZDEMİR Kurul Üyesi Prof.Dr. Bilal ALTAY Kurul Üyesi Prof.Dr. Mehmet GÜNGÖR Kurul Üyesi Prof.Dr. Süleyman ÇALDAK Kurul Üyesi Prof.Dr. Yusuf BATAR Kurul Üyesi Prof.Dr. Mehmet ÖNAL Kurul Üyesi Prof.Dr. Lütfiye ÖZDEMİR Sekreter Pınar ÖZBAY		

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Etik dokümanına <https://tckb.gov.tr/ebd?ek=3837&ed=8544KAMCNR&es=444201> adresinden yapılabilir.

